

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Andra kammaren.

Nr 17.

Fredagen den 8 mars.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 1 och den 2 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Johansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 169, angående ytterligare statsunderstöd till Hidinge-Spångakärrens torr-läggningsföretag;

nr 171, angående viss ändring av bestämmelserna rörande fonden för fiske-rinäringsens befrämjande; och

nr 170, angående återbetalande av viss del av deposition till säkerhet för fullgörande av stadgade villkor för koncession å järnvägsanläggning från Almeboda till Ingelstad.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 166, angående medel till understöd för upprätthållande av luftfart mellan Malmö och kontinenten vid vissa tillfällen innevarande vinter; och

nr 161, angående anslag för budgetåret 1929/1930 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer m. m.;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 164, angående ytterligare statsunderstöd till Närdingens sjösänkings-företag i Stockholms län; och

nr 165, angående inlösen av enskilda tillhöriga laxfisken i Mörrumsån;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 167, med förslag till förordning om uppbörd av utskylder för gemensamt kommunalt ändamål; samt

till statsutskottet propositionen, nr 168, angående anslag till statistiska centralbyrån för budgetåret 1929/1930 m. m.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till jordbruksutskottet motionen nr 390 av herr *Edberg*; samt

Andra kammarens protokoll 1929. Nr 17.

till statsutskottet motionerna:
nr 391 och 392 av herr *Thomson*; och
nr 393 av herr *Olsson* i Mora *m. fl.*

§ 5.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 24—26 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 2, 19 och 20.

§ 6.

På förslag av herr talmannen, som förmålde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att onsdagen den 13 i denna månad företaga följande val, nämligen:

val av dels tjugufyra ledamöter i den nämnd, vilken enligt § 69 riksdagsordningen äger att döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, dels ock sex suppleanter i nämnden; samt

val av ej mindre tolv valmän att, gemensamt med ett lika antal valmän från första kammaren, välja kommitterade för tryckfrihetens vård än även tre suppleanter för dessa valmän.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Johansson* i Väby *m. fl.*, nr 394, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket;

herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*, nr 395, i anledning av samma proposition;

herr *Olsson* i Mora, nr 396, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 115, angående organisation av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen;

herr *Sköld*, nr 397, likaledes i anledning av propositionen nr 115;

herr *Hage m. fl.*, nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 121, angående vissa anslag till folkskoleseminarierna;

herr *Olsson* i Mora *m. fl.*, nr 399, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 148, angående pension åt justeraren av mått och vikt E. S. Tengelin; och

herr *Lundström*, nr 400, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 113 upptagna förslag om pension åt kusken L. A. Johanssons änka.

Ovannämnda motioner bordlades.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet, nr 7 A, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1929/1930 under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet; och

från bankoutskottet, nr 49, i anledning av väckt motion om utredning angående ändrade bestämmelser för tillsynen över sparbanker.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Svedberg* under 3 dagar från och med denna dag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.41 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 9 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att fil. d:r Arne Forssell på grund av influensa är oförmögen att delta i riksdagsarbetet, intygas.

Stockholm den 8 mars 1929.

G. Rystedt,
leg. läkare.

§ 2.

Herr statsrådet *Bissmark* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 173, angående täckande av vissa å järnvägen Limesforsen—Särna uppkomna förluster å länemedelskapital.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 169, angående ytterligare statsunderstöd till Hidinge-Spångakärrens torr-läggingsföretag; och

nr 171, angående viss ändring av bestämmelserna rörande fonden för fiskerinäringens befrämjande; samt

till statsutskottet propositionen, nr 170, angående återbetalande av viss del av deposition till säkerhet för fullgörande av stadgade villkor för koncession å järnvägsanläggning från Almeboda till Ingelstad.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 394 av herr *Johansson* i Väby *m. fl.*; och
nr 395 av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*; samt

till bankoutskottet motionen nr 396 av herr *Olsson* i Mora.

Vid härpå skedd föredragning av motionen nr 397 av herr *Sköld* hänvisades denna motion, i vad den avsåge anslag under åttonde huvudtiteln till statsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Slutligen föredrogos övriga motioner; och överlämnades därvid

till statsutskottet motionen nr 398 av herr *Hage m. fl.*; samt

till bankoutskottet motionerna:

nr 399 av herr *Olsson* i Mora *m. fl.*; och
nr 400 av herr *Lundström*.

§ 5.

*Om ändring
i lagen angående
domstols
behörighet
i fråga om
upptagande av
vissa brottmål.*

Till avgörande företogs första lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen angående domstols behörighet i fråga om upptagande av vissa brottmål.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 104, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Schlyter* hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta viss ändring i lagen den 22 februari 1924 angående domstols behörighet i fråga om upptagande av vissa brottmål.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och i vilken omfattning lagen den 22 februari 1924 angående domstols behörighet i fråga om upptagande av vissa brottmål skulle kunna erhålla vidgad tillämplighet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Åkerman*, *Öhman*, *Björkman*, *Nilsson* i Antnäs, *Hedlund* i Östersund och *Christenson*, vilka hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

av greve *Spens*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Björkman: Herr talman! Denna fråga har visserligen redan fallit, då första kammaren med bifall till en vid betänkandet fogad reservation avslagit första lagutskottets hemställan om ett skrivelseförslag i det ämne, som det här är fråga om. Jag hoppas emellertid, att det ej må förtänkas mig, att jag, då jag tillhör reservanterna, vill säga några ord med en del erinringar gentemot utskottet och tillika yrka bifall till den reservation, som avgivits av herrar *Åkerman m. fl.* Det är ju en i huvudsak juridisk fråga, som här förligger, och reservationen, till vilken fyra ledamöter ur denna kammare anslutit sig, bär icke heller någon som helst partifärg. Jag avser nu icke alls att lägga upp denna sak med någon juridisk föreläsning, utan endast försöka att med några ord sätta kammarens ledamöter in i vad det gäller.

Som kammaren ser, är det fråga om vissa forumbestämmelser, laga domstols-bestämmelser, vid brottmål. I fråga om sådana mål gäller enligt 1734 års lag såsom grundregel, att en gärningsman skall rannsakas och dömas på den ort, där gärningen blivit begången. Det fanns emellertid en del avvikelser från denna grundregel, nu närmast att nämna, att om en person blivit beträdd med att ha begått brott på flera olika ställen, så skulle han rannsakas och eventuellt sakerförklaras på det ena eller andra stället för att slutligen dömas vid den domstol, där han sist lagfördes. Nu har detta redan vid den tid, som är litet längre tillbaka än där vi nu stå, befunnits vara synnerligen betungande i vissa fall, nämligen där det gällde häktade personer, i avseende å vilka, särskilt då det gällde erkända brott, det måste anses att de onödigtvis utsätts för sådana olägenheter, som sammanhånga därmed att de icke kunna både rannsakas och dömas vid samma domstol. Var och en av oss känner till dessa olägenheter. Mycket bekymmer vållades domstolarna, som skulle ha extra sammanträden, det blev oundvikligt med långa fångtransporter, och slutligen var det med hänsyn till själva straffet olämpligt, att det dröjde så länge, innan den brottslige drabbades av sitt straff: det var ju också mycket hårt för honom att trots sitt erkännande icke snarast möjligt få sin dom.

Sedan ganska lång tid tillbaka hade man också strävat efter att få en ändring härutinnan, och på grund av en motion, som väcktes år 1921 — min blygsamhet förbjuder mig nämna, vem som var motionären — beslöt riksdagen en begäran om ändring, och så fingo vi en kungl. proposition i ämnet, som ledde till den nu gällande lagstiftningen av 1924, som innebär att en häktad person, därest det visar sig, jag kan säga, lämpligt, kan rannsakas och dömas på endast ett ställe, oaktat han begått brotten inom flera underrätters domvärjo. Denna ändring i lagstiftningen hade dock mötts med stor tvekan. Det var ju också klart, att man måste vara betänksam, när det gällde att ändra på själva den grundprincip i fråga om forumbestämmelserna om brottmål, som gällande rättsordning innehöll, men i detta fall, där det gällde de häktade, hade man dock ganska klart för sig, att här förelåg ett direkt påvisbart, praktiskt behov, som måste tillfredsställas genom en ändring i den gällande lagstiftningen. Som ett uttryck för den tveksamhet, som rådde, ber jag endast få nämna, att den departementschef, som först tog hand om riksdagens skrivelse, och som remitterade det uppgjorda lagförslaget till lagrådet — det var dåvarande statsrådet Åkerman — i samband härmed sade ifrån, att det aldrig kunde bli fråga om att man kunde få till stånd mer än en begränsad räckvidd för denna ändrade lagstiftning. Han betonade särskilt, att intet skäl kunnat påvisas, att denna bestämmelse, som ju framför allt avsåg att bereda praktisk lättnad i avseende å häktade, skulle behövas för dem, som voro på fri fot. I den regering, som remitterade lagförslaget till lagrådet och vars medlemmar således voro med om den tveksamhet, med vilken framgicks, satt även den nuvarande motionären. När detta förslag kom till lagrådet, sade detta också ifrån, att man endast med största varsamhet borde gå med på sådana här extra processuella ändringar, innan man tog upp de processuella frågorna i ett vidare sammanhang. När slutligen en ny justitieminister kom fram med slutligt förslag och framlade proposition för riksdagen, uttalade även han, att man måste förfara med allra största varsamhet i fråga om sådana här detaljändringar, som berörde en viktig princip.

Nu har motionären, herr Schlyter, här kommit fram med ett förslag av den ungefärliga innebörd, att den sedan 1924 gällande bestämmelsen, som avsåg en lättnad beträffande rannsakningsförfarandet med häktade, skulle utsträckas att gälla även i mål, där svaranden är på fri fot. Första lagutskottet har visserligen gentemot det direkta lagförslag, som motionären framlagt, kom-

Om ändring i lagen angående domstols behörighet i fråga om upptagande av vissa brottmål.

(Forts.)

Om ändring
i lagen angående domstols
behörighet
i fråga om
upptagande av
vissa brottmål.

(Forts.)

mit med högst betydande erinringar, men utskottet har dock förordat en skrivelse till Kungl. Maj:t i anledning av motionärens förslag.

Vi reservanter ha ju också i synnerligen hög grad delat betänkligheterna mot att gå med på motionärens lagförslag, men vi ha dessutom inte alls kunnat gå med på, att här föreligger ett sådant *behov*, att man borde föreslå en skrivelse. Vad är det då, som gjort, att vi inte kunnat vara med på detta? Utskottet har här förklarat, att det avgörande är, om ett behov föreligger, och försöker komma fram med ett antagande, att ett sådant behov föreligger. Vi reservanter ha däremot sagt, att vi inte kunnat finna detta behov konstaterat. Det föreligger redan nu förslag till en hel del ändrade bestämmelser i avseende å forum, förslag, som föreligga i processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning. Ett bifall till den nu förevarande motionen skulle otvivelaktigt innebära, att man i en särskild detalj går den nya processlagstiftningen i förväg, innan man hunnit bedöma processkommissionens förslag i stort. Då blir frågan: Skall man alltid säga nej till smådetaljer, därför att man i en framtid kan vänta ett förslag med avseende på det stora hela? Nej, det vill jag visst inte vara med om, men väl att man noga ser till, om det föreligger ett sådant behov, att det är motiverat att kasta sig in på en särskild liten detaljändring. Finnes det något som styrker, att det i detta fall kan anses föreligga ett behov? Ja, säger motionären, ty sedan vi fingo dessa lättnader för de häktade genom lagen av år 1924, har det befunnits, att häktningsprocenten i förhållande till brottmålsprocenten sjunkit. Det kan förväntas, säger motionären, att det bland de personer, som sålunda hjälpt till att åstadkomma denna låga häktningsprocent, skall finnas en del personer, som just komma att beröras av den motion han nu har framlagt. Vi reservanter kunna dock ej se, att det finnes någon för motionen bärande statistik härvidlag, och jag kommer strax åter till frågan, varför vi icke kunna se detta.

Motionären har vidare talat om några belysande »fall», som han kallar dem. Jag vill icke nu diskutera dessa, som jag anser, föga belysande fall, om de icke komma upp i debatten, men nu hände det sig inte bättre, än att vi andra domare, som sitta i lagutskottet, också kommo fram med *vår* statistik till stöd för vår avvikande mening om den tilltänkta reformens nödvändighet och behovet av densamma.

Då jag var motionär 1921 och skulle försvara den lagändring, som då föreslogs, kunde jag påvisa, att under det år, som varit närmast före riksdagsdebatten 1921, hade vi vid den domstol där jag arbetar haft 75 s. k. häktade mål och av dem voro jämnt en tredjedel, d. v. s. 25, sådana, där man kunde vänta sig lindring och lättnader i avseende å processen, om det förslag, som då förelåg, blev antaget. Den procent häktade, som förelåg enligt den statistik, som jag hade för ett år — det året, då av 75 häktade 25 skulle få lättnader genom det föreslagna förfarandet i häktningsmål — den procenten var ungefär densamma för de två föregående åren, ehuru de häktades antal då icke varit så stort. Procenten för de häktade, transportfångarna skulle jag kunna kalla dem, var således ungefär densamma för tre år. Men vid samma domstol har sedan år 1924 ej förekommit ett enda fall mot icke häktad person, som skolat förvisas till annan domstol. Detta är väl en belysande statistik!

Nu skulle man ju kunna tänka sig, att ehuru vi inte kunde finna, att vi hade varit med om mer än ett enda litet fall, som kunde ådagalägga nödvändigheten att få denna lagändring, vi ändå skulle kunna vara med om en sådan. Då vill jag bara påpeka, att om detta förfarande skulle utsträckas till att gälla även med avseende på dem, som äro på fri fot, så att man fick rannsaka och döma dem på annan ort än där gärningen blivit begången, så är

detta något, som man får taga till bedömande i samband med processkommissionens förslag. Om sakens lämplighet i ett större sammanhang, vill jag icke nu yttra mig, men jag vill påvisa, att processkommissionen, när den nu kommit med sitt förslag till forumregler, säger, att det i detta fall kan föreligga vissa olägenheter med sådana bestämmelser och att det härvidlag kan vara av vikt just för den domstol, som så att säga svävar över gärningsmannens brott, att äga tillgång till målsägande och vittnen.

Det har även i kungl. propositionen 1924 i fråga om samma sak uttalats, att det kan föreligga vissa olägenheter med denna ändring i lagstiftningen. När man nu emellertid kan påvisa, att det med avseende på detta förfarande att utsträcka lagen till dem som äro på fri fot kan föreligga de olägenheter, som redan processkommissionen påvisat, så förfaller det mig, att man, om man icke anser behovet påvisbart, icke heller bör skrida till en lagändring beträffande denna lilla detalj.

Jag vill bara uttala den förmodan, att därest vi i ett visst litet fall sådant som detta skulle få en ändring till stånd, så skulle det snart visa sig, att det finnes flera andra fall, där man med samma rätt kan påvisa, att här skulle vi behöva en liten ändring, redan innan vi gå att bedöma hela det stora förslaget från processkommissionen. Således att ett bifall nu kan leda till konsekvenser.

Jag vill blott nämna några fall, som förefalla mig med samma fog kunna komma i fråga att brytas ut, ehuru jag ingalunda vill förorda ett dylikt tillvägagångssätt. Som var och en vet, föreligga t. ex. i avseende å postförvaltare sådana särskilda bestämmelser, att en dylik tjänsteman icke får rannsakas vid häradsrätt, utan han skall då in till residensstaden för att där rannsakas och dömas. Härvidlag kunde det ju finnas skäl att vidta en ändring, ty varför skall icke domstolen i den ort, där han bor, få taga hand om honom? Det förekommer också, att häradsrätten har sina sammanträden inom en stads domvärjo, och det förekommer ju rätt ofta, om man ser i prejudikatsamlingarna, att en person inför domstolen begagnar sig av falska handlingar. Dessa mål få icke handläggas inför den domstol, där brottet så flagrant begåtts, utan de skola behandlas av rådsturätten i den stad, där häradsrättens sammanträden äro förlagda. Detta är också något att tänka på.

När jag icke kunnat finna, att något behov av den föreslagna reformen är ådagalagt, då vidare så viktiga erinringar mot lagförslaget blivit förebragta och då det kan befaras, att ett bifall även till lagutskottets skrivelseförslag kunde leda till vissa konsekvenser och stimulera lagstiftningsbegäret än på det ena och än på det andra hållet, finner jag, att det icke borde vara någon anledning för denna kammare att i någon mån gå med på motionärens förslag, som ju för övrigt redan avvisats av första kammaren. Det bär också emot att taga motionen till intäkt för en lagändring i detta hänseende, då det påvisats så mycket i motionärens lagförslag, som man måste göra skarpa invändningar emot.

Det är nämligen så, att om motionärens förslag skulle bli utgångspunkten vid en framtida behandling av denna fråga, då skulle man kunna komma ut så vitt och så långt, att en sådan utveckling säkert skulle ligga fjärran från motionärens mening, när han skrev denna motion.

Jag ber således, herr talman, att under återopande av vad jag nu haft att andraga få yrka bifall till den vid betänkandet fogade, av herrar Åkerman m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lindqvist i Halmstad: Jag skall be att för min del få yrka bifall till utskottets hemställan. Det är naturligtvis icke lätt för en glasslipare att taga upp en debatt med ett hovrättsråd i en, som den föregående ärade talaren sade,

Om ändring i lagen angående domstolsbehörighet i fråga om upptagande av vissa brottmål.
(Forts.)

*Om ändring
i lagen angä-
ende domstols
behörighet
i fråga om
upptagande av
vissa brottmål.
(Forts.)*

rent juridisk fråga, men då jag nu ändå har fått ordet för att yrka bifall till utskottets hemställan, kan jag naturligtvis icke uraktlåta att, även om det är en rent juridisk fråga, säga något om det förslag, som här föreligger.

Jag vill då först säga, att det var med en synnerligen stor förvåning, som jag i utskottet fann att den föregående ärade talaren kom att sälla sig till minoriteten och gick på avslag. Jag hade icke trott att fadern till den nuvarande lagen av 1924 nu skulle ha blivit så betänksam, som han synes ha blivit. När han jämte två av andra kammarens ledamöter 1921 väckte en motion, vari begärdes en ändring i då gällande bestämmelser om forum i brottmål, var han sannerligen icke så rädd och betänksam, som han blivit på sista tiden. Den lagstiftning, som genomfördes 1924, har dock knappast kunnat vara anledning till denna hans betänksamhet, ty denna lag har ju, så vitt jag funnit, av alla erkänts vara god och fyllt sin uppgift, nämligen att vara till gagn för det allmänna. Det var ju så, herr vice ordförande i lagutskottet, att motionen, som väcktes 1921, icke som den senare kom att göra var avsedd att gälla endast de häktade utan motionen var lagd så, att den skulle omfatta även de fall, som nu äro upptagna i den Schlyterska motionen. Att lagen efter utredningens gång och så som saken framlades endast kom att gälla de häktade berodde ju därpå att man, som fallet många gånger är, inte ville taga ett alltför stort steg i taget utan ville nöja sig med ett steg i dag och ett i morgon. Då herr Björkman, så vitt jag kan förstå, år 1921 var beredd att taga ut hela steget, då måste jag säga, att det förvånar mig, att han nu är betänksam, när det gäller att fortsätta på den väg, som han började beträda 1921.

När man tar del av den reservation för vilken herr Björkman här har talat, finner man, att han i sitt anförande från denna plats uppehöll sig huvudsakligast vid de punkter, som äro upptagna i reservationen. Av huvudreservationen, som jag först skall hålla mig till, framgår, att det särskilt är tre skäl, som reservanterna anført för avslag å den hemställan, som utskottet har gjort. Det första skälet, som reservanterna anföra, är, att en utvidgning av lagens tillämplighetsområde skulle komma att innebära en principiell omläggning av forumbestämmelserna vid sammanträffande av brott begångna under olika domstolars behörighetsområden. Det andra skälet är att lagändringen skulle medföra avsevärda besvär och kostnader för vittnen, målsäganden med flera. Det tredje skälet till sist är att några trängande skäl för lagändring icke ha kunnat anföras. Nåväl, det första skälet för avslag är av rent principiell innebörd. Jag kan för min del icke finna, att man kan draga upp några principiella betänkligheter mot en utvidgning av lagen på sätt här är föreslaget. I det fallet kan man väl inte tala om några principer. Man har ju redan, då man införde 1924 års lag, brutit mot den förut gällande principen. Om man skall tala om några principer här, kan man, som utskottet säger i sin framställning, säga att det ur rent principiell synpunkt torde vara mindre riktigt att låta reglerna om forum i brottmål bero av att den tilltalade är i målet häktad. Den principen tror jag, att man kan tala om, och sålunda kan man säga, om man skall tala om principer, att det är principiellt oriktigt att ha lagen sådan, som den nu är, d. v. s. denna lagens begränsning är principiellt oriktig. Det förefaller mig som lekman, att det ligger ett motsatsförhållande i vad som nu gäller.

Man torde även, som man sade 1921, kunna säga, att de mål, som domstolarna ha att handlägga och där den åtalade icke är häktad, i regel äro mål av mindre omfattning, d. v. s. mål av ringare beskaffenhet, och att det sålunda icke kan vara nödvändigt att för dem ha den undantagsbestämmelse, som nu gäller för häktade. Det tredje skälet för avslag, som reservanterna anföra, var att lagändringen skulle medföra avsevärda besvär och kostnader för vittnen, målsäganden med flera. När jag såg att reservanterna hade skrivit detta så tänkte jag: nå men hur kunna ändå herrar jurister vara med om att skriva på detta

sätt, då ju de naturligtvis bättre än andra böra känna och säkerligen också känna den nu gällande lagens innehåll och vad den stadgar. Det förhåller sig väl ändå inte så, som jag hörde några ledamöter av kammaren säga, då de resonerade om denna lagändring, att det kanske ändå icke vore skäl att följa utskottet, då en ny lagändring, som reservanterna framhålla, kan komma att medföra en hel del besvärligheter för särskilt målsäganden, vittnen o. s. v. Ja, det är tydligt, att man, när man skall genomföra en lagändring, måste akta sig, så att man inte ställer målsäganden och vittnen i en för svår ställning så att det blir dessa som bli lidande. Men, herrar reservanter, nu förutsattes det ju ändå i den gällande lagen för att rannsaking skall kunna ske inför samma domstol även om vederbörande begått brott inom annan underrätts domvärjo, att det kan ske »utan men för utredningens fullständighet och det eljest med hänsyn till kostnader och andra omständigheter finnes lämpligt». Det förefaller mig sålunda att reservanterna här icke ha rätt, utan att de målat någon på väggen, som icke finnes där.

Så är det ett annat skäl, som de anföra, och det inneslutes i frågan — det är riktigt, att den frågan alltid bör framställas, när det gäller en lagändring — föreligger det något behov av någon lagändring? Det är tydligt, att en sådan fråga måste framställas vid alla dylika tillfällen. Jag har ställt den frågan också till mig själv, när jag hade att taga ställning till denna fråga. Föreligger här något behov av lagändring? Jag har då kommit till den uppfattningen — det måste jag uppriktigt säga — att behovet av lagändring icke är synnerligen stort. Det vill jag villigt medgiva, men det är möjligt att jag i detta fall har tagit fel. Det kan hända att behovet är större, än vad det synes vara.

Jag ber att få erinra om vad riksdagen 1912 hade att säga, när det var fråga om en lagändring i stil med den som genomfördes 1924. 1912 uttalade riksdagen att något trängande behov av lagändring på detta område icke förefanns. När riksdagen 1921 hade att behandla den Björkmanska motionen fanns det också då personer, som motsatte sig motionen och skrivelseförslaget, och som ansågo att någon lagändring icke var av behovet påkallad. Ja, det fanns år 1921 reservanter, som ville säga ungefär som så, att den reform som här framlades var så hjärtans obetydlig i sak, men den gången hade den nuvarande reservanten herr Björkman en helt annan uppfattning. Han ansåg, och han stödde också sin uppfattning med siffror, att här förelåg ett verkligt stort behov och riksdagsmajoriteten delade hans uppfattning. Det är väl troligt, att man icke kan säga att samma behov av lagändring föreligger nu, som när det gällde att få ändring 1921—1924. Men den ärade motionären i första kammaren har ju även han erfarenhet på detta område, ty det är väl inte så, som man skulle kunna tro av vissa uttalanden i debatterna i riksdagen i denna fråga — jag var inne och hörde på debatten i första kammaren — att det icke är några andra än de herrar domare som stå som reservanter, som ha erfarenhet av dessa förhållanden, under det att de domare som stå för utskottets utlåtande icke skulle ha någon erfarenhet alls eller så att deras erfarenhet skulle vara av mindre värde än reservanternas uppfattningar. Alltnog, här har en domare, en jurist i en, som herr Björkman säger, rent juridisk fråga framkommit med en motion om ändring av en lagparagraf. Han har sålunda den uppfattningen att behov av lagändring föreligger. Så har det sagts här, och det sades av herr Björkman och även i första kammaren — det framhölls som något särskilt anmärkningsvärt — att utskottet ju icke följt motionären i hans yrkanden. Utskottet har icke gått in för bifall till motionärens framställning om en lagändring. Ja, det är riktigt, att utskottet icke har gjort det, men det är väl icke något att anmärka på, tvärtom är det väl så, att man har den största anledning att stödja utskottets förslag, när utskottet ansett att

Om ändring i lagen angående domstols behörighet i fråga om upplagande av vissa brottmål.

(Forts.)

*Om ändring
i lagen angående
domstols
behörighet
i fråga om
upptaende av
vissa brottmål.*

(Forts.)

frågan är sådan, att man icke på en gång vill skrida till ändring i lagtexten, innan man först fått frågan utredd.

Herr Björkman talade här i dag om postförvaltarna, och att det finnes särskilda regler för var en sådan i visst fall skall rannsakas. Nåväl, herr Björkman, det visar hur kloka vi voro i lagutskottet, när vi icke gått med på motionärens framställning om en direkt lagändring utan i stället velat ha frågan utredd i dess helhet. Såvitt jag kan förstå kommer ju herr Björkmans postförvaltare att mycket väl kunna inrymmas i det utredningsyrkande, som vi nu ha gjort framställning om.

Ja, nu har herr Björkman redan lagt upp frågan om vad denna lag och vad lagändringsförslaget innebär. Jag skall därför icke upprepa, vad han har sagt. Jag tror, att jag kan nöja mig med vad jag här haft att anföra.

Jag vill endast till slut säga, att det skulle nog icke vara riktigt klokt, om kammarens ledamöter tog herr Björkman på orden, då han sade att den här frågan är en juridisk fråga. Han har nog icke därmed velat sagt att endast juristerna själva kunna avgöra frågan. Men jag vill framhålla att även i juridiska frågor är det i allmänhet önskligt att lekmannen söker bilda sig en uppfattning och alltså även här.

Nu har, som herr Björkman nämnt, frågan redan fallit för denna riksdag till följd av första kammarens beslut, men det är naturligtvis icke betydelseöst för framtiden vilket beslut andra kammaren kommer att fatta och därför, herr talman, ber jag att få på nytt återupprepa mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Björkman: Herr talman! Jag skall icke bli mångordig. Jag skall endast stryka under att min ärade vän i lagutskottet, även han, framhöll, att det icke påvisats att det förefinnes något synnerligen stort behov av lagändring. Det är just där, som jag anser själva kärnpunkten ligger. Utskottet har sagt detsamma att själva kärnpunkten är frågan om behovet av lagändring, och det måste väl medgivas att här icke ådagalagts att något särskilt behov föreligger.

Vad jag emellertid nu egentligen ville säga den föregående talaren är, att då hans förvåning över att jag, som var motionär i frågan 1921, icke nu vill gå med på utvidgning av den lag, som tillkom på grund av min motion, skulle ha stöd i att jag redan från början skulle ha gått in för den nu föreslagna räckvidden, så är det en fullkomlig missuppfattning av motionen, som jag här har i min hand och där det direkt sägs, att det är i avseende å personer, som äro *häktade*, som det påyrkas en lagändring. I det avseendet var motionen klart begränsad och motionen är skriven i känslan av att det i avseende å de häktade var ett så viktigt fall, att man måste försöka bryta ut ur det processuella rättssystemet en detalj, något som eljest kunde vara farligt och ej försvarligt.

För övrigt har den föregående ärade talaren fullkomligt missuppfattat mitt påpekande om postförvaltarens laga domstol. Jag sade härvidlag, att ta vi nu här en liten lagändring och bryter ut denna detalj ur det stora hela, ja, då finns det så många andra viktiga detaljer som andra kunna ha på hjärtat och vilja ha behandlade såsom t. ex. i avseende å forum för vissa brott av postförvaltare och frågan om rannsaking med personer som inför en häradsrätt, som sammanträder i stad, företett falska handlingar och som enligt nu gällande lag måste rannsakas vid rådstuvurätten i den stad, där häradsrätten sammanträtt.

Jag skall icke längre taga kammarens tid i anspråk. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall

i stället till den av herr Åkerman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Åkerman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogs vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion med förslag till lag om fylleri m. m.; och nr 11, i anledning av väckt motion angående lagstiftning till ett mera effektivt upprätthållande av skyldigheten att inom viss tid söka lagfart å fång till fast egendom.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Å föredragningslistan var härefter uppfört andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion, II: 330, angående beredande av skydd mot oskäligt uppdrivna anspråk jämlikt lagen om rätt till litterära och musikaliska verk.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 330, hade herr *Lovén* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning samt för riksdagen framlägga förslag till åtgärder, varigenom enskilda sammanslutningar, företag, näringsidkare och dylika, som utövade eller läte utöva musik, skyddades för oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning från rättighetsinnehavare, vilka kunde anhängiggöra anspråk jämlikt lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Lovén**: Herr talman! Då jag har mig bekant, att utskottet nedlagt ett omfattande och intresserat arbete för att klargöra, hur denna fråga egentligen ligger till, så kan jag icke annat än beklaga, att utskottet kommit till det resultat, som framgår av utskottets nu föredragna utlåtande. Frågan är dock allvarlig. Det gäller här, huruvida kompositörerna skola få skäligen

Om ändring i lagen angående domstols behörighet i fråga om upplagande av vissa brottmål.

(Forts.)

I fråga om rätten till litterära och musikaliska verk.

*I fråga om
rätten till
litterära och
musikaliska
verk.*

(Forts.)

betalt för sitt arbete, utan att därför allmänheten och tredje part bli lidande och orättvist uppskörtade. Det börjar gå upp för allmänheten, att det tillstånd, som nu råder, och vad som nu sker icke är för vårt musikliv gagneligt. Rättvisa åt kompositörerna bör icke otillbörligt utnyttjas i affärssyfte.

Då det yttrande, som Stim avgivit till utskottet, är hållet i en synnerligen insinuant och enligt min mening mot motionären otillständig ton, ber jag, herr talman, att i största korthet få bemöta något av vad Stim där anført. Man börjar med att säga, att under den korta tid som förflutit från i fjol, då frågan förra gången här behandlades, har, såvitt Stim kan finna, någon omständighet icke inträffat, som ger anledning till en uppfattning i hithörande frågor, motsatt den, som då intogs. Jo, det är just vad det har. Det är ett faktum, att Stim under slutet av 1928 och början av 1929 framkommit med till ytterlighet gående förhöjningar av avgifterna för dem, som vilja ha rätt att utföra musikverk. Stim har också lyckats att på vissa håll genomdriva dessa krav. Att detta har lyckats beror till mycket stor del därpå, att en musiketablissemmentsinnehavare ej äger möjlighet att kontrollera, vilka musiknummer som äro skyddade och vilka som äro fria. Skulle en musiketablissemmentsinnehavare mot sin vilja råka utföra ett av Stim skyddat verk, så utsätter han sig för eventuell process med ty åtföljande skadestånd och böter, som mången gång kunna uppgå till lika stora eller större belopp än vad en tvångsvis uttagen utföranderättsavgift för samtliga av Stim bevakade musikverk kan uppgå till. Ett sådant förhållande kan icke betecknas annat än som abnormt. Nu säger visserligen Stim: Var så god, musiketablissemmentsinnehavarna kunna ju utföra den fria musiken. Men nu är förhållandet, att så gott som samtliga s. k. fria kompositörers verk föreligga i Sverige endast i bearbetning. Och dessa bearbetningar åtnjuta samma skydd som originalkompositioner av skyddad natur. Praktiskt taget finnes sålunda ingen möjlighet till fri konkurrens. Stim äger alltså de facto monopol på utföranderätt till alla musikverk, då musikförbrukarna ej äga möjlighet att avgöra, vad som är tillåtet och vad som är förbjudet.

Sedan säger Stim mot motionären: »Mot bakgrunden av vad ovan anförts förefaller motionärens aktion mot Stim såsom sådan mindre välbetänkt. Motionären har visserligen icke direkt uttalat, att han önskar att Stim skall upplösas, men man kan mellan raderna läsa, att en sådan åstundan förefinnes.» För det första vill jag säga, att vad som är välbetänkt eller ej att framföra motionsvis, det avgör jag själv och kommer aldrig någonsin att därom fråga herrarna i Stim. Denna pekpinne från deras sida är fullkomligt obefogad. De ha ingen rätt att döma om vad jag härvidlag framför. Och om dessa herrar i Stim möjligen äro mer eller mindre skickliga i att läsa noter eller att läsa mellan noterna, så bestrider jag dock, att de kunna läsa mellan raderna. Ty ingensstädes i min motion finns det antytt, att jag åstundar Stims upplösning. Jag har ingen sådan önskan. Men jag har med min motion velat komma orättvisa och orättfärdighet till livs, och det förbehåller jag mig att göra, så länge jag håller mig inom grundlagens ram. Jag vill rättvisa åt kompositörerna, åt tonsättarna, utan att allmänheten och tredje part bli lidande. Sedan må Stim finnas till gärna för mig. Jag vill icke dess upplösning.

I sitt utlåtande till utskottet söker Stim försvara sina vidtagna åtgärder att höja taxorna med att den oskyddade repertoaren är betydligt större än den av Stim skyddade. Endast några dagar efter det Stim avgivit detta yttrande till utskottet deklarerar emellertid Stims styrelse i dagspressen, att det praktiskt taget icke existerar någon fri, d. v. s. oskyddad musik, enär alla äldre verk bearbetats eller förlagts av skyddade arrangörer eller förläggare. Man måste väl i all rimlighets namn under sådana förhållanden betvivla värdet av Stims påståenden, vilka stå i direkt strid med varandra. I yttrandet till utskottet an-

givas vissa kompositioner såsom fria, i dagspressen uppgivas de däremot som skyddade. Vad som är sant i detta avseende, blir man inte riktigt klok på.

Vidare säger Stim, att »Stim träffar alla uppgörelser på basis av sina efter noggrann prövning fastställda taxor». Ja, vem prövar och fastställer Stims taxor? Endast Stim själv, ingen annan. Då kollektivavtal uppgjorts mellan Stim och andra föreningar har visserligen diskussion rörande taxorna ägt rum. Men detta binder icke på något sätt Stim. Man kan fråga: vilken ställning intar den oorganiserade förbrukaren av Stimskyddad musik? Påvisbart är, hurusom Stim till »sympatiska» etablissementsinnehavare överlåtit utföranderätt mot lägre taxa än den, som en mot Stim fientligt stämd etablissementsinnehavare fått erlægga eller ålagts utgiva.

Stim uttalar, att motionärens ansvarskänsla bort »avhålla honom från att föra fram en sak, som är så i grunden oriktig som påståendet, att Stim skulle vilja komma de utövande musikerna på något sätt till livs». Men tidigare har man sagt följande: »Det är emellertid att märka, att Stim med stöd av gällande lag även skulle kunna rikta anspråk — av såväl kriminell som civilrättslig art — mot de utövande musikerna, eftersom de intrång, som göras på tonsättarrättigheterna, ju direkt begås av dem.» På den ena raden säger man alltså, att det är i grunden oriktigt, att Stim skulle vilja komma de utövande musikerna till livs, men på den andra raden, att man kan resa anspråk av såväl civilrättslig som kriminell art mot musikerna, eftersom det faktiskt är de som utföra musiken. Ett faktum är, att det torde kunna ledas i bevis, att Stim med åberopande av utländska domstolsutslag, vari musiker gjorts ansvariga för offentligt utförande av skyddad musik, sökt påverka musikerna att utföra oavlönad kontrolltjänst åt Stim. En stor tidning, nämligen Sydsvenska Dagbladet Snällposten skrev nyligen, att Stim ville, att vårt lands musiker skola vara oavlönade skrivbiträden åt Stim. Och det kan man verkligen inte undra på om de betacka sig för.

Jag skall nu lämna Stims långa utlåtande åt dess värde. Det skulle ha varit värdefullare, om man icke vänt sig med så insinuanta uttryck mot motionären.

Nu förhåller det sig så, att en kommitté för närvarande håller på att utreda vad som skall kunna åtgöras för att få en kanske något tänjbarare anpassning till Bernkonventionen, som på detta område är gällande. Och Stim slutar sitt yttrande med att uttala, att »det vill synas, som om ett bifall till den nu föreliggande motionen skulle föregripa de resultat, vartill denna kommitté kan komma». Utskottet säger för sin del på tal härom, att »ett vidtagande av åtgärder i motionens syfte från riksdagens sida torde bliva ett föregripande av denna utredning». Jag kan icke vidimera utskottets uttalande såsom alldeles rätt avskrivet av Stims. Men nog är det en alldeles utmärkt omskrivning av precis samma sak. Emellertid säger utskottet också följande: »Utskottet anser sig kunna taga för givet att de sakkunniga vid utförandet av det åt dem lämnade uppdraget jämväl komma att beakta de berättigade anledningar» — märk *berättigade* anledningar — »till missnöje med Stims verksamhet, som må kunna förefinnas, och föreslå de härav påkallade åtgärder, som kunna visa sig möjliga att genomföra inom Bernkonventionens ram.» Frågan bör alltså enligt utskottets mening hänskjutas till dessa sakkunniga. Men utskottet har enligt min uppfattning icke tillräckligt tänkt på vådan av att hänföra denna för Stim så pass vitala fråga till en kommitté, i vilken tre av Stims ledande män sitta som medlemmar. Bland de sakkunniga äro nämligen advokaten Ulf von Konow, kompositören Kurt Atterberg och musikförläggaren Emil Carelius, vilka samtliga tre namn återfinnas under Stims till utskottet avgivna yttrande.

En av vårt lands allra främsta tonsättare, vars sakkunskap ingen lär kunna jäva, nämligen Wilhelm Peterson-Berger, har i Aftonbladet, i söndags tror jag, yttrat sig om denna sak på följande sätt: »Nu är det tid på att Stims taktik

*I fråga om
rätten till
litterära och
musikaliska
verk.
(Forts.)*

*I fråga om
rätten till
litterära och
musikaliska
verk.*

(Forts.)

en gång för alla får ett grundskott. Jag kan tala om ett fall, där en kapellmästare av Stim fick ett löfte, att om jag skulle kräva honom på ersättning, skulle Stim betala den, på det villkoret, att han för framtiden icke spelade mina kompositioner. Stims metoder ha drivits in absurdum, och här behövs det en upprensning. Jag tror emellertid inte, att riksdagen får någon rätsida på saken genom att hänskjuta frågan till en kommitté, som till 50 procent består av Stim-ledare.» Jag tror, att det icke är möjligt att jäva denne sakkunnige mans, Wilhelm Peterson-Bergers, utlåtande i denna fråga, varom motionen handlar.

Till sist skall jag endast be att få citera ytterligare vad en tidning skrev härom dagen: »Hela musiklivet lider under det onaturliga tryck, som några få personer utöva. De till Stim anslutna kompositörerna äro på grund av kontrakt med föreningen till den grad klavbundna, att de irriteras och förlamas i sitt andliga skapande. Det hela urartar till geschäft, och det syfte lagskyddet avsåg att tjäna — förbättrad ställning för de svenska kompositörerna och höjning av musikens kulturella nivå — håller på att förkvävas av profitbegär och vinningslystnad.» Hur kan man så tydligt utsäga detta? Jo, tidningen hänför sig till ett par paragrafer i Stims stadgar, varav jag här skall be att få föredraga ett par moment. I § 8 i Stims stadgar heter det: »Varje medlem skall mot en ersättning här nedan i § 21 sägs till föreningen överlåtandes rätten att offentligen utföra, på sätt i § 2 mom. b här ovan sägs, alla musikaliska verk, i den mån han äger eller eljest förfogar över eller» — nu kommer det märkligaste — »kan komma att äga eller förfoga över sådan rätt». Det vore ju inte så farligt, därest en kompositör, som gått in i Stim, när som helst kunde bli fri från detta kontrakt. Men beträffande avgång ur föreningen heter det i § 11: »För medlem, som utträtt ur föreningen, skall dock gälla vad som är stadgat i det mellan honom och föreningen upprättade kontraktet.» Mig förefaller detta nästan jämförbart med de sagor man i min barndom berättade om människor, som i obetänksamhet och ungdomlig yra sålt sin själ till hin häle och sedan, när de ångrade sig, likväl aldrig någonsin kunde bli fria från det kontrakt de ingått. Jag är ju icke juridiskt skolad, men för mig är det fullkomligt oförståeligt, hur man kan skriva sådana paragrafer, att den, som en gång har gått in i föreningen, därmed har på Stim överlåtit allt vad han på detta område äger eller eljest förfogar över eller kan komma att äga eller förfoga över. Ha kammarens ledamöter någonsin hört talas om kontrakt, som varit avfattade på sådant sätt?

Jag skulle bra gärna ha önskat, att utskottet hade sagt något utförligare vad den nu sittande utredningskommittén borde komma med. Men utskottet har ju icke ansett sig kunnat göra detta, och jag vill visst icke klandra utskottet därför. Jag vill tvärtom uttryckligen poängtera, att jag icke egentligen vänt mig mot utskottet, ty utskottet har väl icke kunnat göra annat än det gjort. Men jag kan dock, herr talman, icke underlåta att yrka bifall till motionen och avslag till utskottets hemställan.

Herr Mosesson: Herr talman! Den ärade motionären har ju, såsom framgick särskilt av slutet av hans anförande, inte vänt sig mot utskottet utan mot Stim. Och när jag nu tar till orda för att säga några få ord, så är det inte min uppgift att försvara Stim utan att å dragande kall och ämbetets vägnar försvara utskottet, i den mån det nu kan vara påkallat. Då vill jag allra först fästa herr Lovéns uppmärksamhet därpå, att de sakkunniga, om vilka han talade, äro blott två herrar, nämligen presidenten Marks von Würtemberg och hovrättsrådet Himmelstrand. Det är således icke alla de herrar, som han nu nämnde, ty dessa, som han nämnde, vilka tillhöra Stims styrelse, och några

andra jämte dem äro kallade att med råd och upplysningar biträda de två nämnda sakkunniga.

När vi hållit på med detta komplex, ha vi ju, såsom alla medlemmar av kammaren veta och för resten hela vårt folk hört dessa sista veckor, haft att röra oss med intressen som äro till den grad stridiga och med temperament, som äro så svåra att styra, att det sannerligen inte är lätt att härvidlag fälla en rättvis dom. Och det är inte min mening att nu säga, varthän man i en framtid kan komma, om vi få detta ärende åter till vårt utskott eller till något annat. Så mycket tror jag dock att man kan säga, att det varken förhåller sig så enkelt, som Stim vill göra gällande, ej heller så, som de många antagonister, som Stim har, vilja göra troligt. Om någonsin man får lov att dela sol och skugga, så är det på detta område. Det ligger icke här så enkelt till, att man bara kan fälla ett domslut, utan om någonsin behövs här en Salomos visdom för att fälla denna dom. Jag tror dock, att utskottet gott kan stå för vad vi antytt såväl i fjol som i år, att anledning till uppmärksamhet och anledning till, jag vill säga, ett lyftat finger icke har saknats. Men då de högt stående och kunniga män, som nu ha att granska dessa spörsmål, förvisso i lika hög grad som vilken annan kultur- och rättsperson i vårt land som helst äro genomträngda av önskan att skipa rättvisa, så tror jag, att vi göra klokt i att avvakta det resultat, till vilket de kunna komma. Jag tror, att det resultatet skall tillgodose vårt folks anspråk på att rättvisa skall skipas och att de berättigade intressen, som kompositörerna och musikerna ha, därvid skola bli tillgodosedda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lovén: Herr talman! Då utskottets ärade ordförande säger, att denna sakkunnigkommitté består av presidenten Marks von Würtemberg och hovrättsrådet Himmelstrand, så är ju detta riktigt. De övriga äro tillkallade för att såsom sakkunniga biträda var och en på sitt gebit. Jag vill då till vad jag förut sagt endast ytterligare uttala en förhoppning och en förvissning, nämligen att dessa två högt aktade och framstående män skola komma till rätta med den »sakkunskap», som Stim-herrarna företräda.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogos vart för sig:

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående ett allvarligt övervägande av frågan om alkoholfri regim för motorförare; och

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående utsträckning av tillämpningsområdet för lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 9.

Vidare upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion med förslag om förbud mot att kommendera eller på annat sätt söka förmå värnpliktiga eller fast anställda militärer att ingripa mot i konflikt varande arbetare.

I fråga om rätten till litterära och musikaliska verk.

(Forts.)

I fråga om förbud mot att kommendera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter.

*I fråga om
förbud mot att
kommendera
militär-
manskap att
ingripa i ar-
betskonflikter.*
(Forts.)

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 319, hade herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.* föreslagit, att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det i vederbörliga författningar och reglementen måtte införas bestämmelser om förbud mot att kommendera eller på annat sätt söka förmå värnpliktiga eller fast anställda militärer att utföra blockerat arbete eller på annat sätt ingripa mot i konflikt varande arbetare.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåttandet fogad reservation hade herrar *Ahl, Vougt, Eriksson* i Sörsjön och *Mårtensson* förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det i vederbörliga författningar och reglementen måtte införas bestämmelser om förbud mot att kommendera eller på annat sätt söka förmå värnpliktiga eller fast anställda militärer att ingripa i arbetskonflikter.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter anförde:

Herr *Ahl*: Herr talman! Till det utlåtande, som nu föredragits, ha, som kammaren finner, utskottets socialdemokratiska ledamöter fogat en reservation, vari hemställes om bifall till motionärernas yrkande. Då jag nu med några ord till motivering ämnar yrka bifall till denna reservation, ber jag först få erinra om, hurusom värnpliktiga vid flera tillfällen kommenderats att upptaga arbete, som nedlagts av civila arbetare och av dem förklarats i blockad. I de fall, som jag känner till, ha dessa konflikter icke uppstått på grund av att de civila arbetarna ha rest några överdrivna lönekrav; det har i stället, så långt jag kan finna, varit fråga om att bringa deras löner något så när i överensstämmelse med vad som för dylikt arbete betalas i den öppna marknaden. Man får för övrigt det intrycket av det som förekommit i detta avseende, att försvarsverkens civila arbetare ingalunda kunna räknas till dem som slåss för stridens egen skull eller som i onödan höja krav på förbättrade löner. Nu framhåller visserligen utskottet, att anledningen till att icke flera konflikter förekommit på detta område kan sökas däri, att de militära myndigheterna strävat att undvika konflikter. Men jag skulle för min del vilja säga, att jag tror att man med mycket större skäl kan söka anledningen till denna omständighet i den resonlighet, som dessa här ifrågavarande arbetare städse ådagalagt. Försvarsverkens civila arbetare ha, så vitt jag vet, inga förmåner vare sig i fråga om formen för anställningen eller på annat sätt utöver dem som tillkomma arbetare i den öppna marknaden. Men däremot äro de berövade möjligheten att på samma sätt som dessa göra sina krav gällande, då förvaltningsmyndigheterna av en eller annan anledning finna lämpligt att motsätta sig rimliga och berättigade krav. Detta kunna nämligen förvaltningsmyndigheterna mycket väl göra, därför att möjligheten ju alltid står dem till buds att kommendera arbetare, som äro inkallade för att fullgöra sin värnplikt, att upptaga eventuellt nedlagt arbete. I de fall, som utskottet haft anledning att närmare undersöka, har det också visat sig, att vapenföra värnpliktiga under konflikter till förfång för den militära utbildningen långa tider använts för arbete, som haft mycket litet med den militära utbildningen att skaffa. Sålunda har det förekommit, att vapenföra värnpliktiga tjänstgjort vid en tvättinrättning 48 timmar i veckan under mer än tre månaders tid. Det har ju ständigt från den militära sakkunskapens sida klagats över att den nuvarande utbildningstiden är alldeles för kort. Man må nu ha vilken uppfattning som

helst om den saken, men att några inera omfattande militära färdigheter skulle hinna bibringas de värnpliktiga, om de tre månader av sin värnpliktstid kommanderas att stå i en tvättstuga, tror jag icke ens den mest optimistiske förespråkare för kortast tänkbara värnpliktstid vill försöka göra troligt. Detta åsidosättande av den uppgift, varför de värnpliktiga inkallas till tjänstgöring, nämligen den militära utbildningen, borde, tycker man, vara ett skäl för bifall till motionärernas yrkande om förbud mot dylika kommanderingar, som borde kunna godtagas även av dem som av andra orsaker äro böjda för att gå på avslag.

Emellertid berör det nu föreliggande ärendet ett spörsmål, som vi reservanter anse vara av åtskilligt allvarligare natur, nämligen frågan, huruvida staten med strafflagen som påtryckningsmedel bör tvinga värnpliktiga arbetare att uppträda som strejk- och blockadbrytare, tvinga dem att begå en handling, som i så hög grad strider mot deras rättsbegrepp och som de själva anse vara för sig vanärande. Under fjolårets interpellationsdebatt i denna kammare, då frågan var uppe, förklarades från socialdemokratiskt håll, att man ansåg dylika kommanderingar vara ett missbruk av kommandorätten över värnpliktiga, som icke borde få förekomma. Denna uppfattning vidhålles alltjämt från vår sida. Jag ber få erinra om att det här icke gäller, att staten skall taga hänsyn till meningarna hos någon liten klick fanatiker. Icke heller är det fråga om ett sådant fåtal — i varje fall ett relativt fåtal — som den gång det gällde att taga hänsyn till önskemålen hos dem som på grund av religiösa skäl hyste betänkligheter mot att öva sig i vapnets bruk. Nej, här gäller det en uppfattning, som genomgående hyses av hela vårt lands organiserade arbetarklass. Våra militära anstalter äro icke särskilt populära bland vårt lands arbetarbefolkning, och jag skulle tro, att deras popularitet icke har någon utsikt att ökas, om man här i dag, såsom utskottet vill, slår fast, att militära myndigheter även i fortsättningen skola ha rätt att kränka arbetarnas rättskänsla genom att tvinga dem till utförande av strejkbryteriarbeten. Detta synes mig vara en omständighet, som borde äga någon betydelse åtminstone för dem i det borgerliga lägret här i kammaren, vilka mena, att försvarets styrka och effektivitet icke enbart bero av krigsmateriel, utan också i någon mån av den goda andan och förståelsen mellan dem som skola handha detta materiel. Ty även om man såsom herr Ekman under fjolårets interpellationsdebatt menar, att här står samhällsintresse contra fackföreningsintresse och att det därför är nödvändigt att tillse, att samhällsintresset icke blir åsidosatt, får man enligt min mening likväl icke glömma, att det också måste anses vara ett samhällsintresse, att värnpliktstiden för stora lager av vårt lands ungdom icke med skäl kan komma att kännas som en förnedringsperiod, vilken man endast av fruktan för strafflagens paragrafer underkastar sig. För min del, herr talman, kan jag omöjligen finna, att samhällsintresset blir bättre tillgodosett, om det irritationsmoment mellan försvaret och den organiserade arbetarklassen, som strejkbrytarkommanderingarna utgöra, alltjämt upprätthålles än om det avskaffas. Tvärtom är jag övertygad om, att samhället i längden skulle må bättre av att någon hänsyn även i förevarande avseende tages till arbetarnas uppfattning och önskemål, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utlåandet fogade reservationen.

Herr Sandberg: Herr talman! Jag ber att få erinra om och understryka vad utskottet påpekat, nämligen att konflikter av det slag, varom här är fråga och vid vilka det förekommit, att värnpliktiga kommanderats utföra blockerat arbete, dock varit ett fåtal och åtminstone i två av de anförda fallen också varit av mycket ringa omfattning. Det har i motionen åberopats

I fråga om förbud mot att kommanderas militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter.
(Forts.)

I fråga om förbud mot att kommandera militärmanuskap att ingripa i arbetskonflikter.
Forts.)

två fall från Boden. Det ena gällde en lönestrid vid intendenturkårens slakteri. Konflikten omfattade endast två man. Det andra fallet rörde Norrbottens regementes tvättnrättning, där en konflikt uppkommit på grund av att tvätterskorna avskedats. Där ha de militära myndigheterna ådagalagt — på som det synes goda grunder — att den inskränkning i driften, som då skedde, icke endast var en följd av konflikten utan redan förut var påtänkt, fastän de stegrade lönekrav, som grundade sig på ingångna avtal, ju givetvis kunde ha bidragit till avskedandet. Det var i detta fall en önskan att förbilliga kostnaderna, som förorsakade denna omläggning i driften. De båda nu nämnda fallen äro icke heller precis av så färskt datum; de förekommo år 1925, och äro sålunda icke så alldeles aktuella just nu. Det tredje fall, som anförts — konflikten i Karlskrona — är däremot av senare datum. Denna konflikt var ju föremål för en vidlyftig debatt i kammaren i fjol, och jag skall icke nu upptaga tiden med att ytterligare relatera den saken. Det synes mig finnas goda skäl för utskottets påstående, att det förhållandet, att sådana fall som de nämnda förekommit i så ringa utsträckning, giver anledning antaga, att man även från de militära myndigheternas sida sökt undvika kommandering av värnpliktiga till blockerat arbete. Jag ber emellertid få påpeka, att utskottet också uttalar den uppfattningen, att det för övrigt är av många skäl i hög grad önskvärt, att de militära myndigheterna så förfara, att konflikter av ifrågavarande art om möjligt icke behöva ifrågakomma.

Nu anföra reservanterna såsom det allra väsentligaste, att en kommandering av värnpliktiga att utföra blockerat arbete innebär en rättskränkning, ett kränkande av de rättsbegrepp, som särskilt inom arbetarklassen utbildat sig. Jag ber att få erinra om att i de fall, då sådan kommandering skett, ha de värnpliktiga dock icke blivit betraktade såsom strejkbrytare. De stå ju under de militära lagarna och kunna ej göra annat än lyda, och detta har varit orsaken till att deras civila kamrater icke ansett dem såsom strejkbrytare. Hela det militära systemet är ju förresten ett tvångssystem, och om man i övrigt icke känner sig av sitt samvete förhindrad att ställa sig under detsamma och deltaga i vapenövningar, förefaller det mig att man icke kan göra gällande annat än att det närmast är en fråga blott om lämpligheten ur militär synpunkt, i vilken omfattning de värnpliktiga användas till arbete av det ena eller andra slaget eller till vapenövningar — förutsatt att de militära myndigheterna icke överskrida sina befogenheter och de bestämmelser de ha att rätta sig efter. Och det har icke kunnat visas, att detta i något av förevarande fall skett.

Jag vill också kraftigt understryka vad utskottet framhåller såsom huvudskäl för sin ståndpunkt, nämligen att det naturligtvis vore onaturligt, om statsmakterna utfärdade sådana bestämmelser, vilka skulle medföra, att icke försvarsväsendets egna myndigheter utan helt privata oansvariga personer eller sammanslutningar skulle kunna avgöra, huruvida och när vissa arbeten på det militära området finge utföras.

Jag skall för närvarande inskränka mig till vad jag nu sagt och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Frågan om kommandering av värnpliktiga till ingripande i arbetskonflikter är ju ett problem, som icke berör bara de vid försvarsväsendets arbetsplatser anställda arbetarna; den berör givetvis också arbetarna i allmänhet och icke minst de unga män, som på grund av värnpliktslagarna kommanderas in i militärtjänstgöring. Arbetarna överhuvud taget ha ju — och detta av fullgoda skäl — den uppfattningen, att det i vissa situationer inträffar och kommer att inträffa, att det

kapitalistiska samhällets militära maktmedel användas mot den s. k. inre fienden, och det är givet, att vad som förekommit i dessa avseenden styrker arbetarna i den uppfattning, som de sålunda i denna fråga ha. Den föreskrift, som man emellertid här ifrågasatt att få införd i reglementen och författningar, nämligen om förbud mot att kommendera värnpliktiga till utförande av blockerat arbete, skulle givetvis icke komma att avskaffa det förhållandet, att de värnpliktiga — och militär överhuvud taget — komme att användas mot arbetarklassen i tvister inom det kapitalistiska samhället. De lära väl finnas av kammarens ledamöter, som betrakta det som överdrift från min sida, när jag säger, att det kapitalistiska samhällets militära maktmedel äro avsedda att begagnas mot arbetarklassen. Men de som vilja låta tankarna gå tillbaka i tiden t. o. m. så långt som till den första av de större arbetskonflikter, som inträffat i vårt land, nämligen sågverksstrejken i Sundsvallsdistriktet, skola påminna sig, att det redan då vidtogs åtgärder från samhällets sida, varvid de militära maktmedlen användes mot i konflikt varande arbetare. Det lär icke vara så få av landets arbetare, som ha i minnet det beryktade telegram, som konungen vid detta tillfälle skickade till landshövdingen, där det hette: »Lugna alla välsinnade. Varna alla orosstiftare. Kanonbåtar och militär komma.» Där förekom alltså ett användande av militär mot arbetarklassen, och det är givet, att en sådan sak sitter kvar i minnet. Händelser, som sedan inträffat och med vilka jag icke nu skall upptaga kammarens tid, ha emellertid mer och mer riktat arbetarklassens uppmärksamhet på militärväsendet och detta på ett sådant sätt, att det t. o. m. på vissa håll anses, att de arbetare, som äro sysselsatta vid dessa militära institutioner, betraktas som mindre goda klasskamrater. Dessa omständigheter avskaffas icke med den föreskrift det här är fråga om, och vi äro medvetna om, att även om den bestämmelse, som vi här föreslagit införd i författningar och reglementen, komme att antagas, det dock icke skulle utgöra ett hinder för samhället att i vissa situationer — och t. o. m. icke revolutionära sådana — använda sina maktmedel mot arbetarna. Vi hålla därför före, att det i sådana situationer är ganska naturligt, att även de män i militärtjänst, som känna samhörighet med arbetarklassen, vid dylika tillfällen komma att stödja de strävanden, som läggas i dagen från arbetarklassens sida. Detta är emellertid förhållanden, som icke beröras av den bestämmelse, varom det här är fråga.

Utskottet har ju huvudsakligen uppehållit sig vid frågan om militärens kommendering till ingripande i arbetskonflikterna vid försvarsväsendets arbetsplatser, och jag skall följa utskottet på denna punkt och alltså sysselsätta mig med de konflikter, som inträffat på detta område. Utskottets majoritet har börjat sitt utlåtande med följande: »Så vitt utskottet har sig bekant, hava klagomål från vederbörande arbetares sida över åtgärder av i motionen angiven art förekommit endast i mycket ringa utsträckning.» Detta förhållande anföres av utskottet som ett bevis för att det från de militära myndigheternas sida göres ansträngningar för att förhindra, att sådana situationer inträffa, varom det här är fråga. Ja, utskottet har försiktigtvis använt orden: »så vitt utskottet har sig bekant», och det förefaller mig, om man har kännedom om förhållandena på detta område, som om utskottet åtminstone icke gjort sig alltför stort besvär med att inhämta uppgift om det verkliga läget på detta område; hade man gjort detta, skulle man kommit till det resultatet, att det sannerligen icke är de militära myndigheternas förtjänst, att flera sådana situationer ej inträffat. Då emellertid utskottet har den uppfattningen, att det göres ansatser från de militära myndigheternas sida för att förhindra uppkomsten av dylika situationer, anser jag mig ha anledning taga kammarens tid i anspråk för att lämna redogörelse för de förhål-

I fråga om förbud mot att kommendera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter.
(Forts.)

I fråga om förbud mot att kommandera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikte.

(Forts.)

landen, som härvidlag äro rådande. Jag skall då givetvis icke ingå på allt för många detaljer utan endast nämna några, som äro ganska belysande för huru det verkligen förhåller sig för de rätt stora grupper av i statstjänst anställda arbetare, som äro sysselsatta vid försvarsväsendet. Beträffande löneläget för dessa arbetargrupper verkställdes det av socialstyrelsen en utredning om de löner, som utgingo år 1925. Jag skall ej upptaga tiden med att återgiva några siffror ur socialstyrelsens utredning. Jag skall endast lämna meddelande om det slutliga intryck, som socialstyrelsen ansåg sig kunna tillkännagiva om dessa förhållanden. Styrelsen skriver nämligen: »I ögonen fallande äro särskilt de stora differenserna i löneavseende mellan de smärre verkstäderna, speciellt truppförbandens intendentverkstäder, även när dessa äro belägna inom samma dyrortsgrupp eller t. o. m. å samma ort.» Man har, om man granskar siffrorna, tillfälle att sätta sig in i, att det betalas på detta område löner, som äro så olika, att man icke har till en arbetare betalat mer än hälften av vad man betalar till en annan med samma sysselsättning på samma arbetsplats och alltså inom samma dyrort. När man får klart för sig detta, kan det vara anledning att orientera sig litet om vad som är orsaken till detta förhållande.

I yttrande över en framställning från försvarsverkens civila personals förbund angående ordnandet av gemensamma förhandlingar vid truppförbanden i ett större område riktade socialstyrelsen också uppmärksamheten på denna olikhet i löneläget och sade, att man fann anmärkningsvärt, att arbetsgivaren staten betalar olika löner till arbetarna för samma arbete. Och man fann det så mycket mer anmärkningsvärt, som man fann det bero på bristande organisation eller efterlåtenhet från arbetarnas sida. Det är anledning att i detta sammanhang påvisa, att det endast förflutit tio år, sedan arbetarna på detta område började organisera sig. Detta kan vara anledningen till det förhållande, som utskottet talar om, att så många fall ej inträffat. För att belysa den ståndpunkt, som kan intagas och även intages från de militära myndigheternas sida, när det gäller att fastställa anställnings- och därmed sammanhängande villkor, skall jag be att få lämna några uppgifter om ett avtal, varav jag har ett exemplar, som är träffat, som det heter, mellan chefen för Kungl. Jämtlands fältjägarregemente å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar å ena sidan och å andra sidan en tvätterska, anställd vid regementets tvättinrättning. I det kontraktet heter det, att det är arbeterskan förbjudet att framställa anspråk på avlöningsförhöjning. Och det heter slutligen, att brott mot dessa bestämmelser kommer att föranleda, att hon omedelbart avskedas.

Utskottet har talat om, att det göres ansatser från myndigheternas sida till förhindrande av sådana fall, varom här är fråga. Är det så, att utskottet med detta menar föreskrifter av det slag jag återgivit, har utskottet rätt. Men jag tror, att utskottet sett på saken från andra synpunkter. Det förefaller onaturligt, om ett utskott grundade ett uttalande som det här återgivna på bestämmelser sådana som denna. Dessa bestämmelser vittna emellertid om den självgodhet och de diktatoriska anlag, som läggas i dagen från de militära myndigheternas sida, när det gäller förhållandena på detta område. Jag vill visst ej här påstå, att det ej bland dem, som på detta område företräda staten, också finnes män, som se på förhållandena på det sätt, som man borde kunna fordra, att representanterna för detta samhälle skola göra. Men beklagligtvis äro dessa så pass få, att de ej betyda så mycket för den ståndpunkt, som intages från dessa myndigheters sida. När man å konungens vägnar utfärdar sådana bestämmelser som den av mig återgivna och dekreterar, att om en tvätterska skall få arbeta i kronans tjänst, skall hon skriva under en sådan bestämmelse, är det att använda mera våld än nöden kräver, när det gäller att från statens sida betrygga sig mot anspråk från en i dess tjänst anställd arbetare.

Vi ha, för att råda bot på dessa förhållanden och för att åtminstone åstadkomma den likhet i löner och anställningsvillkor för arbetarna vid försvarsverken, som är möjlig, krävt, att man skulle taga upp förhandlingar arméfördelningsvis och sammanföra dessa olika statsrepresentanter till ett sammanträde. Vi ha därmed räknat med, att de av kronans representanter, som se förnuftigt på dessa saker, skulle medverka till att öva inflytande på dem, som lägga rent militära vanor i dagen. När vi framställde dessa anspråk, svarade regementsförvaltningarna, då de icke kunde vägra att ingå i förhandlingar på grund av ett kungl. brev, att de förbehöll sig att var och en vid sitt truppförband besluta om de lönevillkor, som skulle gälla. När vi hotade med arbetsinställelse inom södra arméfördelningen, beslöts, att dessa gemensamma förhandlingar skulle komma till stånd. När det beslutet delgavs regementsförvaltningarna hotade man, att om arbetarna läte sig representeras vid dessa förhandlingar, skulle verkstäderna stängas. De redo i allmänhet ut stormen och gingo till förhandlingar. När emellertid kronans representanter kommo till förhandlingsbordet i Hälsingborg, inträffade den omständigheten, att de avgåvo samma förklaring: visst förhandla vi, men överenskommelse eller förhandlingar om löner och ackordspriser få endast ske vid varje truppförband för sig. För att någon arbetsnedläggelse och konflikt, som varit det naturliga svaret på detta handlingssätt från kronans sida, icke skulle behöva ske, böjde emellertid arbetarna sig för detta dekret och gingo till de lokala förhandlingar, som regementsförvaltningarna sålunda krävde. När man kom till de lokala förhandlingarna, frågade regementsförvaltningarnas representanter: Vad har man gått med på där och där? Förr än vi veta det, kunna vi ej träffa någon uppgörelse. Då man slutligen tragglat sig fram till resultat i lönefrågan, sådant det kunde bli, visade det sig, att man kunde få en överenskommelse till stånd, enligt vilken lönevillkoren på någon plats blevo någorlunda lika med vad som betalades för liknande arbete på andra orter. Men man fann också i de erbjudanden, som regementsförvaltningarna lämnade fram som ultimatum, att en sömmerska skulle betalas med 35 å 40 öre i timmen, medan på en ort, som i levnadskostnadsavseende ej låg högre, betalades 60 öre för samma arbete.

Är det någon, som kan påstå, att ett dylikt handlande från statens sida är sådant, att utskottet har anledning att säga, att det finner, att myndigheterna gjort försök att undvika sådana tilldragelser, som det här är fråga om? Vi ha senare gjort samma experiment inom en annan arméfördelning, nämligen den västra. Vi framställde anspråk på gemensamma förhandlingar, och svaret blev precis detsamma. Arméförvaltningen beslöt, att förhandlingar skulle komma till stånd. Regementsförvaltningarnas ombud kommo till förhandlingsbordet i Skövde med bundna mandat att ej träffa överenskommelse om lönevillkoren vid de förhandlingar, som enligt arméförvaltningen skulle komma till stånd. I arméförvaltningen svarade man, att varje regementschef svarar för sina anslag och arméförvaltningen kan ej bestämma, vilka lönevillkor man skall gå med på. Att det skulle vara ett förnuftigt handlande från Kungl. Maj:ts och kronans sida, är svårt att förstå. Att det skulle vara en ståndpunkt, som motiveras av ekonomiska skäl, är svårt att förstå. Och om det är om dylika åtgärder det säges, att de vidtagits med tanke på undvikande av konflikter, kan utskottet ej ha möjlighet att försvara sitt utlåtande. Under tiden mellan arméförvaltningens beslut och förhandlingarna inom västra arméfördelningen inträffade en del tilldragelser, som belysa, hur man å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar handlar på detta område. Jag skall ge ett exempel från regementet i Uddevalla. Där erbjöd man en del av personalen en löneförhöjning av 50 kronor i månaden, om de ville förbinda sig genom kontrakt att utträda ur försvarsverkens civila personals förbund. När de vägrade att gå in därpå, hotades de med avsked. Vi drogo fallet inför Kungl. Maj:t, inför den förra regeringen, och regeringen pro-

I fråga om förbud mot att kommandera militär-manskaper att ingripa i arbetskonflikter.
(Forts.)

I fråga om förbud mot att kommendera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter.

(Forts.)

vade saken och förklarade, att vår framställning ej föranledde någon åtgärd. Då regeringen givit den förklaringen, kom det ytterligare påtryckningar från regementsförvaltningens sida, och slutligen köpte alltså Kungl. Maj:t och kronan en del av personalen ut ur deras organisation för det pris, regementsförvaltningen bjudit, d. v. s. en löneförhöjning av 50 kronor i månaden.

Man frågar sig: vad kan staten ha för ett intresse av att handla så, som här förekommit? Och är det ett handlande, om vilket man kan säga, att det går ut på att undvika uppkomsten av konflikter? Vid de lokala förhandlingar, som sedan fördes inom västra arméfördelningen, ha buden för dem, som man icke lyckats köpa ut ur organisationen, varit tämligen varierande, men man har ej kunnat gå upp till en sådan löneförhöjning, som jag givit exempel på. Man har således t. ex. i Karlsborg för arbetare på regementets intendenturverkstäder erbjudit en timpenning av 70 öre, under det att en arbetare vid ammunitionsfabriken och tygverkstäderna i Karlsborg enligt överenskommelse med arméfördelningen har 90 öre i timmen. Är det rim och reson, att en skomakare eller skrädare på regementets intendenturverkstäder skall betalas med en timlön 20 öre lägre än den, som betalas till den, som står vid en revolversvarv på ammunitionsfabriken ett 50-tal meter därifrån? Om dem, som så handla på Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, om dem har knappast utskottet möjlighet att säga, att de handla på sådant sätt, att de försöka undvika konflikter. Det är dock om dylika statsmyndigheter utskottet fällt sitt uttalande. Av de fall, där det vid försvarsväsendet lett till öppna konflikter, inträffade det första vid fortifikationsförvaltningen i Boden år 1923. Det berodde på, att förvaltningen där företog en sänkning av lönerna med 8 à 12 öre i timmen. Efter fyra månaders förhandlingar och skriftväxling utan resultat kom arbetsnedläggelse till stånd och pågick i 2 månader, och man fick en uppgörelse, som gällde till den 1 mars innevarande år, då vi träffade avtal, som innebar en rätt väsentlig höjning av timlönerna. Om den höjningen kan man säga, att den har kunnat träffas utan en ny långvarig konflikt därför, att det som fortifikationsbefälhavare i Boden kommit en ny man, som ser på saken från en annan synpunkt än de, som tycka, att de kunna med kronans medel roa sig med att leka arbetsköpare på ett sätt, som de finna förenligt med sina intressen. Om den tvist det talats om i Boden och som också påtalats med anledning av att det kommenderades värnpliktiga till att utföra blockerat arbete, har utskottets ordförande sagt, att det berodde på önskan att göra besparingar. Ja, man kan få den föreställningen, om man endast läser den redogörelse, som kommandanten i Boden avgav till dåvarande försvarsministern. Men i sak ligger det till på annat sätt. Det träffades avtal 1924 med samtliga truppförband i Boden. Det innehöll samma löner för alla arbetare vid truppförbanden i Boden. När avtalet var slutet, hade införts bestämmelse, att om personalen på grund av arbetsbrist skulle minskas, skulle de med kortaste anställningstid först avskedas. Vi voro angelägna att införa den bestämmelsen, därför att vi under förhandlingarnas gång kommit underfund med att man vid Norrbottens regemente spekulerade på att avskeda den tvätterska vid regementet, som deltog i förhandlingarna. Efter avtalets undertecknande avskedade regementsförvaltningen icke endast denna tvätterska, vilket var omöjligt, då hon hade den längsta anställningstiden, utan även de två andra tvätterskorna vid regementets tvättinrättning, alltså för att man ville trakassera henne för deltagandet i förhandlingarna. Man ersatte dem med värnpliktiga. När vi påtalade det i en skrivelse till regeringen, förklarade kommandanten i avgivet yttrande, att man länge haft sina tankar riktade på en sådan åtgärd för att åstadkomma besparing för kronan genom inrättande av en linnereparationsverkstad i samband med tvättinrättningen. Nu låg det till så, att man ej därför behövde avskeda tvätterskorna, ty dessa hade icke haft bostad vid regementet. Åt föreståndaren, som hade

bostad, hyrde regementet ute i staden, och verkstaden inrättades i den lägenhet han haft. Det hade intet med avskedandet av tvätterskorna att göra. Man kommenderade dessa värnpliktiga till tvättrinrättningen och talade om, att det skulle ske för att göra stora besparingar för kronan. Nu kan det beträffande besparingarna för kronan vara intressant att veta, att nu sedan det kommit en ny regementsintendent till Norrbottens regemente sedan 1 1/2 år ånyo den tvätterska, som förut förklarats oduglig, är anställd och fullgör sina skyldigheter där på ett för den nye regementsintendenten tillfredsställande sätt. Men för att genomföra sina avsikter skulle man anlita värnpliktiga från regementet. I samband därmed avskedades några skomakeriarbetare vid Norrbottens regemente. I vår skrivelse begärde vi, att åtgärder skulle vidtagas till förhindrande av sådant. Och kommandanten har i sin redogörelse till dåvarande försvarsministern Hansson sagt en del saker, beträffande vilka vi i skrivelse visat, hur mycket de överensstämma med sanningen. Beträffande kronans besparingar lät det sig ej göra att lämna någon preciserad uppgift. Kommandanten sade, att de värnpliktiga tjänstgjort två till tre timmar om dagen i skomakeriarbete och resten för militär utbildning. I de upplysningar vi infordrat förklarade de värnpliktiga — och det är ej mindre än tio stycken, som lämnat sådan uppgift — att de fr. o. m. den 1 november 1924 t. o. m. den 9 mars 1925, då uppgiften lämnades, tjänstgjort 48 timmar i veckan på tvättrinrättningen och skomakeriverkstaden och ej en enda timme i militär utbildning. Detta är alltså de uppgifter, som kommandanten i Boden lämnade till den dåvarande försvarsministern. Vi pekade på dessa saker i samband med översändandet av intyget, innan Kungl. Maj:t avgjorde ärendet. Men herr Hanssons beslut blev i alla fall, att framställningen icke skulle föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Jag måste — trots att det nu förflutit några år sedan dess — säga, att det var icke utan att vi blevo en smula förvånade, då vi fingo se, att Kungl. Maj:t fattat detta beslut, alldeles särskilt som vi hade uppvisat, att kommandanten i Boden farit fram med fullkomligt osanna uppgifter i det utlåtande, som avgivits till Kungl. Maj:t. Trots dessa osanna uppgifter och trots att det här gällde frågan, huruvida de värnpliktiga skulle vara tvingade att utföra blockerat arbete eller ej, gjorde icke dåvarande försvarsministern någon ändring utan förklarade, att det hela föranledde ingen åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

Jag satt här uppe på läktaren förra året, när kammaren diskuterade frågan om kommendering av värnpliktiga till blockerat arbete vid varvet i Karlskrona. Jag hörde då herr Hansson säga, att han betraktade det som upprörande, att en man, som kallade sig frisinnad och gjorde anspråk på att besitta socialt vett, kunde från statsrådsbänken försvara kommenderingar av detta slag. Jag delar till fullo den uppfattning, som herr Hansson i detta stycke tillkännagav. Men för mig står den frågan obesvarad: vad är det för skillnad mellan att från statsrådsbänken försvara dylika kommenderingar och att från försvarsministerstolen tillåta, att sådana få förekomma, i det man förklarar, när de äga rum, att de icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd? Jag kan åtminstone icke finna, att det föreligger någon väsentlig skillnad. Alltså förefaller det som om samma sak, som försvarades från herr Roséns sida vid nämnda tillfälle, tilläts även av herr Hansson. Ty det kan icke sägas vara någon nämnvärd skillnad — eller någon skillnad över huvud — mellan att kommendera de värnpliktiga att utföra arbete, som nedlagts vid dylika konflikter, eller att kommendera dem att utföra arbete, som förklarats i blockad därför att man avskedat och trakasserat de vid arbetsplatsen anställda arbetarna. Det lär vara ungefär sak samma.

Jag har med det sagda givit några exempel på förhållandena vid försvarsväsendets arbetsplatser, alltså huvudsakligen vid armén. Jag har också läm-

I fråga om förbud mot att kommendera militär-mänskap att ingripa i arbetskonflikter.
(Forts.)

I fråga om förbud mot att kommandera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter.

nat några uppgifter om sanningshalten av de utlåtanden, som kunna avgivas från militära myndigheter, alltså de myndigheter om vilka det här för några dagar sedan sades i kammaren bl. a. från herr Hanssons sida, att man till dem hyste stort förtroende.

Vi ha ett annat exempel från Boden under senare tid, som det kan vara av intresse att nämna, därför att det exemplet visat, att det förekommer att Kungl. Maj:t och kronan intager rätt olika ståndpunkter i samma sak. Vi träffade med förlikningsmannens medverkan i november månad en uppgörelse med truppförbanden i Boden. Denna uppgörelse godkändes av tre av de i Boden förlagda truppförbanden, men den fjärde regementsintendenten sade ifrån, att han icke kunde vara med om att gilla sådana bestämmelser, som voro inrymda i avtalet. Vad som alltså kunde godtagas av Bodens ingenjörskår och för Bodens artilleriregemente, kunde icke godtagas för Norrbottens regemente, trots att det i alla dessa fall, såsom också socialstyrelsen uttryckt sig, var staten, som var den egentlige arbetsgivaren. Jag nämner detta som ett bevis på att här är det icke fråga om vad som är riktigt ur statsnyttans synpunkt, utan att det här är fråga om, i vilken utsträckning respektive regementsintendenter äro fientligt inställda mot arbetarna över huvud och intaga en mot dem avvisande hållning i de frågor, som man har att handlägga. Den ordning, som sålunda råder på detta område, medför, att där en regementsintendent eller förvaltningsmyndighet överhuvud taget företrädes av personer, vilka tycka att det är för dem nöjsamt att på det sätt, som jag här i några fall relaterat, behandla de i statens tjänst anställda arbetarna, företaga de sig åtgärder, som med logisk nödvändighet — för den händelse arbetarnas intressen i någon mån skola bevakas — komma att leda till öppna konflikter. Och när man kommit så långt, kommanderar man de till värnpliktstjänst inkallade, dem som på grund av värnpliktslagen äro tvingade att inträda i tjänstgöring, att utföra handlingar, vilka de i allmänhet betrakta som de mest förnedrande som kunna ifrågakomma, nämligen utförande av blockerat arbete. Det är dessa omständigheter, som vi i detta sammanhang förnämligast ha vänt oss emot.

Det pågick under föregående år en strid vid marinens arbetsplatser, i anslutning till vilken här i kammaren fördes en debatt angående kommanderingen av värnpliktiga till blockerat arbete. Därvid lämnades i kammaren en del uppgifter, som det skulle vara anledning att upptaga till bemötande. Man ville tydligen göra gällande, att det här för statens vidkommande t. o. m. var en prestigefråga att hävda sin ställning gentemot arbetarna. Det handlande, som från marinförvaltningens sida förekommit gentemot de i marinens tjänst anställda arbetarna, var emellertid icke sådant, att det för staten kan sägas vara någon prestigefråga att understryka de företagna åtgärderna såsom uttryck för statens uppfattning och såsom på denna grund riktiga.

Frågan om den tvist, som rådde vid marinens arbetsplatser under föregående år, är rätt gammal. Redan 1924 vände vi oss till marinförvaltningen med begäran om en ändring i vissa för dessa arbetare gällande bestämmelser, och detta efter det att det under åren 1918—1920 suttit en sakkunnigkommitté, som verkställt en utredning angående dessa bestämmelser och avgivit ett betänkande, som icke medförde något som helst resultat. Vi förhandlade om bestämmelserna med marinförvaltningen, och vi träffade med dess representanter en överenskommelse. Denna skulle emellertid underställas Kungl. Maj:ts prövning. När vi sedan fingo tillfälle att taga del av det förslag, som marinförvaltningen skickat in till regeringen för fastställelse, visade det sig, att det var ett helt annat förslag än det, om vilket marinförvaltningen med oss träffat överenskommelse. Jag undrar, om utskottsledamöterna gjort den erfarenheten, att man, när det gäller den enskilda arbetsmarknaden, träffar en överenskommelse med arbetsköparna och att dessa sedan utfärda bestämmelser, som på

väsentliga punkter strida mot den ingångna överenskommelsen. Jag undrar, om icke detta betraktas som en anledning till en arbetsnedläggelse och som en anledning till en öppen konflikt, därest man icke tager tillbaka dekret av detta slag. De enskilda arbetsköparna uppträda, efter vad jag kunnat finna, icke med någon större hänsyn till de i deras tjänst anställda arbetarna, men det inträffar åtminstone icke, såvitt jag vet, att de göra sig skyldiga till det förbandet, att de träffa en överenskommelse om t. ex. allmänna villkor för arbetarnas anställning och sedan försöka utfärda föreskrifter av ett helt annat slag — något som marinförvaltningen däremot givit sig in på i förevarande fall. Detta inträffar i alla händelser mera sällan, och man får ju förutsätta, att en statsmyndighet, om vilken utskottet anser sig ha anledning säga, att den handlat på ett sådant sätt, att den försökt undvika uppkomsten av konflikter, icke skall göra sig skyldig till ett sådant förfaringsätt. De bestämmelser, som marinförvaltningen skickade in till regeringen för fastställelse, återremitterades sedan, och det förhandlades åtskilliga gånger om den saken, innan man kom till något resultat. Man fick emellertid slutligen bestämmelserna fastställda efter vissa kompromisser. Man kom så in på lönefrågan, och förhandlingarna om denna upptogs den 20 maj 1927. Dessa förhandlingar ledde icke till något resultat. Man skildes då med den överenskommelsen, att man på båda sidor skulle överlägga om förutsättningarna för att åstadkomma nya förslag i ämnet. När då en tid gått, utfärdade emellertid marinförvaltningen dekret om lönerna utan att något avtal träffats — och om löner, som skulle gälla från den 1 juli 1927. Då detta skett, ställde vi ett ultimatum till marinförvaltningen och sade ifrån, att, därest icke förhandlingarna återupptogs med utgångspunkt från det förslag vi lämnat, arbetet skulle komma att nedläggas. Förhandlingarna blevo då återupptagna — jag vill minnas i augusti 1927 — och pågingo sedan med vissa mellanrum till i januari 1928. Då fingo vi ett ultimatum från marinförvaltningen, vilket innehöll bestämmelser om löner, som inneburo att lönen för den högst avlönade gruppen av arbetare vid varvet i Karlskrona skulle sänkas från 64 till 60 öre i timmen. När vi fingo detta besked, togo vi ställning till detsamma och meddelade marinförvaltningen, att, om överenskommelse icke före den 6 februari träffades på grundval av det förslag vi lämnat, arbetet skulle komma att nedläggas. Regeringen tillsatte en förlikningsman, och förhandlingarna upptogs och pågingo under en vecka. När denna vecka var slut, hade förlikningsmannen utformat ett förslag, om vilket arbetarparten förklarade, att man var beredd att tillstyrka det till godkännande, för den händelse det gillades av marinförvaltningen. Denna sade emellertid nej till förslaget, och den 13 februari förra året nedlades arbetet vid varvet i Karlskrona.

Detta är förhistorien till den konflikt som inträffade därnere, när arbetarna icke ville finna sig i det dekret, som marinförvaltningen utfärdade angående deras löner och som med hänsyn till beloppen sannerligen icke var sådant, att det kunde ge arbetarna möjligheter till en någorlunda nöjaktig försörjning. Men då ville man använda de värnpliktiga till att utföra det arbete, som arbetarna nödgades lägga ned såsom påtryckning på statsmakterna för att få fram en överenskommelse i lönefrågan.

Det borde kunna vara av intresse för kammaren att få kännedom om att vi vid förhandlingarnas återupptagande andra gången diskuterade med marinförvaltningen fullkomligt förutsättningslöst vad utgångspunkten för förhandlingarna skulle vara. Marinförvaltningen satte då i fråga, att vi först skulle enas om vad som borde förstås med minimilön. Vi framlade då för marinförvaltningen det förslaget, att med minimilön skulle förstås den lägsta lön, som betalas till någon arbetare och att den skulle avvägas med hänsyn till att arbetaren skulle kunna försörja sig på densamma. Efter en vecka fingo vi svar

I fråga om förbud mot att kommandera militär-manskapskått ingripa i arbetskonflikter.

(Forts.)

I fråga om förbud mot att kommandera militär-manskaps att ingripa i arbetskonflikter.

(Forts.)

från marinförvaltningen på detta vårt förslag. Marinförvaltningen svarade nej, och vid ett sammanträde kompletterades detta avslag med det beslutet, att ämbetsverket aldrig komme att gå in på att förhandla om löner med en sådan utgångspunkt. Det förvånar mig, att utskottet anser sig ha anledning och möjlighet att säga, att en statsmyndighet, som säger ifrån att man aldrig går in på att förhandla om löner med en sådan utgångspunkt, att den minsta lön som skall betalas till någon arbetare skall vara sådan, att denne kan försörja sig på densamma — att en sådan statsmyndighet gör ansträngningar att förhindra uppkomsten av situationer av den art som inträffade vid varvet i Karlskrona. Det var för övrigt icke bara till blockerat arbete, som militären skulle användas gentemot arbetarna vid varvet i Karlskrona. I högvakten vid varvet låg under konflikten 40 man utrustade med gevär och batonger, tillverkade av stålwire med blykulor i ändan. Detta verktyg skulle man använda för att traktera varvsarbetarna med, därför att de icke ville böja sig för marinförvaltningens dekret i lönefrågan. Det må icke förvåna, om efter sådana händelser arbetarna få sin uppmärksamhet riktad på omständigheter av detta slag. Och det må icke heller förvåna, om de värnpliktiga betrakta det såsom fullkomligt onaturligt, att de för fullgörandet av den tjänst, som värnpliktslagen föreskriver, också skola vara underkastade skyldigheten att utföra sådana åligganden, som dem man kommanderade dem till under konflikten vid varvet i Karlskrona eller under konflikten i Boden. Även om det icke för alla dessa var klasskänslan och solidariteten, som föranledde att man tyckte att ett sådant handlande från de värnpliktigas sida måste vara motbjudande, skulle jag tro, att en del av herrarna skola förstå deras ståndpunkt, om jag riktar er uppmärksamhet på att det förekom att medan fadern gick ute i konflikt vid varvet i Karlskrona, kommanderades sonen, som var inne och fullgjorde sin värnpliktstjänstgöring, till utförande av sådana tjänster åt staten, som jag här givit exempel på. Det är på detta sätt, som man från de militära och statliga myndigheternas sida handlar, då det gäller utnyttjandet av värnpliktslagen.

Herr Holmgren i Karlskrona talade här i debatten förra året om konflikten vid varvet och gjorde då gällande, att vi visserligen fått på papperet fäst ett förslag, uppgjort av marinförvaltningens förhandlingsdelegerade, men att detta var ett förslag, som marinförvaltningen tog bestämt avstånd från. Då emellertid ombudsmannen eller vad hans titulaturlär är, såsom herr Holmgren uttryckte sig, fått detta papper i sin hand, reste han, enligt herr Holmgren, ned till Karlskrona och etablerade strejk. Herr Holmgren svävade icke på målet annat än beträffande den mindre viktiga detaljen om titulaturen, men då det gällde att lämna kammaren osanna uppgifter, yttrade han sig med en tvärsäkerhet, som t. o. m. förvånade mig, som var placerad på läktaren vid det tillfället.

Utskottet anser sig, skulle jag tro, ha verkställt en utredning av denna fråga. Jag vet dock icke, om utskottet inhämtat uppgifter på annat sätt, än att man tagit del av den skrivelse, som kommandanten i Boden avgav till försvarsministern. Jag känner således icke till, om utskottet förskaffat sig någon större kännedom om förhållandena vid försvarsverkets arbetsplatser i allmänhet. Hade utskottet gjort detta, skulle det åtminstone förvåna mig, om man ansett sig ha anledning skriva så som skett i utlåtandet.

Beträffande reservanternas motivering skulle jag vilja säga ett par ord. De ha i första hand riktat uppmärksamheten på att det skett en kommandering av värnpliktiga till utförande av arbeten, vilka skulle medföra betydande inskränkning i den tid, som kunnat användas för de värnpliktigas övningar. Jag må säga, att jag betraktar icke den saken som den viktigaste omständigheten i detta sammanhang, och om det är så, att någon pacifistiskt

anstucken anslutit sig till denna reservanternas motivering. skulle det ge mig anledning till en smula förvåning. Vad jag betraktar som den väsentliga härvidlag är alltså, att de värnpliktiga kommenderas till att utföra sådana förnedrande handlingar som verkställandet av blockerat arbete eller ingripandet av mot i konflikt varande arbetare över huvud. Vad angår fördelningen av de värnpliktigas tjänstgöring — till militärovingar eller någonting annat —, vill jag säga, att jag icke lägger mig närmare i, huru man vill gå till väga i detta avseende. Men när det gäller den fråga, som vi här fört på tal, anse vi, att man har anledning att bestämt reagera mot att de värnpliktiga på grund av de gällande straffbestämmelserna skola behandlas på det sätt, som här kommer i fråga. Jag behöver bara göra det tankeexperimentet, att jag själv skulle vara inkommenderad till värnpliktstjänstgöring, att någon eller några av arbetarna på det truppförband, där jag hade min tjänstgöring förlagd, skulle nedlägga arbetet samt att jag skulle stå inför en kommandering att utföra arbeten, som de förklarat i blockad. Ja, det naturliga, som då komme att inträffa — åtminstone med utgångspunkt från den uppfattning jag har om dylika situationer — vore, att vägen från värnplikts-tjänstgöringen icke ledde till skomakare- eller skräddarverkstaden å det truppförband, där jag hade min tjänstgöring, utan i stället till Långholmen. Att de värnpliktiga skola ha att välja emellan att bryta mot sitt samvetes kanske viktigaste bud eller komma på Långholmen och att samhället skall utnyttja de bestämmelser, som fastställts för de värnpliktiga, på sådant sätt, finner jag vara ett tillvägagångssätt, som är av den art att man har anledning att noggrant uppmärksamma förhållandet och uppmärksamma det på ett annat sätt än utskottsmajoriteten ansett sig böra göra.

Efter denna relation beträffande förhållandena vid försvarsväsendets arbetsplatser och med den uppfattning jag har om vad man bör kunna fordra av de värnpliktiga, som inkallas till att fullgöra värnpliktstjänst i det kapitalistiska samhället, vill jag, herr talman, slutligen tillåta mig att yrka bifall till den av oss kommunister väckta motionen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Ljung: Herr talman! Då jag varit med om behandlingen av denna fråga i utskottet, skall jag tillåta mig att med några ord ytterligare lämna en motivering till majoritetens yrkande utöver den, som redan lämnats av utskottets fungerande ordförande, herr Sandberg.

Det är uppenbart, att syftet med motionen, även om det icke direkt utsäges i densamma, är att man vill bereda vissa större eller mindre grupper arbetare tillfälle att genomdriva sina fordringar gentemot de inrättningar, varom det här är fråga. För detta ändamål skall nu enligt motionen statens och dess organs befogenhet inskränkas — i det avseendet nämligen att man skulle förbjudas anlita värnpliktiga till sådana nödvändiga arbeten, som det här rör sig om.

Vad skulle nu konsekvensen bli av ett bifall till motionen i fråga? Jag menar, att för att man skall få detta klart för sig, måste man tänka sig, hur förhållandena skulle bli i en till ytterlighet tillspetsad situation. Ett exempel på hur resultatet skulle bli har man redan haft i det vid åtskilliga tillfällen omnämnda fallet i Karlskrona under föregående år, som ju också varit föremål för omfattande debatter här i riksdagen. Såvitt det framgår av därvid lämnade uppgifter, skulle ovillkorligen, om de av motionären föreslagna bestämmelserna varit gällande, resultatet blivit, att flottans övningar i detta särskilda fall skulle fått inställas endast på grund av att en grupp arbetare proklamerat strejk eller förklarat arbetet i blockad.

I fråga om förbud mot att kommendera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter.
(Forts.)

I fråga om förbud mot att kommendera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter.

(Forts.)

Man kan också tänka sig ett annat fall. Vid en lägerplats ligger ett regemente inne, beväringen är inkallad och övningar skola förekomma. Där finnas inrättningar för anskaffande och iordningställande av livsmedel, t. ex. ett bageri och, såsom i det omnämnda fallet, ett slakteri. Nu bliva förhållandena sådana, att arbetarna vid detta slakteri förklara strejk, vartill kanske kommer att arbetet där förklaras i blockad; slutresultatet blir, att man icke skulle kunna anskaffa de livsmedel, som behövas för manskapets underhåll. Jag tar detta exempel. Man kan ju även tänka sig andra liknande fall beträffande andra inrättningar för livsmedels framställande och anskaffande.

Då man kommer i en sådan situation, framställer sig den frågan: huru skall man då ställa sig? Svaret kan ej bli annat än detta: antingen måste man använda de värnpliktiga, eftersom man icke kan få några andra till att utföra detta arbete med livsmedelsanskaffningen, eller också kan man helt enkelt icke få några livsmedel, och då blir det självfallet nödvändigt att hemförlöva manskapet och avbryta övningarna. Sådant skulle enligt mitt förmenande resultatet bli, om det av motionären framställda yrkandet bifölles, och även om man bifölle samma yrkande i den form, reservanterna tillstyrkt detsamma.

Frageställningen blir sålunda denna: vilka intressen skola bliva tillgodosedda? Skall en i vissa fall kanske mycket liten grupp av arbetare vara den bestämmande eller skall det vara staten och dess organ? Jag vill i detta sammanhang erinra om att det gäller icke, så vitt jag förstår, den ena eller andra politiska åskådningen, ty den Kungl. Maj:ts regering, som vid ett sådant tillfälle är den bestämmande, kan lika väl vara frisinnad eller socialdemokratisk som en högerregering. I vilket fall som helst vill jag fråga: Skall regeringen och dess organ falla till föga på grund av strejk från en liten grupp arbetare? Jag har inom utskottet framställt den frågan, och från socialdemokratiskt håll har i detta fall icke kunnat anvisas mer än en utväg, nämligen att man i sådant fall möjligen skulle nödgas använda strejkbrytare. Jag har velat nämna detta för att påvisa, huru man i själva verket även från det hållet inser, hur ohållbar situationen skulle bliva.

Sedan har man här talat så mycket om att det skulle medföra synnerligen svåra samvetsbetänkligheter hos de värnpliktiga att nödgas utföra sådant arbete. Man kan då fråga: Varför inställa sig dessa samvetsbetänkligheter? Så vitt jag förstår, är det uteslutande därför, att man ideligen framställer för dessa unga såsom ledande synpunkt för deras handlande i detta sammanhang, att de ha större skyldigheter gentemot sin klass och den grupp arbetare, som de närmast tillhöra, än mot samhället. Det har dock — det vill jag omnämna — inom utskottet sagts, att det arbete, som utföres av de värnpliktiga, betraktas icke såsom ett strejkbryteri i vanlig mening; om så är förhållandet, kunna icke, menar jag, samvetsbetänkligheterna behöva bli så pass stora, som man från det hållet velat framhålla.

Nu är det så, att motionärerna endast pekat på tre fall, där sådant förekommit, som enligt deras förmenande skulle kunna betraktas såsom ett övergrepp från vederbörande myndigheters sida. I detta sammanhang vill jag gent emot herr Andersson i Stockholm framhålla, att utskottet försökt taga reda på omständigheterna i dessa fall. När sedan herr Andersson kommer och berättar om helt andra förhållanden, så vill jag säga, att det förefaller mig såsom en tämligen omotiverad anklagelse, då han framhåller, att utskottet icke tagit reda på allt detta. Det borde väl ändå vara motionärernas skyldighet att när de vilja framföra ett förslag, till ledning för utskottet vid motionens behandling och till stöd för densamma anföra alla de skäl, som de överhuvud taget kunna förfoga över.

Vidare vill jag framhålla, att så vitt jag förstår, allt detta herr Anderssons tal om huru förhandlingarna gå till mellan manskapet vid de militära inrätt-

ningarna och vederbörande myndigheter, har ganska litet sammanhang med det i motionen föreliggande yrkandet. Är det så, att några oegentligheter därvidlag förekomma, torde det finnas möjlighet att få rättelse därutinnan. Men det är icke detta, som är huvudsaken i denna fråga, så vitt utskottet uppfattat, utan huvudsaken är just den, huru myndigheterna skola förhålla sig i en situation av den tillspetsade art, varom jag här gjort några antydningar.

Herr Ahl framhöll i sitt yttrande angående utskottets utlåtande, att värnpliktstiden skulle under nämnda förhållanden för de värnpliktiga kunna bli en förnedringsperiod. Jag vill, med anledning av detta yttrande, framhålla vad som förut i annat sammanhang erinrats om, nämligen att om de värnpliktiga skulle kunna få den uppfattningen, beror det helt och hållet på den åskådning, som bibringats dem genom den opinion som spritts från socialdemokratiskt håll och än mer av bolsjevikiska agitatorer.

Nu har det av herr Andersson talats om att många oegentligheter förekommit, när det gällt förhandlingar mellan, å ena sidan, statens civila arbetsgrupper och å andra sidan dess myndigheter. Jag har redan erinrat om att därest det skulle förekomma något i den vägen, som icke är riktigt, är det uppenbart att utskottet i varje fall för sin del icke givit sin anslutning till vad därvidlag förekommit. Man kan icke, när man hör allt detta tal ifrån kommunistiskt håll, undertrycka en undran, huru man kan vara så ömsinnad på det hållet, där man hämtar sina ideal från ett land, där rent diktatoriska förhållanden råda. Om jag skulle hålla för troligt, att där finns icke möjlighet vare sig till sådana underhandlingar, varom här är fråga, eller för de värnpliktiga att undvika sådana kommenderingar, det här är fråga om. Det förefinns säkerligen icke; och skulle det yppas ansatser i den riktningen misstänker jag, att dessa skulle leda till mycket svåra följder för dem, som gjort sig skyldiga därtill.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Edberg*.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Min uppfattning rörande föreliggande spörsmål är densamma, som uttryckes i reservationen, och jag kan alltså instämma i vad min partivän herr Ahl för en stund sedan sade.

Beträffande förhandlingsrätten för försvarsverkens arbetare har ju min ståndpunkt tillräckligt klart markerats därigenom, att jag såsom försvarsminister föranstaltade om ett kungl. brev, varigenom arméns myndigheter åläggas att i frågor, som röra arbetarna, underhandla med arbetarnas organisationer. I den mån man försöker att obstruera mot den anvisning, som sålunda givits av Kungl. Maj:t, är det berättigat, att detta klandras. Jag har emellertid ingen anledning att särskilt taga upp den frågan till diskussion.

Vad som föranledde mig att begära ordet var den för mig mycket överraskande anklagelse för dubbelspel, som riktats mot mig av herr Andersson i Stockholm. Jag har i dessa ting haft under min tid såsom försvarsminister så mycket med herr Andersson att göra, och vi ha vid alla tillfällen haft så gott samarbete, att jag i sanning blev mycket överraskad över att plötsligen en sådan anklagelse utslungades, och jag blev så mycket mera överraskad som anklagelsen saknar varje fog.

Den ställning, som jag intager i fråga om värnpliktigas användande under arbetskonflikter, har jag haft tillfälle att mer än en gång markera. Under år 1922 förekom en strejk vid de enskilda järnvägarna, varvid vissa officerare under tjänstgöringsuppehåll uppträdde såsom strejkbrytare. Detta föranledde från min sida ett ingripande. I skrivelse till de olika regementscheferna försökte jag

I fråga om förbud mot att kommendera militärmanuskap att ingripa i arbetskonflikter.
(Ports.)

I fråga om förbud mot att kommendera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter.
(Forts.)

klargöra, huru olyckligt det ur försvarsväsendets egen synpunkt vore, om icke militären iakttagte neutralitet vid sociala konflikter, i all synnerhet arbetskonflikter. Mitt ingripande den gången höll på att rendera mig en anmärkning från 1923 års konstitutionsutskott. Jag har senare under varvsarbetarkonflikten i Karlskrona i en interpellation i kammaren reagerat mot att man kommenderade militär att utföra sådant arbete, som nedlagts av strejkande varvsarbetare. Jag har sålunda mycket kraftigt sagt ifrån, att jag finner det oriktigt, att militär användes på detta sätt. Det hade då varit högst uppsesendeväckande, om jag själv såsom försvarsminister stillatigande tolererat, att man tvingade värnpliktiga att utföra blockerat arbete.

Det har drivits en del ofog kring denna historia icke blott från bolsjevikiskt håll utan märkligt nog även från de frisinnades sida. När jag i fjol interpellade rörande kommenderingen av militär till strejkbryteri i Karlskrona, väckte detta på de frisinnades sida sådan ovilja, att man strax därefter fann publicerad i en frisinnad norrländstidning den uppgiften, att jag under min försvarsministertid gjort mig skyldig till detsamma, för vilket jag riktat en anklagelse mot statsrådet Rosén. Det är anmärkningsvärt, att ungefär samtidigt som dessa uppgifter publicerades, funnos de akter, som rörde denna sak, icke hos försvarsdepartementets registrator utan i statsrådets enskilda förvar. Det är också av intresse att veta, att den förlikningsman, som på sin tid hade hand om saken i Boden, är en frisinnad riksdagsman. Det framgår härav, att man från det hållet hade ett visst intresse av att försöka framställa saken i en för mig komprometterande dager. Att bolsjevikerna ha ett sådant intresse, är alldeles uppenbart. Därpå behövs ingen annan förklaring, än att jag är socialdemokrat.

Vad är det nu för fall, som här återopapas? Det ena fallet rör tvättinrättningen i Boden, och det andra rör ett slakteri därstädes. Det fall, som berörts av herr Andersson i Stockholm, gäller tvätterskorna, och det har här av honom anförts, att jag, medveten om att arbetet varit blockerat, icke ingripit, fastän man kommenderat värnpliktiga att utföra detta arbete. Jag har handlingarna i målet här tillgängliga, och vilken som helst av herrarna kan övertyga sig om, att i den skrivelse, som av civila personalsförbundet ingivits genom herr Andersson till Kungl. Maj:t, *finns icke ett ord om att arbetet var blockerat*. Det finns icke ett ord ens därom, att konflikt rådde. Vad som i denna skrivelse omförmäles är, att tre tvätterskor avskedats, och att värnpliktiga i ökad utsträckning använts att utföra deras arbete — det var nämligen så, att även under den tid man sysselsatte tvätterskor i tvättinrättningen, användes vid sidan av dem värnpliktiga. Det finnes alltså i de av herr Andersson undertecknade handlingarna icke ett ord om att konflikt rådde, ännu mindre om någon bojkott eller blockad. Jag konstaterar detta, och jag kan tillägga, att det är synnerligen förvånansvärt, att icke ombudsmannen för den civila personalens förbund funnit anledning att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på det förhållandet, att blockad proklamerats, utan dröjer ända till riksdagen år 1929 för att tala om för den ena av statsmakterna att något sådant förekommit. Det kan icke begäras, att jag, när arbetarnas egen representant icke fäst uppmärksamheten på saken, skulle ha genomskådat den och ingripit, som om sådana förhållanden förelegat, som herr Andersson nu talat om.

Det andra fallet gäller en konflikt, som omfattade två arbetare vid slakteriet. Det har påståtts, att sedan jag behandlat en framställning från personalförbundet i denna sak, jag föreslagit, att denna framställning icke skulle föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Jag dröjer vid detta för att visa kammaren, huru historier göras. Nu innehåller den skrivelse, som personalförbundet skickade in i denna sak — icke till Kungl. Maj:t utan till statsrådet — icke alls något yrkande om åtgärder från Kungl. Maj:ts sida, utan personalförbundet ville blott, ett halvt år efter det att konflikten utbrutit, fästa statsrådets uppmärk-

samhet på, att konflikten icke kunnat lösas, för den händelse att statsrådet funne anledning vidtaga någon åtgärd. Det är alltså icke någon hemställan till Kungl. Maj:t, och redan på grund av skrivelsens art kan Kungl. Maj:t icke fatta beslut i ärendet. Det är därför redan ur formell synpunkt uteslutet, att Kungl. Maj:t på min föredragning skulle kunnat besluta, att skrivelsen icke föranledde någon åtgärd.

Det föreligger emellertid en annan skrivelse, som också berör slakteriet i Boden. Det var nämligen så, att de privata slaktarmästarna voro missnöjda med konkurrensen från kronoslakteriet och anmälde detta sitt missnöje hos Kungl. Maj:t, med hemställan, att Kungl. Maj:t skulle inskrida till de privata slaktarmästarnas fördel. Denna skrivelse behandlades av Kungl. Maj:t, som på min föredragning beslöt, att skrivelsen icke skulle föranleda någon åtgärd. Det är alltså om den skrivelsen, som beslutet fattats. Sedan har skrivelsen rörande konflikten lagts in i den i försvarsdepartementet liggande akten, och det har skett en anteckning i diariet med upplysning om, att denna skrivelse avfördes i samband med behandlingen av skrivelsen från de privata slaktarmästarna.

Jag har sålunda icke kunnat föreslå Kungl. Maj:t att förklara, att herr Anderssons skrivelse icke skulle föranleda någon åtgärd, eftersom den icke kunde föranleda något Kungl. Maj:ts beslut. Detta är emellertid av mindre betydelse. Av större betydelse är ju frågan, huruvida jag i detta ärende varit ointresserad för vad som skett. I den skrivelse, vari herr Andersson anmälde saken hos Kungl. Maj:t, förekom ingen uppgift om att arbetet var blockerat. Men till skrivelsen bifogades en skrivelse till intendentsdepartementet, däri man säger, att det icke kan tänkas, att andra arbetare vilja utföra blockerat arbete. Men detta är ju en annan sak. Det förekommer i skrivelsen *icke något som helst påpekande om att man till slakteriet kommenderat värnpliktiga eller militär*.

Herr Andersson har alltså såsom ombudsman för arbetarna icke blott låtit ett halvt år gå utan att han anmält saken för Kungl. Maj:t, han har ännu efter detta halvår icke funnit sig böra hos Kungl. Maj:t påpeka, att värnpliktiga eller annan militär kommenderats till detta arbete. Däremot har han i den bolsjevikiska pressen under lång tid utan vidare låtit en trafik fortgå, som gått ut på att framställa saken så, som om jag varit medveten om att värnpliktiga kommenderats att utföra blockerat arbete utan att vidtaga någon åtgärd däremot.

Jag behöver icke kommentera detta förfarande. Jag nöjer mig att konstatera det. Här ligga akterna, och vem som helst av herrarna kan kontrollera saken. Vilja sedan herr Andersson och andra bolsjeviker fortsätta sin lögnaktiga trafik, må det vara på deras eget ansvar, och de få själva taga risken för det omdöme, som sådant kan föranleda till.

Herr Flyg: Herr talman! På den tid, då herr Per Albin Hansson var en visserligen socialistiskt oklar men dock mycket energisk antimilitaristisk agitator, utkom här i landet ett arbete, som hette »Militarism och antimilitarism». Författaren till denna bok, som jag i dag med några ord vill erinra om, var en redan då mycket känd medlem av tyska parlamentet, nämligen doktor Karl Liebknecht. I denna bok, som i denna debatt förtjänar att något uppmärksammas, utvecklade Liebknecht, jag skulle tro för första gången i den internationella arbetarrörelsen, den roll, som militarismen spelar i ett kapitalistiskt samhälle. Han påvisade, hurusom detta försvar, som man kallar militarismen, är ett organ i den kapitalistiska klassens hand för att tillvarata dess intressen utåt, ett angreppsvapen för att utvidga dess inflytelseområde, och han påvisade framför allt, hurusom denna militarism, detta försvar även hade uppgiften att vara ett vapen mot vad han kallade den inre fienden, d. v. s. den allt starkare växande organiserade arbetarrörelsen.

Man har anledning att erinra om detta i dag, och man har anledning att er-

I fråga om förbud mot att kommendera militär-manskaps till ingripa i arbetskonflikter.

(Forts.)

I fråga om förbud mot att kommendera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter.

(Forts.)

inra om det framför allt med hänsyn till den formulering, som utskottsreservanterna ha använt i sin reservation. Den uppfattning, som då formulerades av Liebknecht för tjugu år sedan, och som senare gång på gång har slagits fast av olika andra socialistiska teoretiker, den uppfattningen är i dag starkare och riktigare, än vad den var vid den tidpunkt, då den första gången formulerades.

Jag vill påvisa, att vi i närvarande tid ha kommit fram till sådana förhållanden, att motsatserna mellan de två olika huvudgrupperna i det kapitalistiska samhället, å ena sidan den organiserade arbetarörelsen och å andra sidan den organiserade bourgeoisien, framträda skarpare och oförsonligare än någonsin.

Nu kanske någon av herrarna från borgerligt eller socialdemokratiskt håll kommer stickande med talet om den samarbetspolitik, som har inlett såväl på det ekonomiska som även vid flerfaldiga tillfällen här i kammaren på det politiska området. Ni kanske dessutom komma med den statistiska redogörelse, som för några veckor sedan publicerades i det socialdemokratiska partiets tidskrift Tiden, och visa på hur man där konstaterar, att arbetareklassens reallöner här i Sverige ingalunda ha försämrats utan i stället ha stegrats. Jag vill i dag icke gå in på någon närmare granskning av denna artikel i Tiden, men så mycket vill jag i alla fall ha sagt, att om man med den avser att visa, att klassmotsatserna i detta land icke ha skärpts, då är denna artikel oduglig för sitt ändamål. Det är tvärtom möjligt, om så skulle anses önskvärt, att med ett lika gott siffermaterial, även hämtat ur den officiella statistiken, komma till ett motsatt resultat, som svarar mot de objektiva och verkliga förhållandena i denna stund här i landet.

Den samarbetspolitik, som man har inlett, är för övrigt ett av de bästa bevisen på att klassmotsatserna ha skärpts. Den är ett försök att komma från eller stoppa orienteringen åt vänster inom arbetarnas led och att hindra den orientering till en klarare klasskampslinje, som pågår i de olika kapitalistiska länderna. Vi skola icke alls försöka att framställa denna samarbetspolitik såsom innebärande någon som helst möjlighet att komma ur den svåra situationen och jag vill säga till de ledamöter av kammaren, som av övertygelse tro, att den vägen är framkomlig, att det skall snart visa sig, att den icke leder till något som helst positivt resultat.

Om vi alltså se saken på detta sätt, gå ut från denna principiella karakteristik av militarismens roll i ett kapitalistiskt samhälle och dessutom hålla fast vid det skärpta läget, de stegrade motsättningarna mellan klasserna även här i landet, då se vi på frågan ur något vidare synvinkel, än vad vi hittills gjort i debatten, då tror jag, att vi få ett riktigare grepp om densamma, och då tror jag också, att denna frågas allvar med hänsyn till framtiden i detta land åtskilligt stegas och utvidgas.

Jag vill dessutom erinra om att vi i nuvarande moment vid flerfaldiga tillfällen kunnat konstatera och påvisa, hurusom privata kapitalistiska intressen och statens intressen äro ett och detsamma. Även detta gör, att frågan blir allvarligare, än vad den kanske förefaller, då vi se den på det sätt, som den i dag föreligger, huvudsakligen med hänsyn till utskottets utlåtande.

Jag erinrar om att redan 1848 i Paris ropade den så kallade liberala och demokratiska pressen: »Ordningen är i fara!» Mot vem riktades detta rop? Jo, mot de arbetare, som hade deltagit i februarikampen, som hade gjutit sitt blod i denna för sina intressen och som fem månader senare upptäckte, att de voro bedragna och att de hade, som Marx säger i sin artikel om denna händelse, endast hjälpt sina fiender till makten och själva fortfarande befunno sig i samma fattigdom. »Ordningen är i fara», ropade demokraterna vid det tillfället. År 1918 ropade den socialdemokratiska tidningen Vorwärts i Berlin, sedan de revolutionära arbetarnas sista kamp hade slutat med deras nederlag: »Ordning

härskar åter i Berlin!» Vem hade upprättat ordningen om icke just dessa trupper, denna militarism, som vid det tillfället till och med stod under högsta ledning av socialdemokratiskt befäl. I det momentet se vi återigen det där vackra talet om ordning.

Om vi då betänka, att det är ett faktiskt förhållande, att vi även här i vårt land befinna oss i mera skärpta motsättningar än tidigare, och att vi gå emot än mera skärpta motsättningar mellan arbetareklassen som klass och kapitalismen och dess stat, nåväl, om vi betänka det, då förstå vi, att det kanske icke heller är så långt till det moment här i landet, då man också här kommer att ropa: »Ordningen är i fara», och då den demokratiska värnpliktsarmén, d. v. s. i mycket stor utsträckning arbetarepojarna i vapenrock skola kommanderas ut för att värna om denna så kallade ordning mot sina egna kamrater, drivna till öppen kamp av en samhällsordning, som denna kammars majoritet framför allt vill slå vakt omkring. Jag tror, att om vi se saken på det sättet, och om vi dessutom erinra oss den fråga, som diskuterades här i onsdags, nämligen Seskaröproblemet, så kanske vi förstå att taga frågan på det allvarliga sätt, som den måste tagas och måste förstås.

Vad beslöto vi beträffande Seskarön? Jo, vi beslöto, att om den nuvarande regeringen skulle anse det vara möjligt, skulle anse det vara nödvändigt, att man företog vissa åtgärder där uppe, skulle det ske. Men ponera, att så icke sker, ponera, att man icke vidtager några åtgärder, förvånar det då herrarna, att dessa svältande människor uppe på Seskarön — jag tager bara detta enda exempel — skulle gå till andra åtgärder, skulle gå till andra handlingar, gå till en kanske förtvivlad öppen kamp för att tillvarata sina intressen? Då skall ordningen upprätthållas. Av vem? Naturligtvis i första hand av polisen uppe i Norrbotten, men också av värnpliktsarmén.

Jag ber att få erinra därom, att den uppläggning av problemet, som jag här i dag har gjort, och som kanske förefaller många brutal och hård, den har gjorts tidigare av en ledande socialdemokrat, nämligen herr Åkerberg, då han för några år sedan formulerade den beryktade men också mycket talande satsen, att »fronten går vid Luntmakaregatan». Märk väl, att därmed menade han ingenting annat än att fronten går mellan å ena sidan olika samhällsbevarande element och värnare av den kapitalistiska ordningen och å andra sidan de revolutionära arbetarna, de massor, som kämpa för sina livsintressen.

Om jag nu övergår från denna uppläggning av frågan och ser på den motivering, som reservanterna ha använt, så säga de, att »de militära myndigheterna borde låta sig angeläget vara att i försvarets eget intresse eftersträva att inom alla grupper i samhället vinna förtroende». Jag vill säga till de socialdemokratiska reservanterna, att militarismen i ett borgerligt samhälle, militarismen i det kapitalistiska Sverige, har intet som helst förtroende hos arbetaremassorna. Arbetaremassornas uppfattning i detta fall formulerades av Liebknecht på sin tid i andra internationalen. Den uppfattningen består, och den uppfattningen är riktigare den dag, som är. Detta lilla citat, som jag anfört, och till vilket också herr Hansson gav sin anslutning, är ett ytterligare belägg på, mina herrar socialdemokrater, att ni som formulerat detta, herr Hansson som givit sin anslutning till detsamma och alla övriga, som utan att yttra sig sympatisera med denna formulering, att ni, säger jag, icke längre representera en socialistisk uppfattning i denna fråga utan här stå principiellt på samma linje som de borgerliga. Det är ett ytterligare bevis på att socialdemokratin i dag icke längre är ett socialistiskt arbetareparti utan ett borgerligt arbetareparti. I detta avseende har vår motion alltså redan nu fört fram till ett resultat.

Sedan ber jag att få säga till herr Ljung, som talade å utskottsmajoritetens vägnar, att hans uttalande är ett utomordentligt värdefullt belägg på hur man

I fråga om förbud mot att kommendera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter.
(Forts.)

från borgerligt håll ser på denna fråga. Jag skulle vilja rikta de socialdemokratiska kammarledamöternas uppmärksamhet på den enkla frågeställning, som herr Ljung ställer upp, då han säger: »Ja, vad skola vi göra? Vem skall bestämma, en grupp arbetare eller staten?» Det är en intressant frågeställning för herrarna, inte sant, som visar den borgerliga grundsynen på denna fråga. Vi säga klart ifrån, att i det spörsmål, som det här gäller, är det klart, att det är arbetarintresset, som skall dominera mot den kapitalistiska staten och mot de intressen, som representeras av denna kapitalistiska stat.

Med den motivering, som reservanterna givit sin reservation — jag skulle verkligen vilja interpellera kammarens pacifister, om de äro med att ge sin anslutning till densamma — med den motiveringen ha de socialdemokratiska reservanterna ställt sig själva och sitt parti på samma ståndpunkt som herr Ljung. Det är ju klart, att detta blir konsekvensen i denna fråga i det ögonblick, då frågan förvandlas från en fråga på papperet och en diskussionsfråga i riksdagen till en levande företeelse ute i verkligheten utanför kammaren.

Herr Andersson i Stockholm: Herr Ljung talade ju å utskottsmajoritetens vägnar och förklarade, att de samvetsbetänkligheter, som de värnpliktiga ha mot att utföra blockerat arbete, grunda sig närmast på att man sprider den uppfattningen bland de unga arbetarna, att de ha större skyldigheter mot sin klass än de ha mot samhället. Det lärer väl ligga till sakligt på det sättet, herr Ljung, att samhället självt sörjer för att den uppfattningen sprides. Eller om vi vända på frågan, herr Ljung: Tar det kapitalistiska samhället större hänsyn eller lika stor hänsyn till arbetarklassens intressen som till de maktägande gruppernas intressen i detta kapitalistiska samhälle? Om herr Ljung funderar över den frågan med utgångspunkt från de beslut, som här av kammaren fattas och dikteras av den borgerliga kammarmajoriteten, skulle jag tro, att herr Ljung kommer slutligen till det resultatet, att om de unga arbetarna ha den uppfattningen, att de ha större skyldigheter mot sin klass än mot det kapitalistiska samhället, är den uppfattningen fullt naturlig. Jag är förvissad om att det föreligger sådana bevis, att även herr Ljung skall kunna bli på det klara med den saken.

Det sades vidare, att det var orätt att här draga fram en mängd fall som exempel, då de icke framdragits redan i motionen. Ja, jag förutsatte ju, att utskottet vid behandling av en fråga som den nu förevarande icke bara skulle sätta sig ned och läsa vad motionärerna ha skrivit i motionen, utan att utskottet också skulle försöka, när det skulle taga ståndpunkt till en fråga som denna, att göra sig underrättad om vad det är som inträffat på det område, som motionen omfattar. Om utskottet nu icke har besvärat sig med att göra detta, tycker jag ju, att det icke från herr Ljungs sida får betraktas som oriktigt, att jag tar tiden i anspråk för att lämna de uppgifter i saken, som utskottet icke tycks ha haft möjlighet att skaffa sig.

Det sades också, att förhandlingarna på detta område hade ytterst litet att göra med den fråga, som vi i dag diskutera. Om herr Ljung med detta har velat göra gällande, att behandlingen från statsmyndigheternas sida av de intressefrågor, som leda till konflikter, och som alltså äro orsaken till att de värnpliktiga kommenderas att utföra blockerat arbete på det speciella område, som utskottet talar om i sitt utlåtande, i och för sig icke spelar någon roll, då är det klart, att då har frågan om statens uppträdande såsom förhandlande part gent emot arbetarna ingenting med frågan att göra, men utskottet har ju i sitt utlåtande talat om att myndigheterna ha försökt att undvika uppkomsten av dylika tilldragelser, och då skulle jag tro, att utskottet väl har gjort detta sitt uttalande med utgångspunkt från vad som har förekommit från de stat-

liga myndigheternas sida i detta sammanhang, och alltså måste väl utskottet ha tittat på deras uppträdande och deras ståndpunktstagande i dessa frågor.

Det säges vidare i utskottets utlåtande, att utskottet icke kan vara med om en sådan ordning, att privata, oansvariga personer eller sammanslutningar skulle kunna få avgöra, huruvida och när vissa arbeten på det militära området finge utföras. Ja, om utskottet skall se på saken med den utgångspunkten, då får väl utskottet, om det skall tillgodose och svara för de intressen, som jag förmodar, att utskottet har försökt göra sig till tolk för i detta sammanhang, taga i övervägande, huruvida statsmyndigheternas uppträdande i dessa frågor är av den art, att de icke i en hel del fall äventyra möjligheten för utförande av de arbeten, som utskottet har angivit det vara angeläget, att statsmyndigheterna framför allt skola bestämma över. Det är emellertid icke frågan om utförandet av dessa arbeten, som det här närmast gäller, utan här är fråga om de villkor, som staten bjuder och alltså om de sakliga anledningarna till konflikter, och den omständigheten att värnpliktiga kommenderas till att utföra det blockerade arbetet, när det har lämnats orimliga erbjudanden. Det här nämligen icke här i debatten eller eljest givits ett enda exempel på att ifrån arbetarnas sida något orimligt uppträdande skulle ha förekommit i sådana fall, varom här är fråga.

Herr Ljung sade vidare, att de som hämta sitt ideal från ett annat land, väl icke borde ha möjlighet att resonera på sätt, som vi gjort i denna fråga. Det förefaller, som om det vore herr Ljung alldeles särskilt angeläget, då han inte kände det förhållande, som utskottet uttalat sig om, alltså det utskott, på vars vägnar han uppträder som talesman, att han då måste försöka gripa efter argument från något håll, där han hoppades, att kammarens ledamöter i allmänhet skulle sakna kännedom om förhållandet. Jag skulle tro, att man har all anledning att om herr Ljungs argumentering på den punkten säga, att den har nu inte så förfärligt mycket att göra med den fråga, som vi här i dag skola diskutera. Men annars ligger det till på det sättet, att motsatsen till de av herr Ljung lämnade uppgifterna på denna punkt äro sanna. Alltså, argumenteringen på den punkten i överensstämmelse med de uttalanden, som gjorts beträffande de militära myndigheternas strävan att förhindra konflikt, när det gäller det område, som vi här diskutera.

Herr Hansson i Stockholm talade här i slutet av sin replik om, att den omständigheten, att han var socialdemokrat, var ju tillräcklig, för att vi skulle mot honom rikta sådana anklagelser som dem, som riktats från min sida i den debatt, som här föres. Den omständigheten har inte någon betydelse i detta sammanhang. Ty om en sådan åtgärd som den, som förekommit i det beslut, som jag förut här citerat, företagits, må den ha företagits från vem som helst, den kritiseras ändå från min sida.

Herr Hansson säger beträffande konflikten vid tvättinrättningen och skomakareverkstaden i Boden, att det har inte i skrivelserna till Kungl. Maj:t lämnats den uppgiften, att arbetet var blockerat. Det ligger emellertid till på det sättet, att i tidningen Norrskensflamman och i tidningen Norrländska Socialdemokraten infördes det beträffande slakteriet under två års tid varje vecka annonser om blockad emot detta arbete, och beträffande tvättinrättningen och skomakeriet gick man tillväga alldeles på samma sätt, så länge blockaden existerade.

I fråga om överlämnandet av de handlingar, som förekomma i denna fråga och som herr Hansson hade i sin hand, så skedde detta överlämnande personligen genom mig och en till av förbundsstyrelsens ledamöter. De uppgifter, som vi lämnade herr Hansson vid denna uppvaktning, skrevos ju icke ned, men vi lämnade en ingående redogörelse för dessa förhållanden. När herr Hansson här säger, att representanterna för arbetarna ha uraktlåtitt att meddela rege-

*I fråga om
förbud mot att
kommendera
militär-
manskap att
ingripa i ar-
betskonflikter.
(Forts.)*

I fråga om förbud mot att kommendera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter.

(Forts.)

ringen, huru det förhållit sig i denna fråga, så är det nu en uppgift, som icke överensstämmer med sanningen. Ty vi ha efter de artiklar, som skrivits i pressen om denna sak, diskuterat den frågan rätt ingående inom vår styrelse, och vi äro sålunda fullt på det klara med, att det inte saknats något för regeringen i fråga om uppgifter, huru dessa frågor egentligen legat till.

När herr Hansson sålunda, för att göra gällande, att det icke skett någon uraktlåtenhet från hans sida, på denna punkt hänvisar uteslutande till vad som står i de skrivelser, som här förekommit, måste jag säga, att det är ju en formell möjlighet att åtminstone här med instämmande från de socialdemokratiska ledamöterna i kammaren göra gällande, att den socialdemokratiska försvarsministern har emot de trakasserade och avskedade arbetarna i Boden fullgjort allt, vad som kan fordras av honom i detta sammanhang. Jag är nu inte övertygad om att herr Hanssons samvete innerst inne är lika rent, som det uttalandet, som han här fällde i sin replik, skulle vittna om. Ty det förhåller sig icke på det sättet, att herr Hansson saknade kännedom om de verkliga förhållandena beträffande konflikten i Boden, och den tid, varunder frågan var under behandling, vittnar också om, att han varit i tillfälle att allvarligt orientera sig i vad det här egentligen var fråga om.

När det gällde frågan om slakteriet, hade ju, säger herr Hansson, handlingarna stuckits undan i samband med avförandet av det andra ärende, som inte föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Jag måste säga, att jag har det intrycket, att det är ungefär den uppfattning, som tjänstemännen i försvarsdepartementet hyste i denna fråga, som har kommit till uttryck även i det beslut, som fattades, och det har alltså givits dem tillfälle att sticka undan dessa papper och avföra dem i samband med det andra beslutet. Det må vara riktigt, som herr Hansson säger. Men jag tillåter mig dock påstå, att det kan sägas, att herr Hansson gjort sig skyldig till ett förbiseende, då han ville göra gällande, att han såsom försvarsminister i alla hänseenden trots detta skulle bevakat arbetarnas intressen i de frågor, som här gjorts till föremål för framställning till konungen.

För övrigt måste jag säga, att jag har ingenting att invända mot, att herr Hansson har ändrat uppfattning i den fråga, som här föreligger. Jag konstaterade med tillfredsställelse under föregående år, att herr Hansson erbjöd sig till en av vårt förbunds ledamöter att interpellera i fråga om kommendering av värnpliktiga till blockerat arbete vid varvet i Karlskrona. Jag tog det då som ett bevis på ändrad uppfattning och ett större intresse för den fråga, som förelåg, och, som sagt, jag konstaterar med tillfredsställelse, att herr Hansson hävdar, att det bör inte och skall inte förekomma någon kommendering av värnpliktiga till blockerat arbete. Jag emotser alltså i anledning härav med tillfredsställelse, att om herr Hansson får tillfälle att handlägga dylika ärenden flera gånger, kommer det att ske på det sättet, att han tillmötesgår framställningar från vår sida.

Det förelåg ju vid förra årets riksdag en motion av samma slag som den motion, som föreligger nu, och så vitt jag inte misstager mig, talade herr Engberg då för avslag på den motionen, och han talade till och med om, att han ansåg, att utskottets yrkande om avslag var försett med en alltför välvillig motivering, som han ansåg borde strykas från utskottets utlåtande; och så vitt jag känner till, röstade man allmänt från socialdemokratiskt håll för avslag på den motion, som då förelåg om förbud att kommendera värnpliktiga till blockerat arbete. Detta vittnar väl också om, att man haft olika ståndpunkter i denna fråga, och har man nu kommit till den ståndpunkt, som föreligger i utskottets utlåtande här i dag, är det ju beträffande socialdemokratiska partiet en förändring i den riktning, som jag har anledning önska med hänsyn till de arbetares intressen, som äro sysselsatta vid försvarsväsendets arbetsplatser,

även om jag inte har möjlighet att ansluta mig till den motivering, som reservanterna anföra för detta sitt yrkande.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber endast att få konstatera, att jag i det sista anförandet fått bekräftat, att det inte i de skrivelser, som herr Andersson ingivit till Kungl. Maj:t, förekom något om blockad eller dylikt. Herr Andersson har nu i stället velat använda den möjligheten, som ju alltid förefinnes, att påstå, att han privat meddelat mig dessa ting. Jag bestrider detta. Kommunisterna komma väl att tro herr Andersson, men någon annan kommer väl knappast att tro, att en förtroendeman för ett fackförbund skulle försumma att i de skrivelser, han inlevererar officiellt, ange så viktiga omständigheter, som de, han här talat om, men i stället meddela dem muntligt.

Beträffande min omvändelse i fjol, kan det ju icke vara någon omvändelse, eftersom jag hela tiden företrätt samma ståndpunkt, men det kanske kan intressera kammaren att få veta, att den medlem av »vårt förbund», som herr Andersson talade om, var ombudsman Andersson, som bad mig framföra interpellationen.

Herr **Kilbom**: Jag kan icke underlåta att till protokollet göra ett par fastställanden till den kraft och verkan det hava kan.

Jag skulle då till en början villa ställa en litet närgången fråga till herr Ljung, som, om jag inte misstager mig, är agronom, anställd vid Svalövs lantbruksskola och således statsanställd — om han inte skulle vara det, inverkar detta emellertid icke på det svar, han bör ge. Han klagade bitterliga över, att vid de konflikter, som kunna uppstå mellan arbetarna vid statens verk och staten, måste ju staten ändå råda. Förlåt, herr Ljung, skulle det vara er uppfattning, även för den händelse i arbetarnas ställe stode de statsanställda agronomerna? Jag tillåter mig tvivla på detta. Man skall inte försöka framställa saken, som om arbetarna äro de, som ständigt äro de oberättigat oroliga och oförnöjda, som staten måste ha maktmedel till sitt förfogande för att ordentligt sköta. Då ni talar om att staten måste råda, menar ni era klassintressen, vilka ju den kapitalistiska staten också företräder, speciellt politiskt.

För inte länge sedan meddelades till exempel i Norge, om en stor process, där norska statstjänstemännen krävde löner till ett belopp av 24 miljoner kronor och där, om jag inte minns alldeles galet, domstolen gav tjänstemännen rätt. Saken är väl den, herr Ljung, att varje klass försöker tillvarata sina intressen och den klass, herr Ljung representerar, sannerligen inte minst hänsynslöst om så behövs med åsidosättande av statens ekonomiska intresse. Svenska statens ämbets- och tjänstemän — jag passar tillfället nu som alltid att säga detta — sannerligen om de alltid låta statens intresse gå före sina egna.

För övrigt, den politik, det parti, herr Ljung representerar, tillvaratar icke statens ekonomiska intressen, trots att den nuvarande staten är överklassens politiska organ. Den tillvaratar Wallenbergs och Kreugers intressen, herr Ljung. Så länge detta är fallet, tror jag, man skall vara litet försiktig med sådana här påståenden.

Herr Hansson synes mig ha försökt få det halmstrå, det formella halmstrå, som härvidlag möjligen finns — jag kan inte yttra mig om det i verkligheten finns — att bära mer än vad som är fallet, så, som herr Hansson säger. Jag utgår ett ögonblick från, att måhända har herr Hansson rätt, att alltså civilpersonalens förbund inte i någon skrivelse till herr Hansson som försvarsminister har påpekat, att blockad rådde vid tvättstugorna uppe i Boden vid regementena där, samt likaledes underlåtit att förrän ett halvår efteråt påpeka, att det varit konflikt vid det omnämnda slakteriet,

I fråga om förbud mot att kommendera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter.
(Forts.)

I fråga om förbud mot att kommandera militär-mänskap att ingripa i arbetskonflikter.

(Forts.)

jag utgår ett ögonblick från, att detta icke framhållits i förbundets skrivelser; jag utgår vidare ett ögonblick från herr Hanssons eget påstående, att ingen av civila personalförbundets styrelse muntligen för herr Hansson har framhållit, att konflikter rådde. Men då ställer jag den frågan till kammarens ledamöter: är herr Hansson såsom försvarsminister och socialdemokrat befriad från ansvaret för att han icke ingrep med detta? Svarar man ja på denna fråga, måste detta innebära, att herr Hansson som försvarsminister och en av ledarna för det socialdemokratiska partiet icke har skyldighet följa allmänna händelser; ja icke ens sådana händelser, som ligga inom hans egen domvärjo. Det är dock uppenbart, att som försvarsminister borde herr Hansson ha det allra största intresse att följa förhållandena vid försvaret mellan den civila personalen och herr Hansson underlydande officerarna. Denna skyldighet har herr Hansson uraktlåtit att fullgöra ävensom att ingripa och förbjuda de värnpliktigas strejkbryteri. Detta visar, så vitt jag förstår, att han i verkligheten saknat intresse för frågan.

Jag kan icke tänka mig, att det är någon bagatell, att det råder konflikt mellan arbetarna, som herr Hansson skall försvara, och hans underordnade myndigheter. Slutsatsen blir således att antingen har han inte följt denna sak, eller också har han inte haft något intresse för att ingripa. Herr Hansson kan således på sin höjd, för den händelse det är riktigt vad han säger — jag lämnar det därhän — *formellt* skydda sig från att ha underlåtit att ingripa. I realiteten kvarstår hans skuld fullt och klart bevisad. Jag skulle tro, att ingen därvidlag kan komma med något bestridande.

Det är i förbigående betecknande, att regeringsbanken stått alldeles tom, till dess de sista replikerna växlats i denna fråga, men det är måhända ett bevis på regeringens »folklighet». Det gäller dock femtusen arbetare och deras intressen härvidlag, och regeringens klara skyldighet hade det varit att åtminstone visa sitt intresse genom att vara närvarande i kammaren.

Det är här av personalens ombudsman klart bevisat, att en massa officerare uppträda på ett sådant sätt, att konflikter måste uppstå, *måste uppstå*. Och herr Hansson med sitt stora intresse, vad säger han om detta? Han som tre gånger varit försvarsminister och väl i framtiden kommer att bli statsminister — ja, han tror väl det åtminstone själv och socialdemokraterna ävenledes — och vilkens ord borde väga en smula bland officerarna, som väl antagligen läsa och följa med denna debatt, vad säger han om officerarnas provokationer och sabotage? Brännmärker han det? Säger han från andra kammarens talarestol: sådant är oanständigt. Nej, det gör han inte. Han, med sitt intresse för personalen, nöjer sig att med 2—3 ord instämma i reservanternas motivering, som heller ingenting yttrar på denna punkt och så tillägger han: jag har ingen anledning att här taga upp den frågan, d. v. s. officerarnas uppträdande. Han har ingen anledning att stå upp och från andra kammarens talarestol slå fast, att officerarnas uppträdande måste framskapa konflikt! Han, som bara för en vecka sedan förklarade, att för den händelse en enda vänpliktig kommer och säger till oss riksdagsmän, att han blivit misshandlad, sköla vi taga upp saken! Här är det bevisat, att massor av civil personal vid armén och flottan blivit trakasserade och provocerade, men herr Hansson visar allvaret av sitt tidigare löfte och förklarar: jag har ingen anledning att här yttra mig om denna fråga.

Detta, herr talman, visar bättre än någonting annat, allvaret av hans och socialdemokraternas intresse för arbetarnas krav i denna fråga.

Herr Ljung: Jag skulle icke besvärat kammaren med ännu ett yttrande i denna sak, om jag icke blivit direkt uppfordrad därtill genom en fråga av herr Kilbom.

Herr Kilbom gjorde det antagandet, att jag skulle vara lärare vid en lantbruksskola och som sådan statsanställd. Detta antagande är i båda nämnda avseenden oriktigt, men den saken har ju inte med vad vi här debattera att göra. Vad jag emellertid med anledning av den framställda frågan skulle vilja framhålla är, att, så vitt jag vet, har det ännu inte hänt, att några agromer eller lärare vid lantbruks- eller lantmannaskolor, vare sig ha strejkat eller förklarat skolorna i blockad. De ha upprepade gånger gjort framställningar om att få bättre avlöningsförhållanden, i den mån dessa bestämmas av statsmakterna. Jag säger, att de gjort det upprepade gånger, då deras, som de menat, berättigade framställningar, icke omedelbart lett till åsyftat resultat; efterhand ha de också fått sina krav tillgodosedda, i den mån statsmakterna och övriga vederbörande ansett det skäligt. Jag har för min del ingenting emot, att de grupper, som herr Kilbom representerar, handla på samma sätt.

Vidare vill jag säga, att när herr Kilbom i detta sammanhang inblandade Kreuger och Wallenberg, har jag otroligt svårt att förstå, vad de ha med den föreliggande frågan att göra. För min del har jag inte äran känna de båda herrarna, och jag har heller inte någon anledning att på något sätt taga hänsyn till deras eventuella önskingar eller åsikter i detta sammanhang. Det är, såvitt jag förstår, fullständigt meningslöst, att på detta sätt blanda in ovidkommande personer i föreliggande fråga.

Sedan riktades det ett par anmärkningar mot utskottet. De borde kanske närmare besvaras av utskottets ordförande, herr Sandberg, men då han inte gjort det, vill jag framhålla, att för utskottet har det stått klart, att det här inte har gällt ett eller annat enstaka fall, utan vad det gällt har varit den stora principfrågan: skall en grupp arbetare i en viss tillspetsad situation vara bestämmande eller är det staten genom sina myndigheter som bestämmer? I denna situation har utskottets borgerliga majoritet icke kunnat tveka om vilken ståndpunkt de skulle intaga; den enda möjliga har varit den, som tagit sig uttryck i betänkandet.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Det talades om vem som skulle vara bestämmande i de föreliggande frågorna. Det är att föra frågan in på en sidoväg, då man talar om vem som skall bestämma i detta fall. Här föreligger å ena sidan arbetsgivaren, staten, och å andra sidan en arbetargrupp med sin organisation. Det är myndigheterna ålagt genom ett kungl. brev, att de i förekommande fall skola träda i förhandlingar med arbetarorganisationen. När läget faktiskt är sådant, kommer man icke sanningen så nära, som man skulle hava anledning att göra, om man i detta sammanhang talar om dem, som skola bestämma, och dem, som icke skola bestämma. Ty när man hänvisar till förhandlingsvägen, är frågan icke, om den ene eller den andre vid de två sidorna av bordet skall bestämma, utan de skola gemensamt söka finna en föreningspunkt.

Det är emellertid icke detta, ärendet gäller. I det fall, som föreligger, är det fråga om att kommendera de värnpliktiga och stammanskapet till blockerat arbete under arbetskonflikt. När det gäller ett aktuellt läge i arbetskonflikter, sådana vi hittills haft erfarenhet av hos oss, förefaller det, som om motionärernas och utskottsreservanternas yrkanden äro identiskt lika. Det heter i motionen, att riksdagen måtte »anhålla, att det i vederbörliga författningar och reglementen må införas bestämmelser om förbud mot att kommendera eller på annat sätt söka förmå värnpliktiga eller fast anställda militärer att utföra blockerat arbete». Där sätter jag punkt och drar icke den sista punkten, som kanske icke tillhör de aktuella fallen. I reservationen heter det, att riksdagen bör »anhålla, att det i vederbörliga författningar och reglementen må införas bestämmelser om förbud mot att kommendera eller på annat sätt

I fråga om förbud mot att kommendera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter.
(Forts.)

*I fråga om
förbud mot att
kommendera
militär-
manskap att
ingripa i ar-
betskonflikter.*

(Forts.)

söka förmå värnpliktiga eller fast anställda militärer att ingripa i arbetskonflikter».

Ser man denna sak, som den bör ses ur erfarenhetens synpunkt, torde man, herr talman, kunna säga, att har staten erkänt principen om löneförhandlingars förande, förefaller det mig, att med den auktoritet, som staten i och för sig som det högsta organ besitter, staten skulle hava alla möjliga utvägar att göra kompromisser med betydligt andra förutsättningar i varje fall, än en enskild företagare har. Det förefaller då också, som om staten icke heller skulle behöva hava möjlighet öppen att knäcka en fattig liten motståndare genom att kommendera militärer, värnpliktiga och stammanskap, till strejkbryteriarbete. Staten har alltid möjligheter att lösa en konflikt utan att tillgripa strejkbryteriarbete.

Det är min syn på denna fråga, och erfarenheten har visat, att denna syn är riktig. Staten är något annat än den enskilda arbetsgivaren.

Det var emellertid, herr talman, icke detta, som föranledde mig att begära ordet. Jag gjorde det för att helt kort få reagera mot det sätt, varpå herrar kommunister behagat uppträda mot förutvarande försvarsministern Per Albin Hansson. Det ligger i sakens natur, att ett ärligt och hederligt uppförande kräver, att har man själv begått en fåt, så skall man icke handla så, som herr Andersson i Stockholm gör. Herr Andersson har som förtroendeman utan tvivel underlåtit sin plikt, att — det må hava rört sig om vad som helst — i sin skrivelse utsäga vad han ville. Jag har också haft en del med fackförbund att göra, och jag skulle som ombudsman för ett sådant betrakta det som en anklagelse, om den person, jag kräver handling av, skulle kunna säga till mig, att jag icke klart sagt ifrån vad jag velat. Det var mot detta, jag ville reagera.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sandberg: Herr talman! Jag begärde ordet före herr Ljung för att tillbakavisa det klander, som riktats mot utskottet för att utskottet icke skulle hava sökt komma till klarhet i alla fall av konflikter som förekommit. Det är väl ändå orimligt att begära, att utskottet skall utforska alla möjliga fall av den art, här är fråga om, detta så mycket mindre, som motionärerna i sin motion icke kunnat till stöd för sitt yrkande utöver karlskronafallet från i fjol anföra mer än tvenne fall. Handlingarna rörande dessa har utskottet införskaffat, och utskottet har tagit del av *båda* parternas yttranden. Och i de båda fallen förhåller det sig enligt utskottets mening på det sätt, som herr Per Albin Hansson nyss redogjort för.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Bara ett par ord!

Herr Hansson i Stockholm sade i sin replik, att jag gjort gällande, att jag privat till honom framfört dessa synpunkter. Han talade visserligen om gott samarbete. Men jag vill säga, att något privat umgänge oss emellan icke förekommit, utan vad jag sagt har jag sagt till honom såsom försvarsminister i hans mottagningsrum och i sällskap med ledamöter i vår styrelse. Det betraktar jag som ett officiellt framförande av våra synpunkter och icke såsom ett privat besked till herr Hansson.

Vidare sades, att den medlem i vårt förbund, som jag talade om, då jag nämnde herr Hanssons interpellation, skulle vara jag själv. Det förhåller sig icke på det sättet. Jag fick besked, då jag kom hem från Karlskrona, av sekreteraren i vår avdelning vid varvet i Stockholm, att herr Hansson var villig att väcka en interpellation i fråga om kommenderandet av värnpliktiga till blockerat arbete. Jag ringde då upp herr Hansson, och frågade, vad det var för material, som vore erforderligt för interpellationen. Jag frågade, vilket han

önskade, och det ställde jag till förfogande. Det är sålunda vad som förekommit från min sida i denna fråga.

Herr Törnkvist i Karlskrona säger, att, om man begått en fåt, så borde ju det medföra, att man kände sig hava anledning att tiga. Ja, jag vet ju icke, huruvida herr Törnkvist avser att rikta det beskedet till mig eller till någon av sina partivänner. Från min sida har det icke begåtts någon fåt, därför att besked lämnades i denna fråga och det på ett sätt, som herr Törnkvist icke har möjlighet att känna till. Ty även om herr Törnkvist är självmedveten, är det klart, att allt, som vi här diskuterat om och som föranlett detta replikskifte, kan herr Törnkvist icke känna till. Vad herr Törnkvist har för uppfattning om en facklig förtroendemans göranden och låtanden och vad som kan vara möjligt i det avseendet i detta sammanhang, lär icke hava aktualitet i denna fråga, då det säkerligen undandrar sig herr Törnkvists bedömande.

Herr Ljung talade i sin replik om att de borgerliga i utskottet hade funnit, att de icke kunde gå in för någon annan princip än att staten skall bestämma i de fall, som här kommit i fråga. De borgerliga i utskottet hava alltså den uppfattningen, att om staten, såsom det skedde vid truppförbanden i Boden, avskedar de anställda tvätterskorna av anledning, som framkommit och bevisats, så är det naturligtvis ingen annan än staten, som har rätt. Eller är det herr Ljungs uppfattning, att även om staten har orätt, skall statens uppfattning genomföras? Det förefaller, som om de borgerliga i utskottet kommit till det resultatet, att även om statens myndigheter, såsom påvisats från min sida, hava fullkomligt orätt och till och med provocera arbetarna till konflikter, är det i alla fall statsmyndigheternas ståndpunkt, som staten med all makt skall kämpa för. Det är detta, jag i detta sammanhang med bestämdhet reagerat mot, nämligen att man skall använda statens maktmedel på det sätt, som förekommit på här ifrågavarande område, nämligen vid försvarsväsendets arbetsplatser.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Jag måste beklaga, att detta ytterst allvarliga spörsmål faktiskt drivits på sned. Denna debatt kommer att kvarlämna intrycket av en träta mellan socialdemokrater och kommunister i en punkt, där vi faktiskt äro ense om den viktiga principen om militärens neutralitet vid arbetskonflikter. Jag kan icke fatta saken annorlunda, än att det är viktigare för kommunisterna att få i gång en träta med oss än att hävda denna princip. Det är beklagligt, att så skall vara förhållandet.

Jag skall icke fortsätta diskussionen med herr Andersson i Stockholm, som tydligen icke har alltför gott minne. Men jag skall begagna tillfället att utbyta ordet »privat» mot »muntligt». Det kvarstår dock, att herr Andersson icke meddelat mig ifrågavarande uppgifter.

Beträffande herr Kilboms yttrande om mitt bristande intresse för hur det går till mellan de militära myndigheterna och arbetarna, så beror ju vad han sade uppenbarligen på att han icke följt med mitt anförande. Han skall emellertid av det stenografiska protokollet finna, att jag konstaterat, att jag visat sådant intresse för denna sak, att jag föranlett bestämmelser om underhandlingar med arbetarna, samt att jag uttryckligen tillade, att om det visade sig, att dessa bestämmelser icke följdes, är kritik befogad. Jag har alltså icke avfärdat denna sak såsom något, som icke intresserade oss. Men jag har ingen anledning att följa herr Andersson på hans försök att underhandla med de militära myndigheterna via andra kammaren.

Herr Ljung: Herr talman! Endast några få ord!

Jag ber att få erinra om vad jag framhöll redan i mitt första anförande, nämligen att om underordnade myndigheter förhålla sig oriktigt, är det icke ut-

I fråga om förbud mot att kommendera militär-manskaper att ingripa i arbetskonflikter.
(Forts.)

I fråga om förbud mot att commendera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter
(Forts.)

skottets mening att försvara dem. Men utskottet har den uppfattningen, att skulle sådant förekomma, finnes det möjlighet att hos överordnad myndighet söka rättelse därvidlag, vilket man också i förut nämnda fall gjort. Sålunda, utskottets uppfattning är, att i den, om jag så får säga, sista instansen och i en tillspetsad situation, skola statens myndigheter hävda, att det är dem det tillkommer att träffa avgörandet.

För övrigt vill jag ännu en gång erinra om vad som redan framgått av mitt föregående yttrande, att enligt utskottets uppfattning gäller denna motion icke vare sig förhandlingsordningen för den civilmilitära personalen eller huruvida det i något enstaka fall förekommit några mindre lämpliga åtgärder och befallningar. Den gäller icke heller, huruvida det är lämpligt, att de värnpliktiga i större eller mindre utsträckning användas för civilt arbete, utan vad den gäller, är, som förut framhållits, huruvida, när man kommit till det yttersta nödläget, staten då skall begagna de möjligheter, den har, att hävda sin uppfattning mot en mindre grupp av arbetare.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Herr Andersson i Stockholm ansåg, att jag saknade möjlighet att bedöma, varför han uraktlåtit att lämna uppgifter. Det är möjligt, att jag saknar förmågan att bedöma det. Men här hava vi nu fått en debatt i kammaren igångsatt från kommunisterna, byggd på ord, lämnade under privata, muntliga samtal mellan ett par, tre personer. Det är varken mer eller mindre än oanständigt — jag använder uttrycket — att på grundval därav ställa till en sådan kontrovers med en förutvarande försvarsminister. Det kan icke kommas ifrån, vilket läger man befinner sig i att en förtroendemän i de officiella akter, som inlämnas till vederbörande, klart lägger upp vad det är fråga om och bringar saken i dess rätta läge. Herr Hansson har här demonstrerat akternas innehåll. Det finnes ingenting i dem av det, som det här ställes till debatt om. Det är detta, som givit mig anledning att reagera mot bolsjevikernas uppträdande i denna debatt.

Herr Kilbom: Herr talman! Det har aldrig påståtts från vårt håll, att det är i en skrivelse, som civilpersonalens organisation framfört klagomål mot herr Hansson i dessa saker. Det säges, att herr Andersson i Stockholm har denna underlåtenheten på sitt samvete att till försvarsminister Hansson klaga. Men han har visat upp, att han i sällskap med förbundsstyrelsekamrater i försvarsministerns mottagningsrum för herr Hansson muntligen påtalat de värnpliktigas strejkbryteri, ehuru herr Hansson icke tagit hänsyn därtill.

Det bestrider herr Hansson, men herr Andersson påstår det. Herrarnas yttranden stå i bästa fall för herr Hansson alltså mot varandra.

Men jag vill tillägga: Även om herr Hansson skulle ha rätt, konstaterar jag, att herr Hansson som försvarsminister uppenbarligen icke följt pressen, icke haft intresse att följa den domän, som han var satt att omhändervä. Icke vill väl herr Hansson säga, att en konflikt i hans eget ministerium icke angår honom och att han skall ingripa för att tillvarata arbetarnas intressen, först om det skrives eller muntligt anmäles till honom? Jag trodde, att han skulle hava intresse för saken även om det icke skrevs, på grund av socialdemokraternas stora löften till arbetarna.

Jag vet icke, om det är gräl, då man påtalar, att socialdemokraternas ledare underlåta att tillvarataga arbetarnas intressen. Men är det gräl, undrar jag, vem som börjat. Jag har i min hand ett protokoll från debatten här i andra kammaren föregående år, då frågan var före. Där ser jag i det steno-grafiska referatet herr Engbergs tal, vari han börjar med följande: »Om jag varit medlem av femte tillfälliga utskottet, misstänker jag, att jag skulle förordnat, att utskottets utlåtande fått följande lydelse: 'Då motionärernas för-

slag icke kan vara allvarligt menat, får utskottet hemställa, att herr Samuelssons m. fl. motion, nr 308, måtte av andra kammaren avslås.»

Herr Hansson! Så länge ni som partiledare och de, som ropa bravo till det, så länge ni tillåter en av edra att uppträda på det sättet, så länge måste ni komma i håg, att det är ni, som börjar grälet och inga andra. Herrarna kunna emellertid vara lugna för att varje gång ni försöker med denna metod, kommer ni att få det svar, som ni förtjänar. Jag vill säga i detta sammanhang liksom någon gång tidigare, socialdemokraterna anse sig hava rätt att kritisera alla men själva anse de sig stå höjda över all kritik. Vi kommunister komma emellertid att avslöja socialdemokraternas gärningar.

Vidare har jag icke sagt till herr Hansson, att jag anklagat honom för att icke hava utfärdat bestämmelser. Jag har anklagat honom för att han icke sett till, att officerarna *följa* bestämmelserna. Och *den* anklagelsen står vid sidan om de andra fast.

Herr **Västberg**: Herr talman! Jag vill också göra ett litet konstaterande, och det är, att det egendomliga i denna historia är icke, att förre försvarsministern Per Albin Hansson icke har läst de blockadnotiser, som stått i de norrländska tidningarna, utan den omständigheten, att en kommunistisk förtroendeman i de skrivelser, som han tillställer försvarsministern, i syfte att denne skall vidtaga vissa åtgärder, icke framhåller de fakta i saken, som äro av betydelse vid fattandet av ett beslut i en sådan här fråga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därá och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Andersson i Stockholm begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Falu stad; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Växjö stad.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

I fråga om förbud mot att kommendera militär-manskap att ingripa i arbetskonflikter.
(Forts.)

§ 11.

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget statsutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorde framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t — jämte det i propositionen förutsatts, att nu gällande grunder för beviljande av dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. skulle äga tillämpning jämväl under budgetåret 1929/1930 — under återopande av det vid propositionen under rubrik: »Utgifterna. För flera huvudtitlar gemensamma frågor; 5. Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.» fogade statsrådsprotokollet över finansärenden för nämnda dag föreslagit riksdagen besluta, att dyrtidstillägg åt vissa grupper av befattningshavare m. fl. skulle utgå av vissa under särskilda titlar anvisade medel.

I enlighet med grunderna för kamrarnas remiss av statsverkspropositionen hade utskottet behandlat denna framställning med undantag av de delar, som berörde befattningshavarna under jordbruksdepartementet och pensions- och indragningsstaterna.

Vidare hade Kungl. Maj:t i förutnämnda proposition under de huvudtitlar, vilka vore föremål för statsutskottets behandling, föreslagit riksdagen att till bestridande av kostnader för dyrtidstillägg å extra stat för budgetåret 1929/1930 såsom förslagsanslag anvisa vissa anslag.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft tre inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

de likalydande motionerna nr 115 inom första kammaren av herr *Bärg m. fl.* samt nr 218 inom andra kammaren av herr *Hage m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förslag till dyrtidstilläggens utgående till befattningshavare i statens tjänst besluta, att nämnda dyrtidstillägg skulle utgå för budgetåret 1929/1930 efter samma grunder, som gällde för budgetåret 1928/1929, dock med nedanstående ändringar:

»1) stadgandet om minskning av dyrtidstillägget för icke barnförsörjningspliktig befattningshavare, som är under 25 år, utgår,

2) utöver barntillägget och det procentuella dyrtidstillägget utgår ett tillägg enligt nedanstående grunder:

Tillägg till befattningshavare i reglerade verk.

L ö n e k l a s s	Tilläggens belopp i kronor per år						
	A-ort	B-ort	C-ort	D-ort	E-ort	F-ort	G-ort
1—8	120	126	132	138	144	150	156
9—12	96	101	106	111	116	121	126
13—14	72	76	80	84	88	92	96
15—16	60	63	66	69	72	75	78

Tillägg till övriga befattningshavare.

Till icke-ordinarie befattningshavare, vilka åtnjuta avlöning efter andra grunder än vad i löneplanen för ordinarie befattningshavare vid de reglerade verken är stadgat, samt till befattningshavare vid oregrerade verk, ävensom

till statens tjänst anställda arbetare, vilka åtnjuta dyrtidstillägg, skall tillägg utgå å respektive dyrorter med samma belopp, som enligt ovanstående tabell utgår till befattningshavare i reglerat verk, vilka åtnjuta motsvarande avlöning, med iakttagande dock, att befattningshavare, vars avlöning är större än enligt löneklasserna 8, respektive 12 eller 14, men mindre än nästföljande löneklass, alltid skall hänföras till den löneklassgrupp, där tillägget är mindre;» samt

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

motionen nr 219 inom andra kammaren av herr *Spångberg m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av grunderna för dyrtidstilläggs utgående till i statens tjänst anställda befattningshavare, att de vid 1920 års riksdag fastställda grunderna skulle tillämpas för löneklasserna 1—16 i kommunikationsverkens lönereglemente och med dem i fråga om lönebelopp jämställda befattningshavare, samt att för högre avlönade befattningshavare skulle i sådant avseende tillämpas nu gällande grunder, dock så, att beträffande löneklasserna 16—18 skedde den utjämning, som ur löneteknisk synpunkt vore nödvändig för att icke den inbördes löneställningen för dessa skulle förryckas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) beträffande befattningshavare, hörande under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å ovanberörda motioner, besluta, att de för budgetåret 1928—1929 gällande allmänna grunderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst skulle gälla jämväl för budgetåret 1929/1930;

b) besluta, att dyrtidstillägg åt befattningshavare och pensionärer vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar samt dyrtidstillägg åt befattningshavare vid bank- och fondinspektionen, försäkringsinspektionen samt patent- och registreringsverket skulle utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes; och

att, där arbetslönerna vid arméns och marinens verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar vore uppdelade i grundlöner och dyrtidstillägg, kostnaderna för dyrtidstilläggen skulle bestridas från vederbörande underhålls- eller anskaffningsanslag; samt

c) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg för budgetåret 1929/1930 såsom extra förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	kronor	1,650,000
» tredje »	»	260,000
» fjärde »		
departementet	kronor	45,000
lantförsvaret	»	5,250,000
sjöförsvaret	»	2,150,000
flygvapnet	»	150,000
		7,595,000
under femte huvudtiteln	»	5,000,000
» sjätte »	»	180,000
» sjunde »	»	2,900,000
» åttonde »	»	6,100,000
» tionde »	»	950,000

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Hage: Herr talman! Jag har tillsammans med tjugu andra medlemmar av denna kammare väckt en motion i denna fråga och skall i anledning därav be att få säga några ord i densamma.

Jag skall då först be att få erinra därom, att en sådan motion som denna

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

väckts under flera år. Och motionen har grundat sig på den uppfattning vi hysa, att det skulle vara rimligt att genom ett mindre tillägg till dyrtidstillägget höja upp på inkomstskalan de lägre befattningshavarna i statens tjänst. Vi hava grundat den uppfattningen, bland annat, därpå, att i vår tid kan man konstatera, att avståndet i teoretisk och praktisk kompetens mellan lägre befattningshavare och högre har tenderat att bli mindre och mindre. Och i vår tid är det på det sättet, att man i ganska stor utsträckning använder lägre befattningshavare för att fullgöra arbete, till vilket det förut användes teoretiskt högre kvalificerade befattningshavare. Det är, bl. a., från den utgångspunkten vi hava krävt en begynnande omjustering av löneskalan, som enligt vårt förmenande borde resultera i, att man kunde något avkorta avståndet i lönehänseende mellan de allra högsta befattningshavarna och de allra lägsta. Och vi hava ansett, att man skulle kunna påbörja en sådan omjustering, därigenom att man till det utgående dyrtidstillägget för de lägre befattningshavarna lade ett visst mindre tillägg, såsom vi påyrka i motionen. Och sedan hade vi tänkt, att vid den slutliga löneregleringen på grundval av detta tillskott skulle kunna åstadkommas någon liten uppflyttning på löneskalan av de lägre befattningshavarna. Sådan är vår uppfattning i denna fråga, och från denna utgångspunkt hava vi under flera år väckt motioner om att tillerkänna de lägre statstjänarna ett mindre tillägg på det dyrtidstillägg, som nu utgår.

Vi anse oss även hava skäl för detta krav i den omständigheten, att före 1923 års beslut i dyrtidstilläggsfrågan var det så, att dessa lägre befattningshavare hade ett procentuellt högre dyrtidstillägg, än vad de ha enligt nu gällande bestämmelser.

Det är dessa synpunkter, som bl. a. framhållits i framställningar från vissa befattningshavarorganisationer, nämligen järnvägsmannaförbundet, lokomotivmannaförbundet och statstjänarnas centralorganisation. De ha nämligen i skrivelse till regeringen i december månad förra året påyrkat, att de lägre befattningshavarna skulle erhålla ett sådant mindre tillägg till det dyrtidstillägg, som nu utgår. Med åberopande av de skäl, som dessa organisationer anfört, och med det yrkande, som dessa gjort, hava vi väckt en motion, som nu samtidigt med Kungl. Maj:ts proposition i ärendet behandlats av statsutskottet och där blivit avstyrkt.

Trots detta avstyrkande, herr talman, skall jag, med hänvisning till den korta motivering, som nu anförts, likväl be att få yrka bifall till motionen, d. v. s. till den motion, som i första kammaren väckts av herr Bårg m. fl. och i andra kammaren av mig själv m. fl.

Häruti instämde herrar *Eriksson* i Stockholm, *Karlsson* i Vadstena, *Blomquist*, *Werner Borggren* och *Lovén*, fru *Nordgren* samt herrar *Ström*, *Höglund* i Göteborg, *Larsson* i Göteborg, *Bäcklund* och *Nilsson* i Örebro.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag har begärt ordet för att i allra största korthet be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Alla känna här, hurudan ställningen är. Det är av Kungl. Maj:t under fjolåret tillsatt en lönekommitté, som håller på att arbeta in dyrtidstilläggen i de fasta lönerna, och som dessutom har andra löneutredningar sig förelagda. Och det är min bestämda förvisning, att den kommittén icke kan underlåta att, i den mån det är möjligt och i den mån de från de olika organisationerna framförda kraven äro berättigade, taga hänsyn till dessa, särskilt i vad det gäller de lägst avlönade befattningshavarna.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Spångberg: Herr talman, ärade kammarledamöter! I denna fråga har från kommunistiska gruppen väckts en motion med förslag om sådan ändring av grunderna för dyrtidstilläggs utgående, att de av 1920 års riksdag fastställda grunderna skulle få tillämpas beträffande löneklasserna 1—16 i kommunikationsverkens lönereglemente och med dem i fråga om lönebelopp jämställda befattningshavare, samt att för högre avlönade befattningshavare i sådant avseende skulle tillämpas nu gällande grunder, dock så, att beträffande löneklasserna 16—18 en viss utjämning skulle ske. Då jag anser, att utskottet hade bort taga någon hänsyn till de skäl, som här föreliggas, kommer jag, som frågan nu ligger, då en teknisk omarbetning beträffande löneklasserna 16—18 är nödvändig, att yrka återremiss av frågan till utskottet.

När man läser utskottets utlåtande, får man den uppfattningen, att herrar utskottsledamöter hava glömt bort, huru denna fråga över huvud ligger till, och huru den legat till under de år, som gått, sedan dyrtidstillägget är efter år blivit en politisk fråga här i riksdagen. Glömskan må vara verklig eller låtsad, det är av underordnad betydelse, den tycks i alla fall finnas där. Därför ber jag få påminna om, hurusom statstjänarna egentligen aldrig under denna tid hava varit kompenserade för den prisstegring, som ägt rum sedan år 1914. När riksdagen under dessa år gått att taga ställning till dyrtidstilläggsfrågan, har det alltid hetat, att statsfinansiella skäl hava legat före, som gjort, att man just från den synpunkten icke kunnat bevilja de för övrigt ibland även från utskottet erkända såsom berättigade krav, som framställts. Det har alltså varit med utgångspunkt från det statsfinansiella läget, som utskottet intagit sin ställning. Vi kommunister hava emellertid aldrig kunnat dela den uppfattningen, att statstjänarkåren skall utgöra en sorts budgetreglerande faktor, för vilken man kan skruva ned dyrtidstillägg och löner hur som helst till förmån för andra utgifter. Jag vill emellertid säga, att för dem, som gått in för den synpunkten, att statstjänarkåren skulle vara en sådan där budgetreglerande faktor, torde tiden nu vara inne att försöka infria de löften, som år efter år givits, och som ganska tydligt avspeglade sig i utlåtandet år 1920, då statsutskottet hade att taga ställning till denna fråga. Tidpunkten bör nu vara inne i varje fall för de lägre statstjänarna, att få den kompensation, som de aldrig haft under dessa år.

Jag vill som stöd för mitt uttalande om att erkännande åt denna synpunkt tidigare givits av statsutskottet anföra, att statsutskottet år 1920 uttalade, »att det för utskottet framstått som en angelägenhet av synnerligen stor betydelse, att statstjänarna snarast möjligt erhålla en tillfredsställande kompensation för den på grund av världskriget inträdda prisstegringen». Löftet, som där gavs, blev emellertid aldrig infriat, utan i stället hava vi sett försämringar, som påbörjades redan året därefter, nämligen 1921, då de första försämringarna kommo. Sedan år 1923 utgår dyrtidstillägget till de lägre statstjänarna med ett belopp, vilket, som bekant, endast motsvarar hälften av levnadskostnadsökningen. Till detta kommer — och det kan ställas som belysning till statsverkets lönepolitik gentemot de lägre statstjänarna — att exempelvis statens järnvägar år 1927 i stort sett över hela linjen höjde hyrorna för de lägenheter, som omfattade 1—3 rum.

Nu har departementschefen i propositionen framhållit — och hans uttalande har understrukits av samtliga ledamöter i statsutskottet — att »de skäl, som hittills varit utslagsgivande för en oförändrad tillämpning av 1923 års dyrtidstilläggsgrunder, synas också allt fortfarande äga giltighet». Detta yttrande har reservationslöst underskrivits av utskottets samtliga ledamöter och sålunda även av de socialdemokrater, som 1923 voro med om att motionera om ändrade grunder och i sin motion framhöllo, att de skäl, som då åberopades

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

av den socialdemokratiska regeringen, icke voro bärande. Man har ju för all del slutat upp med att bli förvånad över någonting, som inträffar från det hållet. Men nog är det väl i alla fall en liten smula underligt att konstatera den socialdemokratiska ställningen i denna fråga, då, såsom här har skett, en grupp socialdemokrater framföra en motion och en annan grupp, som har att i första hand taga ställning till frågan, står i sådan kontakt och överlägger på sådant sätt med sina övriga partikamrater, att man yrkar avslag på den egna motionen med understrykande av sådana skäl, som departementschefen här har anfört och som jag nyss citerat.

Beträffande departementschefens ställning finner jag givetvis även den lika underlig, även om det icke kan sägas att hans parti förut har intagit den eller den ställningen. Men även om så icke är fallet, förefaller det mig, som sagt, en smula underligt, då han som motiv för sitt ställningstagande gör gällande, att »de skäl, som hittills varit utslagsgivande för en oförändrad tillämpning av 1923 års dyrtidstilläggsgrunder, fortfarande äga giltighet». Departementschefen vet mycket väl, att det alltid anförts statsfinansiella svårigheter som skäl för den minskning av statstjänarnas reallöner, som denna kår varit utsatt för. Och vi känna även till, att finansministern i statsverkspropositionen målat det statsfinansiella läget synnerligen ljust för närvarande, och att finansplanen bygger på en siffra av 35 enheter lägre skatteprocent än 1923 års finansplan. Och ändå kan man som skett här från socialdemokratiskt håll komma och säga, att samma skäl alltjämt gälla, som gällde vid den tidpunkten, när man förut har konstaterat, att de skäl, som då ifrån regeringens sida anfördes, egentligen icke voro sådana skäl, som kunde sägas vara bärande i detta avseende. Jag måste verkligen säga, att man med detta utskottsutlåtande för ögonen kommer till det resultatet, att man från utskottets sida lagt fram någonting, som man endast kan beteckna som ett de obotfärdigas förhinder, då det gäller att ge statstjänarna den kompensation, som de böra vara berättigade till.

Nu finns det ett annat skäl, som utskottet åberopar och som herr Anderson i Råstock anförde, då han här före mig hade ordet. Det heter nämligen på sidan 5 i utskottets utlåtande, att utskottet vill »erinra om den utredning, som på sista tiden igångsatts rörande ifrågavarande tilläggs inarbetning i de fasta lönerna. I avvaktan på resultaten härav anser utskottet dyrtidstilläggsgrunderna böra bibehållas oförändrade jämväl för nästkommande budgetår». Det var också vad herr Anderson i Råstock anförde som det enda verkliga skäl, man hade att taga hänsyn till. Men det är ändå icke så, herr Anderson i Råstock, att det ur statstjänarsynpunkt torde framstå såsom någonting synnerligen viktigt, att man redan nu åtminstone får en höjning av dyrtidstillägget, att man får en del tillbaka av det, som man år efter år har tagit från statstjänarkåren. Jag anser i varje fall, att det måste vara ett stort intresse för denna kår att så fort som möjligt få tillbaka denna ökning. Och den utredning, som för närvarande pågår, och rörande vilken man icke är så alldeles övertygad om att den kan leda till något resultat, åtminstone i år, kan i varje fall icke vara bärande för ett avslagsyrkande på kravet om ändring av dyrtidstilläggsgrunderna, såsom vi här motionerat om.

Som frågan nu ligger till, herr talman, ber jag att få yrka återremiss av ärendet till utskottet.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag kan försäkra, att jag icke skall låta provocera mig till att gå in på någon debatt med herr Spångberg i denna sak. Mina föregående i denna fråga och i denna församling äro för väl protokollförda, för att jag skall behöva göra det.

I sak ber jag få säga, att om det gällt ett enskilt område — jag kan exempelvis tänka mig en enskild järnväg — där man gått in med framställningar från organisationerna, och detta lett till det resultatet, att man fått en förhandlingskommitté till stånd, så skulle alla, och även vi själva, betrakta oss som mer eller mindre enfaldiga, om vi i en sådan situation skulle gå och begära av vår arbetsgivare, att han skulle ge oss en löneförhöjning under tiden, medan man utredde det ursprungliga kravet. Jag skall be att få gratulera herr Spångberg till att han icke haft tillfälle vara med i statsutskottet och förstöra för statstjänarna mera, än vad han här är på väg att göra genom sitt obalanserade uppträdande i denna fråga.

Beträffande återremissyrkandet ligger saken till på det sättet, att om andra kammaren mot förmodan nu skulle besluta om återremiss, få vi bara det beskedet, att sedan första kammaren fattat beslut, åligger det oss endast att också fatta beslut. Det blir hela resultatet; man kan ingenting göra åt den saken.

Herr Carlström: Herr talman! Jag tänker icke upptaga någon längre diskussion med herrar Hage och Spångberg om det berättigade i att tala om underkompensation eller icke för statstjänarnas räkning sedan kristiden. Jag skall be att få säga herr Hage, att då han drivit den satsen, att det nu skett en utjämning i fråga om kompetenskrav bland statstjänarna, som gör att man borde jämna ut också löneförhållandena, så är det egendomligt att tänka på, att man samtidigt på fackföreningshåll fastslagit i kollektivavtalen, att vare sig en person är mera eller mindre duktig skall han hava precis samma lön i den grupp han tillhör.

Då emellertid herr Spångberg med sådan väldig kraft talade om här, huru statstjänarna nu äro underkompenenserade och att det är skäl att kräva att få det tillrättalagt, så måste jag säga, att man kanske kan hava sina funderingar om huru det förhåller sig med den saken. Jag måste säga, att jag skulle för min del ingenting hava emot, om man här kunde göra en förändring till det bättre, om jag finge taga med landets befolkning i dess helhet. Jag vågar emellertid betvivla, att statstjänarna skola anses vara något »Guds egendomsfolk» framför andra människor med några särskilda förmåner. Fråga, herr Spångberg, kamraten herr Herou, huru bönderna hava kompenenserats efter krisåren och hur det är med deras arbetares kompensation!

Då jag ser på lönefrågor, ser jag dem icke ur en viss klass eller kårs synpunkter utan förbehåller mig rätt att se dem ur hela landets och folkets synpunkt. Vad nu gäller statstjänarnas förhållanden och deras underkompensation vill jag bara hänvisa herr Spångberg till att taga reda på i officiell statistik huru med denna sak förhåller sig. Det finns en statistik uppgjord för 1924, jag tror icke, att vi kunna få någon som är färskare. Där får man t. ex. reda på, att vi 1913 hade här i landet 92,113 befattningshavare i statstjänst med en sammanlagt löneinkomst av 137,041,155 kronor. 1924 hade de ökat upp till 105,333. Det var ju icke en så oerhörd ökning i antalet befattningshavare, men den sammanlagda löneinkomsten då var icke 137,041,155 kronor, utan den var 357,635,278 kronor. Tager man löneinkomsten i medeltal så var den år 1913 1,488 kronor per befattningshavare, 1924 var den 3,395. Indexet alltså, om vi 1913 räkna 100, var år 1924 228. Jag undrar, herr Spångberg, om man ser på förhållandena sådana de äro i landet i stort sett, om det är några klasser som fått en bättre kompensation än just denna grupp? Jag tycker, att när vi behandla dessa saker, få vi lov att litet grand se till hur det verkligen ligger i det stora hela och icke bara urskilja en viss kategori och säga, att här hade man en sådan kompensation då och då, men nu vill man fasthålla vid den fullt ut. Vi bönder hade ganska bra under krisåren, men om vi nu skulle komma och säga, att vi vilja hava det igen, vad säger herr Spångberg då? Man

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

säger naturligtvis, att man icke alltid skall spela ut tjänstemän och bönder emot varandra, och man kan säga, att en bonde förstår icke dessa saker. Det kan hända, men det är klart, att även de delar av landets folk, som höra till landsbygden, måste i varje fall även få lov att säga sin mening. Jag tror nog, att den kommitté som nu arbetar skall försöka, som herr Hage sade, att se till att *berättigade* krav tillgodoses, men kommer man med sådana anspråk som herr Spångberg talade om, nämligen att kompensera efter kristidens mönster, då får jag säga att då är det nog icke gärna möjligt att gå herr Spångberg till mötes.

Debatten i denna fråga har ju tenderat till att likna alla andra, där herr Spångberg och hans partikamrater framkommit med någon motion. Det blir ett gräl mellan socialdemokrater och kommunister jämt och samt. Jag måste säga, att vi här i kammaren äro belättna på det. Det har pågått allt för länge, att andra kammarens eller riksdagens talartribun skall vara den plats, där det skall agiteras. Det tycka vi börjar bli litet gammalt. Det vore bättre att hålla sig mera till sak, jag tror att alla parter skulle hava nytta därav.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Spångberg: Herr talman! Först en kort replik till herr Anderson i Råstock. Det är icke fråga om löneökning här, utan det är fråga om att gå tillbaka till de grunder som gällde för dyrtidstilläggs utbetalande år 1920, och det är det, som vi motionerat om, och herr Andersons egna partikamrater hava motionerat i samma fråga, fastän de anhålla om andra grunder.

Beträffande herr Carlström vill jag säga, att det icke är fråga om några särskilda fördelar enligt mönster som gällde under kristiden för vissa grupper. Statstjänarna hade då ingen överbetalning och erhöilo ingen gång någon ökning av reallönerna. Vad som här begärts är endast att de få en kompensation för den ökning i levnadskostnader, som ägt rum efter de grunder som genomfördes vid 1920 års riksdag. Här tyckes herr Carlström fullständigt hava missuppfattat situationen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skall endast be att få meddela, att i år är det första gången som det inom statsutskottet icke förelegat något förslag om nedsättning i dyrtidstilläggen, och det av den grund jag anförde, att när det sitter en kommitté, som skall utreda frågan, tar man hänsyn till den kommittén och låter den arbeta i fred. Så ligger det till med den saken.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Spångberg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren avslår yrkandet om återförvisning till statsutskottet för ny behandling av utskottets förevarande utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av

uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling.

I anledning härav framställde herr talmannen härefter propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de av herr Bärge m. fl. samt herr Hage m. fl. i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de av herr Bärge m. fl. samt herr Hage m. fl. i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Slutligen upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Johansson** i Uppmälby som yttrade: Herr talman! Angående föredragningssättet ber jag att få hemställa, att utlåtandet föredrages punktvis samt att endast kantrubrikerna behöva uppläsas, i fall ej någon av kammarens ledamöter vid någon punkt annorlunda begär.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18, angående anslag till fjäderfäavelns befrämjande.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 43 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till fjäderfäavelns befrämjande anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag av 20,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 25, av herrar *Magnusson* i Kalmar och *Heiding*, vari föreslagits, att riksdagen måtte anslå ett belopp av 10,000 kronor under nionde huvudtiteln för budgetåret 1929/1930 att tilldelas Sveriges fjäderfäodlarens riksförbund att användas för ägghandeln och värp-kontrollens ordnande.

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslag till
fjäderfäavelns
befrämjande.

Ang.
anslag till
fjäderfäavelns
befrämjande.
(Forts.)

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning till fjäderfäavelns befrämjande anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag av 20,000 kronor; och

2) att ovanberörda motion ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Andersson* i Grimbo och *Svensson* i Grönvik, som inom utskottet yrkat bifall till motionen.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Svensson* i Grönvik: Herr talman! Eftersom jag är reservant på denna punkt, skall jag be att få säga några ord. Det är ju så, att det föreligger en motion till förmån för Sveriges fjäderfäodlares riksförbund, och i denna motion har man begärt ett anslag för att vidtaga praktiska åtgärder. Det är ju ett ärende, som vi fått tillbaka från föregående år, då vi också hade denna fråga till behandling. Gentemot motionärernas yrkande då framhölls, att det skulle leda till splittring på detta område, anslaget skulle icke kunna få den effektivitet, som om det ginge till en organisation. I år ligger icke motionen till på samma sätt. Motionärerna hava ju icke något emot det anslag, som Kungl. Maj:t har föreslagit till Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening, men de hava föreslagit, att ett belopp på 10,000 kronor skulle tilldelas Sveriges fjäderfäodlares riksförbund.

Nu säger man även i år, att det skulle leda till splittring på detta område, det framhålles såväl i lantbruksstyrelsens som i departementschefens uttalanden, som refereras i utskottets utlåtande. Om vi då försöka att sätta oss något in i den ställning, som varit motivet till att den nu ledande mannen för riksförbundet utträdde ur fjäderfäavelsföreningen så tror jag icke, att det var på det sättet, att han ville åstadkomma splittring. Jag tror, att jag något så när rätt uppfattar situationen, då jag säger, att han för sin del ansåg, att man utträttade för litet på det rent praktiska området, han ville komma till mera praktiska resultat, och därför gick han ut för att försöka åstadkomma sådana resultat. Han har också i förhållande till de resurser som stått till hans förfogande lyckats relativt bra, men det är alldeles uppenbart, att när det finns en organisation som har ett rätt så betydande statsbidrag som nu i detta fall höjts av Kungl. Maj:t till 20,000 kronor, det självklart ligger på det sättet, att denna organisation har betydligt större företräde och möjligheter framför en enskild man, som försöker göra något.

Det klander och den kritik, som motionärerna riktat mot allmänna fjäderfäavelsföreningen därpå skall jag icke gå något närmare in, det kanske motionärerna själva i detta sammanhang söka motivera. Men den omständigheten att lantbruksstyrelsen talar om att på en punkt Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening återvunnit förtroendet, det ger i alla fall ett bevis för att det har funnits anledning för konsulenten *Sjöstedt*, när han utträdde ur allmänna fjäderfäavelsföreningen.

Utskottet har icke velat gå med på det förslag som motionärerna hava framfört, men det har icke helt och hållet kunnat tillbakavisa de skäl, som föreligga för detta yrkande. Det har t. o. m. gått med på att giva vederbörande en uppmaning att tillgodogöra sig de rön, som riksförbundet nu har gjort till sina och försöka tillämpa dem. Det står nämligen i utskottsutlåtandet som följer: »Då utskottet går att tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, vill utskottet emellertid i anledning av den kritik, som i motionen riktats mot Sveriges allmänna fjäderfäavelsförenings verksamhet, uttala att, i den mån fog kan finnas för de gjorda erinringarna föreningen torde låta sig

angeläget vara att — jämsides med propagandaverksamheten, vars betydelse utskottet väl inser — jämväl i möjligaste mån söka främja tillgodoseendet av det med allt större styrka framträdande kravet på ägg-handels ordnande och ävågbringande av en rationell värpkontroll.» Alltså, utskottet har icke kunnat komma förbi de praktiska åtgärder, som riksförbundet gjort till sina. Det har t. o. m. uppmanat allmänna fjäderfäavelsföreningen att gå på samma linje, men det har icke velat erkänna detta riksförbundets arbete så långt, att det velat vara med om att ge ett ekonomiskt stöd.

Då jag nu går att yrka bifall till motionen, gör jag det med en förändring i fråga om anslagsbeloppet. Det är alldeles uppenbart, att när det gäller en relativt ny organisation, som bildades 1926, så är det av stor betydelse att hava statsmakternas stöd icke bara när det gäller det ekonomiska, utan det blir också så att säga officiellt erkänt, och därför tror jag mig kunna tillmötesgå deras önskingar i viss utsträckning om jag, när jag yrkar bifall till motionen, gör den ändringen i yrkandet, att beloppet skall utgå, i stället för med 10.000 kronor, motionärerna föreslagit, med 5.000 kronor.

Herr talman, jag ber alltså att få yrka bifall till motionen med den ändring, att beloppet sättes till 5.000 kronor i stället för som i motionen föreslagits 10.000 kronor.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! Denna fråga diskuterades ju i fjol och så ingående, att jag anser mig icke behöva förlänga debatten här. Jag vill säga, att utskottet har icke kunnat ändra sin uppfattning, därför att det från myndigheterna, lantbruksstyrelsen och även från departementschefen, framhållits, att det icke kan vara lyckligt att för samma ändamål hava två vid sidan av varandra arbetande organisationer, vilka båda två skulle hava statsunderstöd. Den föregående ärade talaren sade, att utskottet icke har kunnat undgå att i motiveringen peka på, att det borde arbetas med bättre tillgodoseende av praktiska synpunkter inom Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening. Jag vill då säga, att det ligger stor betydelse i vad utskottet uttalat, nämligen »i den mån fog kan finnas» därför. Ty det är icke så säkert, att alla de anmärkningar, som ha gjorts av riksförbundet, som nu begär understöd, äro befogade. Särskilt i en skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 oktober 1928 har detsamma riktat en skarp kritik mot Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening, men denna skrivelse har Kungl. Maj:t icke ansett vara av den beskaffenhet, att den föranlett Kungl. Maj:t att ändra sin ståndpunkt vid propositionens avgivande. Det kan tarvas att det göres ändringar och förbättringar i denna organisation, och särskilt ha vi pekat på en sak, nämligen att det behöves biträde och hjälp vid bildande av äggförsäljningsföreningar. Själva namnet Sveriges fjäderfäodlares riksförbund kan ju sägas vara en märkvärdig ursprungsbeteckning, när man besinnar, att det huvudsakligen är i södra Kalmar län, som denna förening verkar, och att det i det övriga Sverige icke finnes mer än två hundra medlemmar, då däremot den andra föreningen har lokalavdelningar i rikets 24 olika län. Jag vill visst icke förringa den insats förbundet gjort, då det gällt försäljning av ägg genom dessa exportföreningar, men såsom jag nämnde här i fjol, bedriver man även inom de föreningar, som äro anslutna till allmänna fjäderfäavelsföreningen äggförsäljning. Om vi se på Kristianstads län, har man där två exportföreningar. Det finnes en i Tomelilla, som har en omsättning av 1.136.000 kronor, och så har man en i Åhus med 727.851 kronor i omsättning. Och Västergötlands exportförening har 1.300.000 kronor i omsättning. Det är ju således goda resultat man har att uppvisa. Häremot står föreningen i södra Kalmar län med en omsättning på endast 616.000 kronor. Sålunda bedrivs det verksamhet för äggförsäljning även på andra håll.

*Ang.
anslag till
fjäderfäavels-
beifrämjande.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
fjäderfäavelns
befrämjande.
(Forts.)

Nu har reservanten prutat av på det begärda beloppet, från 10,000 till 5,000 kronor. Men skulle man gå in för det, kan man fråga sig, om icke de andra exportföreningarna också skulle vara i samma ställning och kunna kräva statsbidrag. Nu anser jag, att dessa föreningar för försäljning och export äro ekonomiska föreningar, och det skulle nog föra till för långt gående konsekvenser, om man skulle ge statsbidrag åt ekonomiska föreningar överhuvud taget.

Jag skall som sagt, herr talman, icke längre uppehålla tiden. Samma skäl stå kvar för ett avslag i år som i fjol. Vi inom utskottsmajoriteten äro ense med lantbruksstyrelsen. Vi äro även ense med Kungl. Maj:t, och vi anse, att det icke är riktigt och icke heller lyckligt, att föreningsverksamheten är splittad på detta område, och jag vill uttala den förhoppningen, att de herrar, som strida emot varandra inom dessa föreningar, fortast möjligt må förenas och försöka att samarbeta.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Då jag är motionär i denna fråga, får kammaren ursäkta mig, om jag gör anspråk på några minuter av kammarens tid. Jag skall endast be att få erinra om att enligt vad som framgår av redogörelsen i undertecknads motion, finnes inom vårt land två föreningar, som arbeta för fjäderfäskötelsns främjande. Den ena, Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening, stiftades år 1898 och räknade vid 1927 års slut 6,612 medlemmar. Den andra, Sveriges fjäderfäodlars riksförbund, bildades år 1926 och räknade vid 1927 års slut 2,171 medlemmar. Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening har i sin verksamhet huvudsakligast gått in för propagandarbete. Sveriges fjäderfäodlars riksförbund, som ej åtnjuter något statsanslag, har ju andra former för sin verksamhet, praktiska åtgärder för fjäderfäskötelsns höjande, i första hand äggförsäljningens ordnande och värpkontrollen.

Den äldsta av dessa organisationer har under åtskilliga år åtnjutit ett statsanslag, som under nu löpande budgetår uppgår till 19,000 kronor, och vilket anslag i riksstaten för i år är upptaget till 20,000 kronor, sålunda ökat med 1,000 kronor.

Nu ha vi i vår motion yrkat på ett anslag på 10,000 kronor, icke, som utskottets ärade ordförande påstod, till äggexportföreningens verksamhet, utan till Sveriges fjäderfäodlars riksförbund. Nu framhölls det av utskottets ärade ordförande, att Sveriges fjäderfäodlars riksförbund icke har hunnit med så mycket. Ja, visserligen, men den har ju heller icke varit i verksamhet så många år, och tager man hänsyn till de få verksamhetsår, som denna organisation har bakom sig, och det resultat, som den åstadkommit i både den ena och den andra riktningen, så må man väl ändå säga, att den uppnått ganska vackra prestationer, vilket också erkännes av den gamla organisationen. Detta har också givit utskottet anledning att i sin motivering för Kungl. Maj:ts förslag peka på dessa förhållanden genom en viss formulering, som ger en antydning till den gamla organisationen att följa med tidens utveckling på detta område. Detta ger ändock vid handen, att den nya organisationen har slagit in på praktiskt ändamålsenliga linjer i fråga om sin verksamhet. Jag skulle också vilja säga: vad hjälper det, hur mycket man än propagerar för en stor äggproduktion, när icke äggproducenterna få en ersättning för sin produkt, som täcker kostnaden. Det är denna synpunkt, som i den nya organisationen har beaktats, och det är därför, som den också tagit till uppgift att organisera försäljningsverksamheten på ett sätt, som, så långt det är möjligt, ser till, att äggproducenterna få skälig ersättning för sin vara.

Utskottets ärade ordförande återopade sig på Kungl. Maj:ts ståndpunkt och

gjorde gällande, att den omständigheten, att man höjde anslaget, skulle ge möjlighet för den gamla organisationen att utveckla sitt arbete. Ja, jag har den förhoppningen, att herr jordbruksministern, med det varma intresse han hyser för jordbruket och dess binäringar, icke skulle klaga över om det anslag på 5,000 kronor, som man nu begär, skulle lämnas till denna nya organisations verksamhet. Det är min bestämda uppfattning, att när det gäller statsbidrag, vare sig till den ena eller den andra organisationen, så skall statsbidraget användas till det syfte, för vilket det är givet. Och organisationen skall arbeta i det syfte, som den angivit, när den begärde och erhöll statsbidrag. En organisation får icke bliva något självändamål, ty då förfelas dess uppgift.

Jag framhöll såsom min mening, att den nuvarande jordbruksministern icke skulle ha någonting emot ett anslag till denna nya organisation. Jag kan försäkra kammarens ledamöter, med den kännedom jag har om förhållandena i min hemtrakt, att den verksamhet, som föreningen där nere utövar, har möjliggjort för många att draga sig fram i dessa svåra arbetslöshetstider. Det betyder rätt mycket för en backstugusittare i Småland eller låt oss säga för en statare eller en torpare eller en hantverkare, om han vid sidan av sitt egentliga arbete kan bedriva äggproduktion och få någorlunda rimligt betalt för den. Äggproduktionen har givit möjligheter för en del av de arbetslösa att draga sig fram under de svårigheter som mött dem. Och det har också givit möjligheter för en del mindre jordbrukare att få en välbehörlig biinkomst av denna binäring.

Under sådana förhållanden förefaller det mig, som det vore synnerligen starkt motiverat med ett anslag härvidlag, och det är min bestämda uppfattning, att sämre ändamål har riksdagen beviljat anslag till, än vad som i detta fall är fråga om. Ty när det gäller att gagna en näring, som har denna uppgift att hjälpa småbrukare och småfolk, tycker jag, att ett anslag på 5,000 kronor icke skulle av kammaren avslås. Vi ha i vår motion begärt ett anslag på 10,000 kronor, men då nu en av utskottets ärade ledamöter har framställt ett yrkande på 5,000 kronor, så går jag gärna med på den nedsättningen. Vi smålänningar äro ju icke vana vid att röra oss med så stora ekonomiska resurser, men det oaktat kunna vi ändå uträtta något. Det är dock klart, att utan alla resurser går det icke, och då jag är medveten om, att även ett anslag på 5,000 kronor skulle vara av största betydelse, när det gäller att främja denna jordbrukets binäring, skall jag för min del, herr talman, ansluta mig till herr Svenssons i Grönvik yrkande.

Jag skall, herr talman, hur frestande det än kunde vara att gå in på den gamla föreningens verksamhet, icke göra det. Jag vill säga, att den gärna må ha sitt statsanslag. Vi ha icke ifrågasatt i vår motion, att det skulle indragas. Tvärtom anser jag, att den bör ha detta statsanslag, men jag tycker också, att de kunde i gengäld låta andra människor leva och låta den andra organisationen också få ett litet bidrag för att främja sitt syftemål. Jag tycker det vore gentlemannamässigt både handlat och tänkt, om man ginge in för en sådan uppfattning på det hållet.

Nu framhåller utskottet, att det icke frångått sin uppfattning från i fjol. Jag måste säga, att utskottet när det gäller årets motivering icke har kommit fram med någon som helst synpunkt, som skulle utgöra skäl för en hemställan om avslag på motionen. Man säger endast, att man icke har anledning att frångå fjolårets ståndpunkt.

Om vi gå till fjolårets utskottsutlåtande rörande denna fråga, och taga reda på vad utskottet där säger, vad är det väl då utskottet motiverar sitt avslagsyrkande med? Jo, att riksförbundet icke har gått in till Kungl. Maj:t med en framställning utan gått förbi Kungl. Maj:t. Därför borde, menade man, saken avstyrkas. Nu är den saken avhjälp, därför att en sådan framställning,

Ang.
anslag till
fjäderjävelns
befrämjande.
(Forts.)

Ang.
anslag till
fjäderfäavelns
befrämjande.
(Forts.)

såsom också utskottets ärade ordförande erinrade om, är gjord till Kungl. Maj:t. Sälunda bortfaller det argumentet.

Så sade utskottet i fjol — herrarna få ursäkta om man måste gå till fjolårets betänkande, men i år hänvisar man ju endast till fjolårets behandling av ärendet: »Icke heller har utskottet kunnat undgå att uppmärksamma den korta tid, varunder förbundet i fråga varit i verksamhet.» Ja, men icke skall det väl vara någon anledning till avslag, att förbundet har varit i verksamhet några få korta år. Man skall väl framför allt se till vad det lyckats åstadkomma på dessa två år. Det är väl resultatet, som skall vara det avgörande, och som sagt, ser man till resultatet, måste man erkänna — och det gör man också — att det har varit storartade saker, som ha utträttats.

Utskottets ärade ordförande yttrade, att den nya organisationen icke gjorde skäl för namnet, riksförbund. Men vi skola väl icke tvista om namnet, vi skola väl ta hänsyn till det gagn, som den ena eller andra organisationen gjort. Namnet är dock en underordnad sak.

Så säger utskottet vidare: »Då utskottet för övrigt i varje fall finner lämpligheten av att splittra statsbidraget till fjäderfäavelns befrämjande på två för i huvudsak samma syfte arbetande enskilda föreningar kunna starkt ifrågasättas, anser sig utskottet böra avstyrka motionen.» Ja, här ha vi, vad jag kan förstå och enligt utskottets mening det starkaste skälet för ett avslag, d. v. s. utskottet anser, att vi icke skola gå in för att bevilja två organisationer, som arbeta efter samma linjer och i samma syfte, statsbidrag. Nu får jag dock säga, att de arbeta icke efter samma linjer, därför att, såsom jag förut sagt, den gamla Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening i huvudsak arbetar med propagandaverksamhet, under det att riksförbundet har lagt sitt huvudsakliga arbete på ägghandeln ordnande, värpkontrollen o. s. v. Men det är väl ingen nyhet för riksdagen, att det beviljas statsbidrag till flera organisationer, arbetande i samma syfte. Jag vill t. ex. erinra om det stora antalet nykterhetsorganisationer, som ju arbeta i samma syfte inbördes och som uppbara anslag därtill. Och jag tror icke heller det är något främmande på jordbrukets område, att man där har fått anslag till flera olika organisationer med samma uppgifter. Det är absolut ingen nyhet, som man härvidlag skulle tillämpa, om man bifölle anslagsyrkandet i detta fall, ty som sagt principen har tillämpats på många områden tidigare.

Ja, herr talman, jag förstår också, att jag måste begränsa mig, och jag skall inskränka mig till vad jag sagt.

Men jag skall också, herr talman, be att få yrka bifall till det av herr Svensson i Grönvik gjorda yrkandet.

Herr Alströmer: Herr talman! Efter den klara redogörelse för utskottets ställning till denna fråga, som dess ärade ordförande lämnat, torde det icke vara så mycket att säga, när man hyser samma uppfattning som utskottsmajoriteten. Jag vill i alla fall i anledning av herr Magnussons sista yttrande bedja att få taga kammarens tid ett ögonblick i anspråk.

Herr Magnusson yttrade, att vi icke arbetade efter samma linjer inom Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening och inom Sveriges fjäderfäodlares riksförbund. Jag vågar säga, att vi arbeta efter alldeles samma linjer, ehuru visserligen riksförbundet gått in för att arbeta litet hårdare på en del av det område, som ligger inom föreningarnas verksamhet, nämligen äggförsäljningen. Herr Magnusson upprepade, vad som anförts i motionen, att, när producenterna icke få tillräcklig ersättning för den vara, de producera, så tröttna de och förlora intresset, och det är intresset, som behöver uppehållas. Jag skulle vilja säga herr Magnusson, att jag tror det är en litet olämplig tidpunkt att framhålla detta nu, då de produkter, som frambragts av fjäderfä-

odlare, äggen, under senare tid varit bland de bäst betalade lantbruksprodukterna. Detta har icke berott på riksförbundets arbete, utan det har berott på Sveriges allmänna fjäderfäavelsförenings trettioåriga upplysningsverksamhet. Det är långt ifrån förhållandet, som motionärerna tyckas vilja göra gällande, att Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening blundat för äggförsäljningens betydelse och icke i någon mån skulle försökt arbeta på det område, beträffande vilket riksförbundet ansett, att förbundet med större kraft än föreningen hävdad hönsskötselns intressen. För längesedan började Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening att arbeta för ordnandet av såväl äggkretsar som bildandet av exportföreningar, och under fjolåret har utarbetats ett förslag till ordnande av bättre kontroll på exportägg, vilket avlämnats till statsmakterna. För närvarande har Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening under utarbetande åtskilliga förslag på detta område, men det är sant, att vi inom Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening icke kunnat *direkt* ekonomiskt stödja äggförsäljningskretsar, därför att en ideell förening med statsunderstöd icke har rättighet att använda statsmedel för sådant ändamål. Det upplysningsarbete, som från den gamla föreningen bedrivits, har däremot lämnat ett gott resultat. Jag kan icke annat än understryka de ord, som utskottets ärade ordförande fällde — ehuru herr Magnusson sade att man icke skulle fästa sig vid namnet utan vid gagnet — att det är bra egendomligt att kalla den lokalt i Kalmar läns södra del arbetande föreningen »riksförbund», därför att den lyckats förvärva några hundratals medlemmar i andra delar av landet. Denna förenings arbete är lokaliserat till södra Kalmar län (där för övrigt även Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening har en länsförening), och den åtnjuter understöd från länets landsting och hushållningssällskap. Det vore då ganska egendomligt, om staten skulle lämna bidrag till denna förening, när det finns en förening, som med sina 23 å 24 länsföreningar arbetar över hela landet, som under fjolåret räknade över 8,300 medlemmar, och vars medlemsantal under innevarande år med all sannolikhet icke kommer att stanna under 9,000. Under sådana förhållanden ber jag — ehuru jag med glädje skulle se, att anslaget till fjäderfäskötselns gynnande kunde ökas i betydligt större utsträckning än vad statsmakterna ansett sig kunna föreslå — att, med fullt instämmande i vad utskottets ärade ordförande yttrade, få framhålla olämpligheten av att ett anslag, som utgår till ett sådant ändamål som detta, splittras mellan två konkurrerande föreningar. Det skulle vara bättre, om här, som ordföranden i utskottet yttrade, kunde åstadkommas ett samarbete.

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Heiding: Herr talman! Efter vad jag kunnat konstatera har jordbruksutskottet i likhet med föregående år inhämtat upplysningar rörande denna motion från Sveriges allmänna fjäderfäavelsförenings förvaltningsutskott. Man kunde på förhand tänka sig utgången, när man vidtog en sådan åtgärd. Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening har ansett, att föreningen är den enda, som med framgång kan arbeta för fjäderfäskötseln här inom landet och därför har den icke velat veta av någon konkurrent.

När Sveriges fjäderfäodlares riksförbund år 1926 bildades, kom man till en vändpunkt beträffande äggexporten. Det hade under föregående år varit en mycket stor import hit till landet, men från och med sistnämnda år fingo vi ett betydligt exportöverskott. Jag vill inte säga, att det enbart var beroende på att denna förening kom till, men jag är säker på, att det har haft en viss betydelse, att det varit konkurrens mellan dessa båda föreningar. Jag vill icke underkänna det arbete, som har utförts av den gamla föreningen, men jag vill också framhålla, att den nya föreningen nedlagt mera arbete för

Ang.
anslag till
fjäderfäavelns
befrämjande.
(Forts.)

Ang.
anslag till
fjäderfäavelns
befrämjande.

(Forts.)

att förbättra avsättningsförhållandena här i landet. Att, som jordbruksutskottets ärade ordförande framhöll, här finnas flera exportföreningar — jag tror det var tre stycken större föreningar — är ju riktigt, men härvid är att märka, att dessa exportföreningar icke tillkommit under fjäderfäavelsföreningens medverkan, utan det har varit lokala föreningar, och det är 27 å 28 år sedan de kommo till.

Angående exportöverskottet vill jag framhålla, att vi 1925 hade så ringa exportöverskott som 2,645,000 stycken ägg. Det har ökats sedan, så att år 1926 var det 12,716,000 stycken ägg, år 1927 63,121,774 stycken ägg och år 1928 61,198,045 stycken ägg. Det är i alla fall en mycket stor ökning som har skett under de senare åren och det utvisar, att man är inne på en rätt väg, när det gäller att ordna avsättningsförhållandena. Värdet av exportöverskottet år 1928 kan man i runt tal beräkna till 6¹/₂ miljoner kronor. Om vi jämföra det anslag, som tilldelats hönsskötseln — 19,000 kronor — eller det anslag som tilldelats fåraveln (fåraveln har fått ett förslagsanslag av 24,000 kronor) vill jag fråga herrarna: vilket anslag har gjort den bästa nyttan, det anslag, som tilldelats fjäderfäskötseln, eller det anslag, som tilldelats fåraveln? Det senare anslaget har ju varit betydligt större. Om riksdagen ville gå in på att göra mer för fjäderfäaveln här i landet, då skulle man verkligen kunna komma till en mycket stor exportsiffra. Vår smör-export går icke upp till högre summa än 50 å 55 miljoner kronor. Till nötboskapsaveln beviljas ju ett anslag som, om man jämför det med det anslag, som beviljas till fjäderfäskötseln, är mycket stort. Jag vill icke säga, att anslaget till nötboskapsaveln varit för stort, ty det behövs mycket väl, men genom en jämförelse mellan de olika anslagen kan påvisas, att det verkligen finnes något att göra på det här området. Man har alltför länge förbisett den betydelse, som en nutida fjäderfäskötsel har för landet. Det är sant, som man brukar säga, att »många bäckar små göra en stor å». Det är huvudsakligen mindre jordbrukare och lägenhetsägare, som syssla med denna gren av husdjursskötseln, och som lyckats komma till dessa goda resultat, som man på vissa håll kan uppvisa. Inom närgränsande länder beviljas ju betydligt större belopp till fjäderfäskötseln än här. I Danmark rör man sig med en summa av 184,688 kronor och i Norge med 73,363 kronor, men här i Sverige har det — föreningens avgifter och statsanslaget inberäknade — icke rört sig om mer än 31,200 kronor. Nu har här framhållits, att den gamla föreningen gjort så mycket för fjäderfäskötseln. Det har den visserligen gjort, men det har mera varit för propagandaverksamheten. De penningar, som använts för föreningens verksamhet, ha huvudsakligen gått åt till löner och reseersättningar. Av de siffror, som lämnas i motionen, framgår, att 71.6 % gått åt till löner. I Norge var det icke mer än 13.7 % och i Danmark 11.7 %. Det är i alla fall tydligt, att föreningen icke, med det ringa anslag, som föreningen haft, kunnat göra så mycket som varit önskvärdt för exportfrågans ordnande, och när nu riksförbundet som sin främsta uppgift tagit denna fråga om hand, så hoppas jag, att riksdagen går med på att bevilja det lilla belopp, som vi begärt.

Det är mycket, som man skulle kunna tillägga, men jag förstår, att det är flera talare, som begärt ordet, och jag skall för den skull inskränka mig till att instämma i det yrkande, som har framställts av herr Svensson i Grönvik.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Johansson**: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att ge mig in på frågan om vilka förtjänster den ena föreningen har framför den andra. Jag kan säga, att båda utfört ett gott arbete. Jag har ju också tagit ställning till dessa frågor, på sätt

framgår av statsverkspropositionen, och min ståndpunkt har gillats av jordbruksutskottet. Men utöver vad som sagts i statsverkspropositionen skall jag bedja att få säga ett par ord. Jag kan icke se annat än att det icke är riktigt att på detta sätt splittra den ekonomiska verksamheten på ett jordbruket närliggande område. Skall en ekonomisk verksamhet till fromma för jordbruket eller dess binäringar vinna det största och bästa resultatet, torde det vara riktigtast att samverkan åstadkjemmes. Sinsemellan böra de vara förbundna i syfte att på ett kraftigt och skickligt sätt kunna utnyttja och använda de bidrag, som lämnas av statsmedel. Nu förhåller det sig ju, efter vad jag kan förstå av den skriftväxling, som förts inför Kungl. Maj:t, på det sättet, att dessa båda föreningar kommit i något slags ovänskap. Jag förstår detta av den form, som denna skriftväxling fått. Detta är, synes det mig, att beklaga, och jag skulle därför vilja rikta en varm vädjan till representanterna för de båda föreningarna och deras förespråkare på ömse sidor att försöka enas och komma varandra litet till mötes och göra upp detta mellanhavande, så att föreningarna föras tillsammans i gemensamt arbete för fjäderfäavelns befrämjande. Om jag i det avseendet kan göra någon nytta, så skall jag gärna taga initiativ till att sammanföra dessa båda föreningars representanter för att försöka komma till ett resultat, som jag tror skall bli det för föreningsväsendet på detta område lyckligaste. Jag har velat begagna tillfället att säga detta, därför att det vore önskvärt, om förespråkarna på båda sidor ville främja en sådan samverkan och ett sådant samgående.

Ang.
anslag till
fjäderfäavelns
befrämjande.

(Forts.)

Herr **Lilliecreutz**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att göra ett litet inlägg gent emot den kritik, som har utövats emot Sveriges allmänna fjäderfäavelnsförening. Jag tror, att denna kritik i mångt och mycket bottnar i bristande kännedom om förhållandena, sådana de ha utvecklat sig. Jag har i egen- skap av revisor i Sveriges allmänna fjäderfäavelnsförening under en mycket lång följd av år haft tillfälle att följa föreningens verksamhet och dess utveckling, och jag måste säga, att man begår en orättvisa emot föreningen, när man nu söker att göra den ansvarig för den tvist, som beklagligtvis uppstått. Jag skulle vara synnerligen tacksam — och det tror jag alla Sveriges fjäderfä- uppfödare skulle vara — om herr statsrådets ord verkligen trängde ned till dem och de enades om ett enigt samarbete. Jag hoppas verkligen att så skall bliva fallet.

Emellertid påstod herr Magnusson i Kalmar bl. a., att det från Sveriges allmänna fjäderfäavelnsförenings sida gjorts allt för att misstänkliggöra den nya organisationen, det s. k. »riksförbundet». Jag måste säga, att detta är orik- tigt. Herr Svensson i Grönvik nämnde ju på tal om den nuvarande ledningen i riksförbundet konsulten Sjöstedt. Herr Magnusson sade, att konsulten Sjöstedt icke velat splittra, men utgått ur allmänna föreningen därför att han ansåg, att man där gjort för litet. Då måste jag i sanningens intresse fram- hålla, att på den tiden, då konsulten Sjöstedt var anställd i Sveriges allmänna fjäderfäavelnsförening, hade han verkligen utomordentligt goda tillfällen att leda in arbetet på de linjer, som han ansåg riktiga och rätta, och har han icke gjort det, så måste det vara hans fel, att Sveriges allmänna fjäderfäavelnsfö- rening gått i fel spår. För min del måste jag dock bestämt bestrida, att fö- reningen så gjort. Jag anser, med den kännedom, jag har om föreningen, att den utträttat och fortfarande utträttar ett utomordentligt gott arbete och att den icke ensidigt inriktat sig på propaganda utan jämväl har börjat bedriva en ganska omfattande verksamhet för ägghandelns ordnande.

Under sådana förhållanden anser jag, herr talman, det vara ganska oprak- tiskt om riksdagen nu skulle medverka till, att det kommer till stånd två riks-

Ang.
anslag till
fjäderfäavelns
befrämjande.
(Forts.)

organisationer. Vad blir följden av detta? Jo, bl. a., att varje organisation måste ha *sin* administration med ty åtföljande kostnader.

Herr Heiding anförde vissa siffror. Jag måste säga, att när man läser de siffrorna något kritiskt, kunna de knappast anföras för det ändamål, vartill herr Heiding ville, men vi skola icke gå in på den frågan nu.

Emellertid tror jag det vore synnerligen oklokt, om man nu skulle anslå medel till två vid sidan av varandra arbetande föreningar, och på den grunden, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Blott ett par ord. Den siste ärade talaren ansåg, att jag i mitt föregående anförande utövat kritik mot Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening och att jag påstått, att föreningen å sin sida icke underlåtit misstänkliggöra den nya organisationen. Jag skall icke gå in på att belysa detta. Jag vill bara hänvisa den ärade talaren till den promemoria, som innevarande år tillställts utskottets ledamöter ifrån Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening. Om herr Lilliecreutz tar del av denna promemoria, så tror jag han skall finna vittnesbörd nog om att vad jag här framhållit är riktigt. — Jag har också haft nöjet taga del av denna promemoria, men jag skall icke i denna debatt använda mig därav.

Sedan får jag som motionär framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för det intresse, han visat denna sak. Det är min livliga önskan, att det intresse, som herr statsrådet här givit uttryck för, skall resultera i ett gagnande av saken. Jag kan försäkra herr statsrådet och kammarens ledamöter, att mitt intresse för denna sak icke varit något självändamål, utan det enda jag vill, är att saken gagnas, och jag hoppas, att även den gamla organisationen skall inse det och arbeta efter de linjerna. Jag kan också försäkra, att, om den gamla organisationen förfarit, som statsrådet sade och kraftigt och skickligt handhaft sin uppgift, skulle säkerligen ej en ny organisation tillkommit eller än mindre — det kan jag försäkra herrarna — från min sida framställning gjorts om något statsbidrag till den nya organisationen. Allenast den omständigheten, att den gamla organisationen icke med kraft och skicklighet handhaft sin uppgift, har varit anledning för mig att intressera mig för denna fråga.

I fråga om ägghandelns ordnande framhölls det här, att man skulle gå in för den saken. Det gläder mig verkligen, att herr Lilliecreutz i sitt anförande erinrade därom. Jag vill också påminna herr Lilliecreutz om att i 1926 års förvaltningsberättelse för den förening, vars revisor han är, har man uttalat sig för att arbeta just i den riktning, vi å vår sida praktiskt slagit in på. Men om herr Lilliecreutz vill läsa den promemoria, jag förut omnämnde, som tillställts jordbruksutskottet i år, så skall han finna, att denna promemoria har en motsatt uppfattning.

Herr talman, jag vidhåller det yrkande, som jag har framställt.

Herr **Lilliecreutz**: Herr talman! Den föregående ärade talaren hänvisade mig till att läsa igenom promemorian. Jag skulle då få en annan uppfattning i denna fråga. Jag har med mycken uppmärksamhet läst igenom ifrågavarande promemoria. Jag kan å min sida råda var och en, som vill ha reda på de två föreningarnas inbördes förhållanden, att läsa den mycket utförliga polemik, som förts, framför allt i riksförbundets tidskrift, och samtidigt läsa de svar och den polemik, som publicerats i Sveriges allmänna fjäderfäavelsförenings tidskrift. Jag tror, att man, sedan man läst detta, om man vill döma rättvist, icke kan förfäktas den åsikten, att det är Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening, som sökt misstänkliggöra den andra föreningen.

Herr Magnusson i Kalmar återopade 1926 års styrelseberättelse, och jag måste

bekänna, att jag tagit del även av denna. Men jag vet också, att arbetet på ägg-handelns ordnande pågår med mycket stort intresse i våra bygder. Impulserna till detta arbete har, så vitt jag förstår, utgått från Sveriges allmänna fjäder-fäavel förelning. Jag kan meddela från mitt eget län, att den första äggförelningsförelningen, som bildades för två år sedan, omsatte förelgående år för icke mindre än 75,000 kronor ägg. Förel hösten bildades en ny förelning på initiativ av vårt läns fjäderfäavel förelning, som står under den allmänna förelningen. Och i år ha vi under de månader som gått fått två nya äggförelningsförelningar. Herrarna kunna väl då icke fränkänna Sveriges allmänna fjäderfäavel förelning intresse även för ägghandelns ordnande.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Heiding: Herr talman! Efter det anförande, som herr Lilliecreutz här hållit, skulle man kunna tro, att orsaken till den ifrågavarande splittringen enbart varit att söka hos konsulenten Sjöstedt. Men så är icke alls fallet. När splittringen började, tillsattes den s. k. tidningskommittén, som skulle taga hand om frågan. Till denna kommitté hörde bl. a. herrar Alströmer och Wachtmeister, som äro närvarande här i kammaren. Om konsulenten Sjöstedt säges i kommitténs utlåtande, att det hade varit önskvärt, om tidskriftens så förtjänstfulla utgivare, konsulenten Sjöstedt, kunnat i någon form bibehållas i sin egenskap av konsulent och tidningens ansvarige utgivare, men det ekonomiska läget kom därvidlag enligt förvaltningsutskottets förklaring att ställa sig hindrande. Man framhöll alltså, att konsulenten Sjöstedt gjort sig mycket förtjänt under det arbete han nedlagt i förelningen.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen först framställd proposition beträffande mom. 1) blev utskottets i detta moment gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen i avseende å mom. 2) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förelvarande moment, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen med den ändring, att det förelslagna anslagets belopp bestämdes till 5,000 kronor; och fann herr talmannen den förel propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Svensson i Grönvik, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 18 mom. 2 av utskottets förelvarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen med den ändring, att det förelslagna anslagets belopp bestämmas till 5,000 kronor.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, föreltogs omröstning med tillämpning av upprensingsförelfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förelvarande moment.

Punkterna 19—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang.
anslag till
fjäderfäavelns
befrämljande.
(Forts.)*

Ang. anslag
till jordbruks-
konsulenter.

Punkten 25, angående anslag till jordbrukskonsulenter.

Under punkten 56 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att såsom bidrag till avlönande under 1929 av högst 56 jordbrukskonsulenter anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra förslagsanslag av 281,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft de likalydande motionerna nr 162 i första kammaren av herr *Bodin m. fl.* och nr 295 i andra kammaren av herr *Gardell* i Gans *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen såsom bidrag till avlönande under 1929 av högst 59 jordbrukskonsulenter måtte anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra förslagsanslag av 293,000 kronor att fördelas bland hushållningssällskapen så, att varje hushållningssällskap erhöle anslag till avlönande av minst två konsulenter.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motioner bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *Gardell* i Gans: Herr talman! I vår tid, då kraftig konkurrens på näringslivets område förekommer, är det av vikt, att man såväl teoretiskt som praktiskt tager vara på alla möjligheter för att kunna producera varor så billigt som det kan ske. Inom industrien är sakkunskapen tillgodosedd genom att en teknisk och ekonomisk ledning av arbetet utövats på vetenskapligt sätt. Jordbruket, vars produkter äro mera beroende av världsmarknadspriset än industrien, är därför i lika stort behov av vetenskapligt biträde som denna. Detta biträde tillhandahålles genom hushållningssällskapen medelst jordbrukskonsulenter och vandringsrättare. Hushållningssällskapen få sina medel av staten och landstingen. Då Gotland nästan uteslutande är ett jordbruksland och jordbruket till större delen är skatteobjekt vid landstingsskatternas utgående, får hushållningssällskapet på Gotland små anslag från landstinget. Landstingets skattemedel måste till större delen användas för sociala ändamål, och därför kan landstinget ej i önskvärd utsträckning stödja jordbruket med dess binärningar.

År 1928 lämnade staten bidrag till avlönande av 56 jordbrukskonsulenter och 76 vandringsrättare. Av dessa tjänstemän erhåller Gotlands läns hushållningssällskap bidrag till endast en konsult — däremot icke till någon vandringsrättare. Den nuvarande jordbrukskonsulentsen är strängt upptagen med egna hemsrörelsen, så att han har mycket liten tid övrig för att biträda jordbruket. Därtill kommer det nya arbetet med beredande av egna hem åt underofficerare, ett arbete som tager hans tid ännu mera i anspråk.

Binärningarna till jordbruket äro nu av ofantligt stort värde. Jag vill bara nämna som exempel, att från Gotland exporterades år 1927 ägg — varom här så mycket debatterats — för 2,671,000 kronor, spannmål för 2,376,000 kronor och smör för 3,856,000 kronor. Dessa siffror visa, att jordbrukarna icke böra ägna sig uteslutande åt produktion av spannmål och kött utan även åt jordbrukets binärningar, såsom fjäderfäavel, biskötsel och mycket annat, som kan bidra till vår folkförsörjning.

Fjäderfäaveln och äggproduktionen äro på Gotland nära på lika populära som sockerbetsodlingen. I första kammaren yttrades under debatten om sockerret, att detta utgjorde ett näringsämne, som ur folknärings synpunkt alldeles kunde undvaras. Tänk om första kammaren skulle säga detsamma beträffande äggen! Då stode vi där vackert. Jag hoppas, att man efter den debatt, som här i dag förts i andra kammaren, skall anse äggen utgöra ett oundgängligt näringsämne.

Jag skulle vilja vända mig till chefen för jordbruksdepartementet med hem-

ställan om att han försöker medverka till att vi få ännu en konsulent på Gotland. Vi ha visserligen en konsulent, som vi själva avlöna, men mer än en ha vi icke råd till, utan sedan är det lantmannalärare, som under sin fritid sköta sådana saker. Vi äro alltså handikapade på detta område. Jag ber att få yrka bifall till min motion, som går ut på att vi skola få två konsulenter. Den avser för övrigt att icke blott Gotland utan även Kalmar läns norra och Älvsborgs läns södra områden skulle erhålla ytterligare en konsulent vardera.

Ang. anslag till jordbrukskonsulenter.
(Forts.)

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! I denna fråga är utskottet enigt, och jag anser det icke vara av behovet påkallat att ingå på någon längre debatt i ämnet. Frågan angående jordbrukskonsulenterna står i samband med frågan om utredningen rörande den lägre lantbruksundervisningen och behandlas även av den kommitté, som har att utreda jordbrukets ekonomiska spörsmål överhuvud taget. Följaktligen har utskottet ansett, att det icke är lämpligt att för närvarande företaga någon ändring beträffande det antal konsulenter, som Kungl. Maj:t föreslagit. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 26—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36, angående anslag till befrämjande av avsättningen av svensk frukt.

Ang. befrämjande av avsättningen av svensk frukt.

Uti punkten 78 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till befrämjande av avsättningen av svensk frukt anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra reservationsanslag av 7,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft de likalydande motionerna nr 174 i första kammaren av herrar *Johan August Larsson* och *Westman* samt nr 297 i andra kammaren av herr *Andersson* i *Dunker m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte till befrämjande av avsättningen av svensk frukt anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra reservationsanslag av 20,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motioner bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Häremot hade reservation anmälts av herrar *Andersson* i *Grimbo* och *Svensson* i *Grönvik*.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Andersson** i *Dunker*: Herr talman! Efter all den underhållning som vi här fått med äggen, kanske det icke kunde vara ur vägen att såsom dessert få litet svensk frukt. I egenskap av motionär i ämnet, varvid jag yrkat ett högre anslag än Kungl. Maj:t begärt, vill jag motivera detta yrkande med några få ord.

Frågan om den svenska fruktens tillvaratagande över huvud är ingen liten fråga. En framstående kännare av den svenska fruktodlingen har beräknat en ordinär skörd till omkring 90 miljoner kilogram. Han har även beräknat, att av denna skörd användas ungefär 40 miljoner av odlarna själva, varför

Ang.
befrämjande
av avsätt-
ningen av
svensk frukt.
(Forts.)

det till avsalu skulle återstå omkring 50 miljoner kilogram. Det är klart, att det här rör sig om väldiga värden. Man behöver endast räkna med det jämförelsevis låga priset av 40 öre per kg., och man är uppe i 20 miljoner kronor för ett enda år. Men det gäller att kunna sälja denna frukt, och det är här som det brister. Ett gott fruktår gå väldiga massor frukt till kreatursföda eller rent av ruttna bort — helt enkelt därför, att man icke vet var man skall göra av sin frukt. Huru går det icke ofta till med fruktskörden på höstarna? Bor man i närheten av en stad eller annat samhälle, kanske man samlar sin frukt i säckar och lådor, kör in den till torget och saluhåller den där på ett sätt, som är allt annat än tilltalande. Det är mer än sorgligt, när man på torgen får se, huru den frukt ser ut som saluföres. Det är icke förvånande, att det blir ett lågt pris för den frukten. Ett annat sätt att sälja frukten — när den överhuvud taget går att sälja —, och som ger ett ännu sämre resultat, är att sälja den till kringresande fruktgrossörer, om jag så får kalla dem, som bjuda en slant för fruktskörden i dess helhet, så som frukten hänger på träden i trädgårdarna. Man får sannerligen icke mycket betalt för frukten i det fallet heller.

På några platser i vårt land finns det dock verkligen organisationer för att tillvarata och sälja frukten, och på en hel del håll har man lyckats ganska bra därmed. Det ges exempel på socknar, som dock äro rätt små och fattiga men där man i medeltal kan sälja frukt för ända till 70,000 kronor om året. Men tyvärr är det på mycket begränsade områden, som man lyckats få till stånd sådana organisationer. Däremot är den utländska frukthandeln synnerligen väl organiserad. Vi veta ju litet var, att utländsk frukt finns det tillgång till överallt, när som helst och man kan säga i obegränsade kvantiteter.

Jag menar, att det är hög tid, att det göres någonting för att organisera även handeln med den svenska frukten. Det är, som jag sade, väldiga värden det gäller, vilka, såsom det nu är, mest gå i de utländska fruktodlarnas fickor. Behovet av att staten träder till och hjälper fruktodlarna att få till stånd en organisation framhålles mycket kraftigt i en skrivelse, som föreståndaren för lantbruksakademiens fruktavdelning, direktör Lind, ingav till Kungl. Maj:t i december förra året. Han säger bl. a., att för att rädda den ekonomiska fruktodlingen i vårt land från fullständig förintelse, är det nödvändigt, att kraftig hjälp från statens sida lämnas fruktodlarna i syfte att organisera handeln med svensk frukt och göra propaganda för densamma, och han tillägger, att denna verksamhet torde i första rummet böra inriktas på följande åtgärder, nämligen dels fruktutställningar i Norrland i samband med propagandaföredrag, dels utställningar i samband med försäljning av svensk frukt i Stockholm, Göteborg o. s. v. Samma synpunkter framhållas av departementschefen, som också anser, att det behöver göras någonting för att organisera frukthandeln. Även utskottet har varit inne på denna tanke, och man anser, att ett rationellt ordnande av avsättnings- och försäljningsförhållandena beträffande den svenska frukten är av behovet påkallat. I den skrivelse jag nyss omnämnde från direktör Lind begärde han ett anslag å 7,000 kronor. Detta anslag har sedermera också Kungl. Maj:t hemställt om och utskottet tillstyrkt. I den motion vi väckt ha vi emellertid uttalat, att det icke är tillräckligt med nämnda 7,000 kronor, och detta därför att vi för vår del icke kunde finna, att det är till fyllest med dylika utställningar och denna propaganda, som man tydligen tänkt förlagd till Norrlands städer och i en del andra samhällen. Vi ha ansett, att skall man få någon verklig ordning på frukthandeln, är det nödvändigt att ute i de fruktproducerande länen få till stånd någon organisation, som tager hand om produktionen, som sorterar frukten och förpackar den och som saluhåller den på ett lämpligt sätt. Det är med hänsyn till denna utvidgade organisation, som vi funnit, att det begärda

beloppet av 7,000 kronor icke skulle räcka långt. Om man tänker sig att beloppet skulle användas i första hand till utställningar, till föredrag och propaganda, huru mycket skulle det sedan bli över till organisationen i länen? Vi ha en femton, sexton eller sjutton län, som producera frukt utöver vad odlarna själva behöva, alltså till avsalu. Skall det sedan kostnaderna för utställningar och propaganda täckts bli något över för att hjälpa i gång den nämnda organisationen, komma 7,000 kronor icke att räcka långt.

Utskottet har i sista delen av sitt utlåtande förklarat, att man icke anser skäl föreligga att redan nu, innan den avsedda verksamheten kommit i gång, räkna med ett högre belopp än Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet tillägger emellertid, att skulle erfarenheten ådagalägga anslaget otillräcklighet står alltid möjligheten öppen att upptaga frågan till ett nytt övervägande. För min del hade jag tänkt mig att anslaget skulle närmast vara avsett att sätta i gång denna organisation ute i länen. Jag tycker nästan för min ringa del, att det är att taga saken bakfram att förutsätta, att man sedan organisationen kommit i gång möjligen skulle vara villig att ge ett större anslag, därest detta vore behöfligt. Jag hade tänkt mig, att beloppet skulle utgå mera som ett engångsanslag för att få i gång organisationen. Sedan detta skett och man fått det hela ordnat ute i länen, kan man nästan tänka sig, att saken skulle gå mera av sig självt.

Till sist gör utskottet ett påpekande rörande hushållningssällskapens trädgårdskonsulenter. Utskottet vill nämligen framhålla vikten av att till främjande av den angelägenhet, varom här är fråga, inom hushållningssällskapen anställda trädgårdskonsulenter och länsträdgårdsmästare i vidare mån än som för närvarande torde vara fallet inrikta sin verksamhet på att åvägabringa en planmässig organisation för avsättning och försäljning av den svenska frukten. Så vitt jag känner till, torde dessa länsträdgårdsmästare och konsulenter knappast ha någon varmare önskan än just den att få till stånd en sådan organisation av frukthandeln. De äro också synnerligen villiga att utföra det arbete, som härför skulle erfordras. Men sällskapen ställa sig ganska avvisande härvidlag på grund av att de ej ha några medel för ändamålet, och man kan icke rimligen begära, att våra länsträdgårdsmästare skola på egen risk sätta i gång denna verksamhet. Det är just för att bereda hushållningssällskapen möjlighet att igångsätta organisationen och skaffa dem de medel, som härför skulle vara erforderliga, som jag och mina medmotionärer föreslagit, att det av Kungl. Maj:t begärda anslaget skulle höjas till 20,000 kronor. Jag vill bara tillägga, att jag är fullkomligt övertygad om att dessa pengar, använda till organiserande av frukthandeln, skulle visa sig vara synnerligen väl använda pengar, som säkerligen mångdubbelt skulle komma igen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Det brukar ju alltid vara så, att motionärer lämna några bestämda direktiv, så att man kan fatta en bestämd ståndpunkt till deras förslag. Men i detta fall saknas sådana direktiv. Det brukar heller icke vara vanligt, att man framlägger en motion, när de framställningar i ämnet, som vederbörande myndigheter eller intressenter gjort, blivit beaktade. I detta fall har ju den framställning, som gjorts av trädgårdsdirektör Lind, vilken begärt ett anslag av 7,000 kronor, beaktats. Beloppet har tillstyrkts av lantbruksstyrelsen och har också förordats av Kungl. Maj:t och utskottet.

Utskottet har i sin motivering, såsom den föregående ärade talaren påpekade, uttalat, att man icke kunde vara med om att nu på grund av en enskild motion höja ifrågavarande anslag till 20,000 kronor, innan man finge se, vad man kunde utträta med det belopp av 7,000 kronor, som på förslag av Kungl.

Ang.
befrämjande
av avseät-
ningen av
svensk frukt.
(Forts.)

Maj:t tillstyrkts. Ett dylikt anslag har utgått en gång förut — det uppgick då till 6,000 kronor — och det uträttades åtskilligt med detsamma. Jag hoppas också, att man skall kunna göra icke så litet med 7,000 kronor.

Den ärade motionären förklarade vidare, att utskottet handlat bakvänt genom att antyda, att man, sedan organisationen väl kommit i gång, skulle vara villig att öka beloppet. Detta är emellertid icke utskottets mening. Man avser endast, att om det visar sig, att man icke kan få organisationen genomförd för ett belopp av 7,000 kronor, man är villig att öka på summan för det ändamålet.

Det anslag, som herr Lind begärt, har begärts såsom reservationsanslag, och det har hemställts, att under de år, som beloppet icke behöver tagas i anspråk, detsamma skall reserveras för att tagas i anspråk ett följande fruktår. Under förra året var det ju icke något behov i sådant avseende, eftersom det ju då icke fanns någon större tillgång på svensk frukt. Men både lantbruksstyrelsen och Kungl. Maj:t har betonat, att det är nödvändigt att man vidtager åtgärder på området, och utskottet har understrukit detta, liksom man, som sagt, tillstyrkt den framställning som gjorts om ett reservationsanslag på 7,000 kronor. I stort sett är också utskottet enigt i detta fall. Det finns visserligen ett par reservationer, nämligen från herr Anderssons partivänner, men jag undrar om icke det varit mera välvilja mot motionären som här gjort sig gällande, än de sakliga skälen. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lithander: Herr talman! Då den siste ärade talaren gav uttryck åt den uppfattningen, att det var partisynpunkter, som varit bestämmande för reservanternas ståndpunkt, och icke sakliga synpunkter, vill jag för min del göra gällande, att det här rör sig om en fråga av den betydelse, att icke bara de 7,000 kronor, som regeringen begärt och utskottet tillstyrkt, äro väl motiverade utan att så även är fallet med det av motionärerna äskade beloppet. Det gäller ju här att bereda den svenska fruktmarknaden tillfälle till avsättning i tävlan med den stora utländska importen. Jag vill livligt instämma med den ärade motionären i att ett belopp av 20,000 kronor är väl använda pengar, som man kan få mångdubbelt igen. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen.

Med herr Lithander förenade sig herr *Eriksson* i Toftered.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Herr Johansson i Uppmälby förklarade, att det var partisynpunkter, som föranlett oss att avgiva reservation i detta ämne. Jag vill på det bestämdaste bestrida, att så är fallet. Jag fogade vid utskottsbetänkandet en blank reservation, därför att det icke är möjligt för hushållningssällskapen att, såsom utskottet framhåller, handhava ifrågavarande uppgifter — och detta emedan man saknar medel för ändamålet. Intresset för denna fråga är nog rätt stort inom sällskapen, men det saknas tillgång till kapital, som kunde möjliggöra, att man utvidgar deras förut rätt mångsidiga verksamhet.

Det är verkligen rätt svårt att veta, vilken metod man skall tillgripa för att främja fruktodlingen i detta land. Föreslår man tull, blir man rekommenderad att icke gå den vägen utan hellre styra om, att fruktodlingen tillgodoses genom försäljningsanordningar. Ja, nu ha vi sökt oss fram i den riktningen, och motionärerna ha visat på möjligheter i sådant hänseende. Men detta vill man icke heller gå med på. Man menar, att om hushållningssällskapen med de medel, som de redan ha till sitt förfogande, kunna taga hand om saken, så har man ingenting däremot, men att man icke vill göra något därutöver. Nu

kanske det invändes från utskottets sida: det är icke riktigt att säga på det sättet; vi ha ju här anslutit oss till Kungl. Maj:ts förslag! Ja, det har man gjort, men detta förslag avser icke i första hand att ordna försäljningsformen utan framför allt att understödja propagandan för den svenska frukten. Det är detta som är det väsentliga för förslagsställaren, direktören Lind. Jag vill icke alls underskatta betydelsen av en sådan propaganda, men jag tror, att om vi överhuvud taget skola kunna göra något på detta område, måste vi verkligen gripa verket an. Jag får i likhet med den siste ärade talaren säga, att nog har man anslagit pengar med utsikt till bra mycket sämre resultat än i förevarande fall. Därför ber jag, herr talman, att få instämma i motionärernas yrkande.

*Ang.
befrämjande
av avsätt-
ningen av
svensk frukt.
(Forts.)*

Herr **Andersson** i Grimbo: Herr talman! Då motionärerna blivit av utskottets ärade ordförande beskyllda för att icke sakskäl varit avgörande för deras ståndpunkt, ber jag att få säga några ord.

Vi veta, att fruktodlingen uppmuntras på många sätt. Hushållningssällskapen ha varit verksamma i den riktningen, och småbrukare och egnahemsbor taga ofta med i beräkningen, att de skola ha en fruktträdgård och erhålla avkastning av frukten, när det blir fruktår. I många fall får man ju dock ingen frukt; den slår fel t. ex. på grund av insekter o. d. När det emellertid blir fruktår, uppstår alltid en svår konkurrens med den utländska frukten. Detta icke därför att vår frukt är sämre än den utländska, utan därför att den senare är vackrare. Genom att man har mera sol där nere i södern, får frukten bättre färg och glans, och detta tilltalar allmänheten. Man kan därför icke påräkna samma höga betalning för den inhemska frukten som för den utländska. Det visar sig nu, att tillgången under fruktår är så kolossal, att det knappast lönar sig att plocka in frukten. Den saluföres ofta på torgen för 2 å 3 öre litern, och det är klart att det då icke lönar sig att sälja den. Det är beklämmande att se, huru man ute i bygderna låter bli att plocka ned frukten utan låter den förfaras. Varför skulle man icke kunna göra någonting för att tillvarataga det värde, som frukten har i vårt land? Under de stora fruktåren blir som sagt resultatet det, att på grund av den stora tillgången alltsammans sjunker ofantligt i pris. Det blir då stora missräkningar för dem, som glatt sig åt utsikten att få ekonomisk behållning av sin vackra fruktskörd, för vars skull man kanske gjort stora uppoffringar. Därför måste någonting göras, och när det icke går på annat sätt, bör man anslå det belopp, som motionärerna hemställt om. Detta har varit mina sakskäl, herr utskottsordförande.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 36 av utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i detta ämne väckta motionerna.

Ang.
befrämjande
av avsätt-
ningen av
svensk frukt.
(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 37—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13.

Avgåvos följande motioner nämligen av:

herr *Jonsson* i Eskilstuna *m. fl.*, nr 401, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 121, angående vissa anslag till folkskoleseminarierna;

herr *Norsell m. fl.*, nr 402, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 141, angående ändrade grunder för understöd åt folkbiblioteksväsendet; och

herr *Engberg*, nr 403, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 115, angående organisation av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen.

Dessa motioner bordlades.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av visst nybyggnadsbelopp;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i grunderna för statsbidrag till inredande av nya vårdplatser för vuxna vid centralsanatoriet i Hällnäs;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utläggande av vissa statsgruvefält inom Norrbottens län; och

nr 30, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till uppehållande av den industriella standardiseringsverksamheten;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om vissa ändringar i den vid avlöningsreglementet för befattningshavare vid riksdagens verk fogade tjänsteförteckningen m. m.;

nr 19, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om anslag för bidrag till kostnaderna för omläggning av allmänna vägen Tumba—Uttran;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för ordinarie lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier;

nr 21, i anledning av väckta motioner om pension åt konstnären Nils Forsberg; och

nr 22, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i villkoren för understöd från Vadstena krigsmanshuskassa;

första lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion angående lagstiftning av visst innehåll rörande under fideikommissrätt innehavd lös-egendom; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående användningen av arbetslösa för torrläggning av vissa förumpade marker.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgörömalen beviljades:

herr		under	2	dagar	fr. o. m.	den	11	mars,	
	Olsson i Göteborg								
»	Hedlund i Östersund	»	4	»	»	»	11	»	
»	Olofsson i Digernäs	»	6	»	»	»	11	»	
»	Ström	»	9	»	»	»	13	»	
»	Sjögren	»	2	»	»	»	11	»	
»	Björnberg	»	3	»	»	»	11	»	
»	Hedlund i Häste	»	8	»	»	»	10	»	
»	Prytz	»	2	»	»	»	13	»	
»	Andersson i Grimbo	»	3	»	»	»	11	»	och
»	Jeppsson	»	3	»	»	»	12	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.5 e. m.

In fidem
Per Cronvall.